

BRUXELLES-CAPITALE

**ASSEMBLEE REUNIE
DE LA COMMISSION
COMMUNAUTAIRE
COMMUNE**

SESSION ORDINAIRE 1993-1994

16 MARS 1994

RAPPORT

**sur "L'état de la pauvreté dans
la Région de Bruxelles-Capitale"**

RAPPORT

fait au nom de la Commission
des Affaires Sociales

par MM. Jan BÉGHIN et Paul GALAND

BRUSSEL-HOOFDSTAD

**VERENIGDE VERGADERING
VAN DE
GEMEENSCHAPPELIJKE
GEMEENSCHAPSCOMMISSIE**

GEWONE ZITTING 1993-1994

16 MAART 1994

VERSLAG

**over "De staat van de armoede in
het Brussels Hoofdstedelijk Gewest"**

VERSLAG

namens de Commissie
voor de Sociale Zaken

door de heren Jan BÉGHIN en Paul GALAND

Ont participé aux travaux de la Commission:

1. Membres effectifs: Mmes Sylvie Foucart, Andrée Guillaume-Vanderroost, M. Marc Hermans, Mme Nicole Dereppe, Mme Evelyne Dery, Mme Martine Payfa, Mme Magdeleine Willame-Boonen, M. Michel Duponcelle, Mme Evelyne Huytebroeck.

2. Membres suppléants: Mme Ghislaine Dupuis, M. Christian Smal, M. Bernard de Marcken de Merken, Mme Annick de Ville de Goyet, M. Paul Galand, M. Jan Béghin.

3. Autres Membres du Conseil: M. Dolf Cauwelier, M. Jean-Pierre Cornelissen, M. André Drouart, Mme Simonne Creyf, Mme Brigitte Grouwels, M. Dominique Harmel, M. Olivier Maingain, Mme Monique Van Tichelen.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen:

1. Vaste leden: mevr. Sylvie Foucart, mevr. Andrée Guillaume-Vanderroost, de heer Marc Hermans, mevr. Nicole Dereppe, mevr. Evelyne Dery, mevr. Martine Payfa, mevr. Magdeleine Willame-Boonen, de heer Michel Duponcelle, mevr. Evelyne Huytebroeck.

2. Plaatsvervangende leden: mevr. Ghislaine Dupuis, de heer Christian Smal, de heer Bernard de Marcken de merken, mevr. Annick de Ville de Goyet, de heer Paul Galand, de heer Jan Béghin.

3. Andere leden van de Raad: de heer Dolf Cauwelier, de heer Jean-Pierre Cornelissen, de heer André Drouart, mevr. Simonne Creyf, mevr. Brigitte Grouwels, de heer Dominique Harmel, de heer Olivier Maingain, mevr. Monique Van Tichelen.

SOMMAIRE

I. Exposés introductifs des Membres du Collège réuni	3
II. Présentation du rapport par le directeur du projet et échange de vues	10
III. Discussion générale	25
IV. Audition de M. Eylenbosch et échange de vues	29
V. Avis du Groupe de Travail n° 1 de la Commission de Concertation avec les Bruxellois d'origine étrangère	40
VI. Proposition de recommandations de la Commission des Affaires Sociales	42
Annexes	45

INHOUD

I. Inleidende uiteenzettingen van de leden van het Verenigd College	3
II. Voorstelling van het verslag door de projectleider en gedachtenwisseling	10
III. Algemene bespreking	25
IV. Hoorzitting met de heer Eylenbosch en gedachtenwisseling	29
V. Advies van Werkgroep nr. 1 van de Commissie voor het overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong	40
VI. Voorstel van aanbevelingen van de Commissie voor de Sociale Zaken	42
Bijlagen	45

Le présent rapport a été fait sur la base du rapport sur l'état de la pauvreté déposé sur le bureau de l'Assemblée réunie par le Collège réuni en application des dispositions de l'article 5 de l'ordonnance du 11 juillet 1991 visant à l'élaboration d'un rapport annuel sur l'état de la pauvreté dans la Région de Bruxelles-Capitale en vue de permettre un débat à ce sujet au sein de l'assemblée. Ce rapport a été transmis à tous les conseillers.

I. Exposés introductifs des Membres du Collège réuni

M. Gosuin précise que son exposé n'est pas une synthèse du rapport dont l'analyse incombe à la Commission. Il souhaite que celle-ci donne des pistes pour le rapport 1994. Le rapport doit être l'occasion d'un débat enrichissant eu égard à l'importance des informations diffusées. La réflexion devra d'ailleurs être élargie au-delà des compétences de la commission. Il plaide pour que d'autres niveaux de pouvoirs puissent être associés à la réflexion.

A. Exposé du Ministre GOSUIN

Le Collège réuni a déposé en décembre dernier le premier rapport sur l'état de la pauvreté à Bruxelles tel que l'a édicté l'Ordonnance du 11 juillet 1991. Il me plaît à souligner que cette initiative est le fruit de l'Assemblée réunie puisqu'elle est l'oeuvre de Madame Nathalie 'tSerclaes qui avait déposé une proposition d'ordonnance. Il est donc important que ce rapport soit remis entre les mains de ses initiateurs afin qu'ils puissent en débattre.

Certes il devient urgent qu'un tel débat ait lieu au sein de notre Assemblée et je le souhaite pour qu'il puisse rejaillir ailleurs tant la question devient urgente, grave et importante: la pauvreté s'aggrave au sens où un nombre de plus en plus marquant de citoyens en pâtit lourdement. De plus, il faut aussi constater que les situations de précarité atteignent des classes de personnes de plus larges. En être prémuni à court ou moyen termes reste une privilège de plus en plus exceptionnel, les structures économiques fonctionnant de telle manière que les citoyens sont de plus en plus nombreux à se trouver à la marge, à la limite de l'instabilité, voire de l'exclusion sociale. Rares sont les personnes qui, économiquement, ne devront pas affronter le mythe de Sisyphe: le chemin pour remonter la pierre en haut de la montagne est parsemé d'embûches toujours plus épineuses et la pente que dévalera la pierre, est toujours plus raide et plus rapide.

Tous les témoins rencontrés ce jour le confirment. Nous en reparlerons.

Dit verslag werd gemaakt op basis van het verslag over de staat van de armoede ingediend op het bureau van de Verenigde Vergadering door het Verenigd College met toepassing van de bepalingen van artikel 5 van de ordonnantie van 11 juli 1991 houdende de opstelling van een jaarlijks verslag over de staat van de armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om een debat ter zake binnen de vergadering mogelijk te maken. Dit verslag werd aan alle raadsleden bezorgd.

I. Inleidende uiteenzettingen van de leden van het Verenigd College

De heer Gosuin verduidelijkt dat zijn uiteenzetting geen synthese is van het verslag; de analyse van het verslag moet door de Commissie worden gemaakt. Hij wenst dat de Commissie aanwijzingen geeft voor het verslag 1994. Het verslag moet de gelegenheid bieden om een verrijkend debat te houden gezien het belang van de verspreide informatie. Het beraad moet trouwens de bevoegdheden van de Commissie overschrijden. Hij pleit ervoor opdat andere machtsniveau's bij het beraad zouden kunnen worden betrokken.

A. Uiteenzetting van Minister GOSUIN

Het College heeft in december het eerste verslag over de armoede in Brussel afgegeven zoals is voorgeschreven door de ordonnantie van 11 juli 1991. Het verheugt mij er te mogen op wijzen dat dit initiatief uitgaat van de Verenigde Vergadering omdat het genomen is door mevrouw Nathalie 't Serclaes die een voorstel van ordonnantie had ingediend. Het is dus van belang dat dit verslag wordt terugbezorgd aan de initiatiefnemers opdat zij het zouden kunnen bespreken.

Het is inderdaad hoog tijd dat er een zodanig debat wordt gehouden in onze assemblée en ik wens dit ook opdat het elders weerklank zou vinden. Het is immers een prangende, ernstige en belangrijke kwestie: de armoede verergert in die zin dat een steeds opmerkelijker aantal burgers er zwaar onder lijdt. Er moet tevens worden vastgesteld dat steeds grotere wordende groepen mensen een onzeker bestaan kennen. Het blijft meer en meer een uitzonderlijk voorrecht ertegen beschermd te zijn op korte of middellange termijn, ermee rekening houdend dat de economische structuren zo functioneren dat steeds meer burgers op het randje van de onzekerheid en zelfs van de sociale uitsluiting leven. Zeldzaam zijn degenen die op economisch vlak geen Sisyphus-verhaal beleven. De weg waarlangs de steen naar de top van de berg moet worden opgewenteld ligt bezaaid met steeds lastiger obstakels en de helling waarlangs de steen naar beneden rolt wordt steeds steiler.

Alle getuigen die we vandaag hebben ontmoet bevestigen het. We zullen het er nog over hebben.

Avant d'ébaucher le débat, je tiens tout d'abord à vous expliquer le double retard, celui du dépôt du 1er rapport avec un an de retard puis celui de ce dépôt 2 mois et demi plus tard que ne le fixe l'Ordonnance du 11 juillet 1991. Cette explication vise à éviter que nous tombions dans un débat de procédure qui masquerait le fond du problème. Ce serait fort dommage, je le regretterais.

Aux termes de l'Ordonnance, le rapport doit être établi sur base des informations en provenance des CPAS puis faire l'objet d'une analyse afin d'en tirer des leçons, des analyses et de définir des politiques. La première mission des CPAS n'est certes pas l'établissement de statistiques et l'élaboration de base de données. Il fallait donc au Collège réuni élaborer une fiche signalétique sur base d'un outil suffisamment opérationnel et pratique pour que l'introduction des données dans ce fichier soit aisé et permette une comparaison entre les informations données par chaque CPAS. Le travail d'élaboration du fichier signalétique puis de son support informatique pour un traitement opérationnel des données a été long et fastidieux.

D'où le retard d'un an dans le dépôt du 1er rapport.

Vous avez pu constater que nous n'avons pas craint de vous démontrer les limites et difficultés rencontrées par les CPAS pour remplir la fiche signalétique en 1993 sur base de leur pratique de 1992. Malgré toutes ces difficultés, mon collègue R. Grijp et moi-même remercions les présidents des CPAS, les secrétaires et le personnel affecté à cette tâche. La toute grande majorité a effectué cette tâche avec diligence et bonne volonté.

Les difficultés sont de trois ordres:

1. Les CPAS ne sont pas dotés d'un personnel, voire de moyens de gestion habilités à établir des rapports. J'apprends que chaque semaine, ils sont appelés par des équipes de chercheurs à remplir des questionnaires, cela avec la meilleure intention mais au détriment de leur mission essentielle, apporter les conditions de la dignité des individus;
2. La fin du 2ème volume du 1er rapport contient 17 pages où sont mentionnées de manière scrupuleuse les difficultés d'utilisation du fichier signalétique. Il y a des difficultés de forme et de fond; les premières sont relatives à l'interprétation des questions, les secondes concernent des oublis ou des omissions d'informations pourtant utiles pour approfondir notre connaissance de l'évolution des situations sociales;
3. Nos habitudes en matière sociale ne conduisent pas les travailleurs sociaux à entreprendre des évaluations opérationnelles. Le rapport en parle assez bien. La conception du travail sociale ne conduit pas à l'élaboration

Alvorens een aanzet te geven tot het debat, wens ik U in de eerste plaats uit te leggen hoe het komt dat er tweemaal vertraging is opgetreden. Het eerste verslag is een jaar te laat ingediend en dit verslag is twee en een halve maand na de in de ordonnantie van 11 juli 1991 vastgestelde datum ingediend. Met die uitleg wil ik vermijden dat wij louter over procedureaangelegenheden praten waardoor de kern van het probleem naar de achtergrond zou verschuiven. Dit zou erg jammer zijn, ik zou het betreuren.

Luidens de ordonnantie moet het verslag worden opge maakt aan de hand van de informatie van de OCMW's en moet het daarna worden bestudeerd ten einde er lessen uit te trekken, een analyse te maken en beleidsvormen uit te stippen. Het is beslist niet de eerste taak van het OCMW om statistieken op te maken en gegevensbanken samen te stellen. Het Verenigd College behoorde bijgevolg een signalementskaart op te maken aan de hand van een voldoende operationeel en praktisch middel opdat de gegevens gemakkelijk zouden kunnen worden ingevoerd in dit bestand en hierdoor een vergelijking kan worden gemaakt tussen de informatie die door elk OCMW is gegeven. Het opmaken van het signalementsbestand en de computerisering hiervan ten behoeve van de verwerking van de gegevens hebben veel tijd in beslag genomen.

Vandaar dat het eerste verslag een jaar te laat is ingediend.

Er werd niet geaarzeld om de vinger te leggen op de beperkingen van de OCMW's en de moeilijkheden die zij hebben ondervonden bij het invullen van de signalementskaart in 1993 op basis van hun werk in 1992. In weerwil van deze moeilijkheden danken beide Ministers en ikzelf de voorzitters van de OCMW's, de secretarissen en het personeel dat die taak vervult. De meesten hebben deze taak doortastend en met goede wil vervuld.

De problemen zijn van drieërlei aard:

1. De OCMW's hebben niet de geschikte personeelsleden en beheersmiddelen om verslagen op te maken. Het blijkt dat zij door teams van vorsers verzocht worden iedere week vragenlijsten in te vullen en dit met de beste wil doen zij het ten koste van hun hoofdtaak, namelijk zorgen voor de waardigheid van de persoon;
2. Aan het slot van het tweede deel van het eerste verslag staat in 17 bladzijden nauwkeurig vermeld welke moeilijkheden het gebruik van de signalementskaart oplevert. Er zijn moeilijkheden wat de vorm en de inhoud betreft; de eerste hebben betrekking op de interpretatie van de vragen, de tweede op de het vergeten of weglaten van informatie die nochtans nuttig kan zijn om onze kennis van de evolutie van de sociale toestanden te vergroten;
3. Onze gewoonten op sociaal vlak zetten er de maatschappelijke werkers niet toe aan werkzame evaluaties te maken. Dit wordt in het verslag vrij goed verwoord. De opvatting van het maatschappelijk werk leidt niet tot docu-

des documents qui permettent d'évaluer l'adéquation entre les objectifs et les résultats. Cela est dû à notre mentalité latine plus axée sur l'action. C'est aussi parce que les études qui en résultent restent parfois lettres mortes et ne sont pas suivies d'analyses plus globales et de réactualisations des actions entreprises par les différents acteurs.

Une difficulté plus implicite mais bien réelle réside dans la complexité de nos institutions intervenant dans ce domaine.

La preuve en est le nombre de responsables politiques chargés de la politique sociale. Notre régionalisation n'a rien arrangé. Le rapport en parle aussi et en quelque sorte met le doigt sur ce fonctionnement.

Une des gageures que nous devons relever suite à ce rapport est d'aussi oser une analyse qui transcende nos institutions, sinon nous ne pourrions jamais que produire du statu quo, voire des inégalités, de l'exclusion sociale.

Ce premier rapport a voulu avec une certaine audace s'élargir au-delà de nos compétences. Cela peut être perçu comme un défaut ou comme un atout pour une réflexion en profondeur sur nos politiques. Pourquoi ne pas tirer des leçons des expériences des autres? Pourquoi ne pas oser la comparaison, l'étude, la réflexion, sinon n'importe quel rapport ne sert à rien d'autre que d'alimenter les connaissances des spécialistes.

Connaissant la difficulté d'établir un fichier signalétique cohérent et aisément utilisable, surtout quand les données ne sont pas transmises dans les délais requis et que leur analyse exige aussi quelques semaines, lorsque le Collège réuni a confié à la Fondation Travail Université la mission d'élaborer le 1er rapport sur l'état de la pauvreté, nous avons établi une planification de ce travail avec pour objectif le dépôt du rapport dans les premiers jours de décembre, c'est-à-dire avec quelques semaines de retard. Nous nous en étions déjà expliqués à plusieurs reprises dès le mois de mars.

Néanmoins, suite à l'ordre du jour motivé voté par l'Assemblée réunie en février la mission confiée à la FTU était sous tendue par deux idées:

1. mis à part une analyse des chiffres fournis par les CPAS, l'objectif n'était pas de réaliser une nouvelle étude sur l'état de la pauvreté mais d'analyser l'ensemble des études existantes pour en faire une étude pertinente qui transcende la question.
2. quand bien même la grande pauvreté est une question essentielle, se limiter à son champ se heurte à un double obstacle: d'une part quelle est la définition de la grande pauvreté? Il semble que les francophones et les néerlandophones n'approchent pas ce concept de la même manière.

menten die het mogelijk maken na te gaan in hoeverre de doelstellingen worden bereikt. Dit heeft te maken met onze latijnse geestesgesteldheid die meer gericht is op de handeling. Dit komt ook doordat de studies die daaruit voortgevloeid zijn soms geen effect hebben gesorteerd en niet in een ruimer kader zijn onderzocht en de maatregelen van de verschillende hoofdrolspelers niet zijn aangepast.

Een meer impliciete, doch erg reële moeilijkheid is de complexiteit van onze instellingen die op dit vlak optreden.

Het bewijs hiervan is het aantal beleidslieden die met de uitvoering van het sociale beleid belast zijn. De gewestvorming heeft hieraan niets veranderd. Ook in het verslag wordt hiervan gewag gemaakt en wordt in zekere mate op deze werkwijze gewezen.

Een van de uitdagingen die wij moeten aannemen naar aanleiding van dit verslag bestaat erin ook een analyse te durven maken waarbij wij over onze instellingen heen kijken, zoniet komen wij geen stap verder en kunnen wij zelfs voor ongelijkheid en sociale uitsluiting zorgen.

In dit eerste verslag zijn wij onze bevoegdheden te buiten willen gaan en hebben hierbij enige durf aan de dag gelegd. Dit kan worden aangemerkt als een gebrek of als een troef voor een grondige beschouwing over ons beleid. Waarom zouden wij geen lessen trekken uit de ervaringen van anderen? Waarom geen vergelijking maken, onderzoeken, nadenken? Zoniet is onverschillig welk verslag niets meer dan voer voor specialisten.

Wij weten hoe moeilijk het is een samenhangend en gebruiksvriendelijk kaartenbestand samen te stellen, vooral wanneer de gegevens niet tijdig worden bezorgd en er tevens weken onderzoek voor nodig is. Toen het Verenigd College de Fondation Travail Université opdroeg het eerste verslag over de armoede op te stellen hadden wij hiervoor een planning opgemaakt waarbij werd beoogd dat het verslag begin december, dus met enkele weken vertraging, gereed zou zijn. Wij hebben hierover sedert de maand maart reeds herhaaldelijk uitleg gegeven.

Ten gevolge van de met redenen omklede motie die de Verenigde Vergadering in februari heeft goedgekeurd, werden twee ideeën als basis voor de aan de FTU toegewezen opdracht naar voren geschoven:

1. afgezien van een analyse van het cijfermateriaal dat door de OCMW's wordt geleverd, bestond het doel er niet in een nieuw onderzoek te wijden aan de armoede maar om alle bestaande studies te analyseren ten einde daarvan een relevante studie te maken die het vraagstuk in een ruimer kader plaatst;
2. hoewel de schrijvende armoede een kwestie van essentieel belang is, zijn er twee bezwaren om ons daartoe te bepalen. Enerzijds rijst de vraag wat de omschrijving is van schrijvende armoede. Hierover lijken Nederlandstaligen en Franstaligen het niet eens te zijn.

D'autre part, si la volonté est de comprendre les mécanismes qui peuvent renverser les tendances et réinsérer ceux qui sont pauvres, il faut s'ouvrir à l'ensemble des situations depuis la précarité jusqu'à l'exclusion sociale en passant par la pauvreté, dans la mesure où toutes ces situations résultent des mêmes mécanismes.

La situation actuelle ne fait que confirmer l'adéquation de cette prise de position. Les CPAS nous font savoir qu'en quatre mois le nombre de demandes d'aide sociale a cru de 22,5%. Le Président du CPAS de Saint Gilles le signalait déjà lors de la visite de sa Majesté le Roi Baudouin dans ses locaux.

"Les CPAS sont confrontés à l'accroissement continu de la demande d'aide sociale qui traduit la fragilisation de la situation socio-économique d'une partie de la population" le nombre de nouveaux dossiers ouverts a cru en 5 ans de 257%.

Il fit cinq constats:

- 1° 18,84% de la population âgée doivent faire appel au CPAS;
- 2° il y a une demande accrue de femmes isolées avec enfants à charges, notamment des personnes hors CE pour lesquelles la solidarité familiale tend à diminuer;
- 3° 72% des aides sociales concerne des personnes isolées, dont la moitié sont des femmes avec ou sans enfants;
- 4° la majorité à 18 ans a provoqué un accroissement du nombre de jeunes minimisés;
- 5° le subside de la commune en 1993 est de 284,25 millions et ne cesse de croître; ceci devra-t-il se poursuivre au détriment des autres services à la population. une personne sur quatre bénéficie d'une aide sociale! "Y a-t-il un taux de saturation au-delà duquel la cohabitation d'inactifs et d'actifs de moins en moins nombreux dans le tissu urbain devient ingérable?"

La mission confiée à la FTU consistait en premier lieu à définir les indicateurs sociaux de la pauvreté c'est-à-dire de rassembler des éléments qui permettent de connaître l'évolution de la pauvreté et les mécanismes qui conduiront aux situations de précarisation, de paupérisation et de pauvreté. Ces indicateurs se retrouvent dans le premier volume du rapport qui vous a été transmis.

La seconde mission confiée à la FTU a été d'analyser les politiques et les pratiques entreprises par les divers acteurs institutionnels et privés sur le territoire bruxellois.

Anderzijds moet men, zo men een inzicht wil krijgen in de mechanismen die een ommekeer kunnen teweegbrengen en de armen weer kunnen doen opnemen, aandacht schenken aan alle situaties gaande van de bestaansonzekerheid over de armoede tot de sociale uitsluiting, in zoverre al deze situaties door dezelfde mechanismen worden veroorzaakt.

De huidige toestand bevestigt alleen maar dat dit standpunt terecht is. De OCMW's geven ons te kennen dat het aantal aanvragen om maatschappelijke steun op vier maanden tijd met 22,5% gestegen is. De voorzitter van het OCMW van Sint-Gillis meldde dit reeds toen Zijne Majesteit Koning Boudewijn een bezoek bracht aan zijn gebouwen.

"De OCMW's worden geconfronteerd met een voortdurende toename van het aantal aanvragen om maatschappelijke hulp, wat erop wijst dat de sociaal-economische situatie van een gedeelte van de bevolking brozer wordt". Op vijf jaar tijd is het aantal nieuwe dossiers met 257% gestegen.

Hij deed vijf vaststellingen:

- 1° 18,84% van de bejaarden moet een beroep doen op het OCMW;
- 2° het aantal aanvragen van alleenstaande vrouwen met kinderlast, met name van personen van buiten de EG voor wie de familiale solidariteit lijkt te verminderen, neemt toe;
- 3° 72% van de maatschappelijke hulp gaat naar alleenstaanden van wie de helft vrouwen zijn met of zonder kinderen;
- 4° de meerderjarigheid op 18 jaar heeft ervoor gezorgd dat het aantal jongeren met een bestaansminimum is toegenomen;
- 5° in 1993 bedroeg de subsidie van de gemeente 284,25 miljoen frank en deze neemt voortdurend toe; moet dit zo doorgaan ten nadele van de andere diensten aan de bevolking? Een persoon op vier geniet maatschappelijke hulp! Bestaat er een verzadigingspunt dat maakt dat het overschrijden ervan het samenleven van niet-werkenden en de steeds minder talrijk wordende werkenden binnen de stadsbevolking ondraaglijk wordt?"

De opdracht die aan de FTU is toevertrouwd bestond er in de eerste plaats in de sociale indicatoren van de armoede te omschrijven, namelijk gegevens te verzamelen aan de hand waarvan kan worden nagegaan hoe de armoede evolueert en een inzicht kan worden verkregen in de mechanismen die tot een onzeker bestaan, verpaupering en armoede leiden. Deze indicatoren zijn te vinden in het eerste deel van het verslag dat U is overgezonden.

De tweede taak die aan de FTU is opgedragen bestond erin een onderzoek te wijden aan het beleid en de praktische toepassingen van de verschillende institutionele en private hoofdrolspelers op het Brusselse grondgebied.

C'est ici que se retrouve l'analyse des données en provenance des CPAS bruxellois mais aussi celles relatives à l'accès à la justice, aux sans-abris, à la politique de l'aide aux personnes, à la politique spécifique entreprise par la Vlaamse Gemeenschap Commissie, aux relations entre la politique des immigrés et la lutte contre la pauvreté.

La dernière mission a été d'élaborer des propositions pour l'élaboration des rapports annuels ultérieurs.

Le rapport en tant que tel n'a pas été soumis à la concertation d'acteurs sociaux. Néanmoins les divers conseils consultatifs siégeant à Bruxelles ont été appelés à remettre des avis sur la demande sociale d'aide.

De plus, au cours d'une journée se sont rassemblées la majorité des personnes actives sur le terrain de la pauvreté à Bruxelles et des chercheurs ont déjà eu l'occasion d'élaborer des rapports relatifs à l'état de la pauvreté. Les propositions de conclusions leur ont été soumises pour une première lecture, en sachant bien que des concertations plus approfondies devront soit alimenter les débats de votre commission des affaires sociales, soit être organisées pour la rédaction des rapports futurs.

Il nous a semblé, à mon collègue R. Grijp et à moi-même, que dans un premier temps vous puissiez entendre et questionner le coordonnateur de ce premier rapport, Monsieur Luc Carton de la FTU et qu'ensuite vous puissiez préciser les orientations que devront prendre les rapports de 1994.

Dans l'attente de ces indications et devant les difficultés rencontrées pour analyser les données contenues dans le fichier signalétique, nous avons déjà mis en oeuvre un groupe de travail chargé d'améliorer son utilisation quant à la forme, c'est-à-dire son support informatique et la rédaction des questions, et quant au contenu, c'est-à-dire l'ajout d'éventuelles questions intéressantes ou la suppression de questions non pertinentes. le groupe de travail devrait terminer ses travaux pour la fin mars.

**B. Introduction au premier rapport
sur l'état de la pauvreté
dans la Région de Bruxelles-Capitale
par le Ministre GRIJP**

Les indicateurs que donne le rapport sur la pauvreté (problèmes des logements et loyers, chômage, scolarité) ne sont pas une nouveauté.

L'accélération même des chiffres catastrophiques est connue.

Ce constat de l'ampleur de la précarité et de la pauvreté est utile pour avoir une image fidèle à la réalité, mais il suit toujours la réalité de plusieurs mois sinon plusieurs années.

Hier zijn wij weer aanbeland bij de analyse van de gegevens van de Brusselse OCMW's maar ook die welke verband houden met de mogelijkheid om voor de rechter te komen, de daklozen, het beleid inzake hulp aan personen, het bijzonder beleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, het verband tussen het migrantenbeleid en de strijd tegen de armoede.

Deze taak bestond erin voorstellen te doen met het oog op het opmaken van de latere jaarverslagen.

Over het verslag als zodanig is geen overleg gepleegd met de sociale gesprekspartners. De verschillende adviesraden die zitting hebben in Brussel is evenwel gevraagd advies te verlenen over de sociale vraag om hulp.

Bovendien zijn de meeste personen die in Brussel veldwerk verrichten op het gebied van de armoede tijdens een daaraan gewijde dag bijeengekomen en hebben vorsers reeds de gelegenheid gehad verslagen op te stellen over de armoede. De voorstellen voor conclusies zijn hun voor een eerste lezing toegezonden, goed wetende dat diepgaander overleg gesprekstof zal opleveren voor de debatten in uw commissie voor de sociale zaken of zal moeten worden georganiseerd ten behoeve van toekomstige verslagen.

De Minister en mijn collega stellen voor eerst de coördinator van dit eerste verslag, de heer Luc Carton van de FTU te horen en vragen te stellen en vervolgens te bepalen welke richting men voor de verslagen van 1994 zou kunnen opgaan.

In afwachting van deze gegevens en gelet op de problemen die zijn gerezen bij de analyse van de gegevens vervat in het kaartenbestand, werd reeds een werkgroep samengesteld die tot taak heeft het gebruik ervan te verbeteren wat de vorm betreft, namelijk de informatiedrager en de redactie van de vragen, en wat de inhoud betreft, de toevoeging van eventuele interessante vraagstukken of de schrapping van niet relevante vraagstukken. De werkgroep zou haar werkzaamheden af moeten hebben tegen eind maart.

**B. Inleiding van Minister GRIJP
bij de voorstelling van het eerste verslag
over de staat van de armoede in
het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

De indicatoren voor kansarmoede en armoede die het rapport ons aanwijst – en ik vermeld hiervan de huisvestings- en huurproblematiek, de werkloosheid, de moeilijkheden op school – zijn niet nieuw.

Ook de snelheid waarmee de problemen op het terrein van maand tot maand evolueren is ons bekend.

Dit onderzoek naar de omvang van de extreme armoede en de kansarmoede is nuttig om een juist beeld te krijgen van de werkelijkheid. De cijfers lopen echter verschillende maanden, zoniet meerdere jaren achter op deze werkelijkheid.

On risque donc toujours de réagir trop tard à des problèmes qui se sont déjà aggravés.

On ne peut donc pas attendre pour continuer à décider de nos actions.

Il faut toutefois nuancer l'idée que la politique sociale et l'aide aux personnes ne répondent pas du tout aux besoins ni aux demandes.

Il y a un premier "socle dur" de la lutte contre la pauvreté dans la sécurité sociale (allocations de chômage, pensions, assurance santé) et les dispositifs d'aide sociale (minimex, CPAS...) qui sont des acquis importants à préserver.

Si ces acquis n'existaient pas, nous serions au niveau de l'Europe de l'Est ou des USA, avec une pauvreté et une précarité bien pires.

Le rôle d'une politique de l'aide aux personnes est donc de renforcer les possibilités d'aide pour ceux qui échappent plus ou moins aux dispositifs cités plus haut.

Pour être efficace, cette action doit se situer avec le plus de précision possible dans l'ensemble de la politique sociale et des compétences aux différents niveaux.

Il ne sert à rien de proclamer que nous allons faire de grandes réformes hors de nos compétences, il y a suffisamment à faire, ici et maintenant.

Depuis ces dernières années nous avons déjà mis en pratique plusieurs des idées prônées maintenant par les auteurs de ce premier rapport:

- le partenariat avec les acteurs de terrain. Cela va du Conseil consultatif et des groupes de travail spécialisés aux conventions signées avec des associations privées ou des CPAS pour des projets comme par exemple l'habitat accompagné, c'est-à-dire de la guidance en logement autonome pour des personnes qui peuvent vivre de manière presque totalement autonome, hors des maisons d'accueil.

Un autre exemple de cette collaboration est la mission de gestion de l'asile de nuit, confiée à l'a.s.b.l. Pierre d'Angle et la coordination, développée chaque année pendant les 6 mois les plus rudes, avec tous ceux qui accueillent des sans-abri.

Un meilleur financement des acteurs de terrain, qui assure des moyens de fonctionnement suffisants aux projets et

Wij lopen dus het gevaar te laat in te spelen op problemen die intussen nog erger werden.

Wij moeten dus niet wachten met het verder uitstippelen van onze maatregelen.

Toch moeten er enige nuances worden aangebracht in de uitspraak dat het welzijnsbeleid niet langer beantwoordt aan de noden en de behoeften die leven op het terrein.

Een eerste stevige basis voor de strijd tegen de armoede wordt gevormd door ons stelsel van sociale zekerheid. Werkloosheidsvergoedingen, pensioenen, ziekteverzekering: het zijn allemaal belangrijke verworvenheden uit het verleden die wij ten allen prijze moeten behouden. Hetzelfde geldt voor de maatschappelijke dienstverlening via de OCMW's en het toekennen van een bestaansminimum.

Indien deze voorzieningen niet zouden bestaan, dan zouden we ons bevinden op het niveau van de Verenigde Staten of van Oost-Europa waar armoede en bestaansonzekerheid endemische afmetingen hebben aangenomen.

De opdracht voor het welzijnsbeleid bestaat erin de mogelijkheden voor hulpvoorziening uit te breiden voor al diegenen die min of meer buiten de boot vallen bij de zonet geciteerde systemen.

Om efficiënt te kunnen zijn moet dit beleid zich zo nauwkeurig mogelijk weten te plaatsen binnen het geheel van de sociale maatregelen en de bevoegdheden van de verschillende overheden.

Het is niet echt nuttig hier op een breedsprakiger manier te verkondigen dat wij grote hervormingen zullen doorvoeren, liefst nog buiten ons bevoegdheidsdomein, wanneer er hier en nu nog zoveel te doen valt.

Sinds enige jaren hebben wij verschillende van de ideeën die door de auteurs van het rapport aangehaald worden reeds naar de praktijk vertaald:

- de werking in partnership met het terrein. Deze varieert van de werking van de adviesraad en de gespecialiseerde werkgroepen tot de overeenkomsten die met private verenigingen of OCMW's gevoerd worden voor initiatieven zoals het begeleid wonen. Hierbij worden personen die uit een onthaaltehuis ontslagen kunnen worden verder begeleid naar zelfstandig wonen.

Een ander voorbeeld van deze samenwerking is de opdracht tot het inrichten van een nachtasiel die toevertrouwd werd aan de v.z.w. Hoeksteen. Een coördinerende overlegstructuur tussen allen die daklozen opvangen wordt jaarlijks opgezet gedurende de hardste periode van de winter.

Wij hebben een betere financiering aan de werkers op het terrein toegekend waarbij tegelijkertijd voldoende werkings-

un salaire correct aux travailleurs sociaux engagés dans ces projets. Lutter contre la pauvreté exige beaucoup de compétence. Notre souci est de reconnaître ces compétences chez les professionnels de ce secteur.

Une cohérence dans une action d'ensemble pour la ré-insertion sociale.

Une ordonnance est actuellement en préparation avec les acteurs du terrain pour structurer l'action de ré-insertion entre centre de crise, asile de nuit, maisons d'accueil et guidance en autonomie.

Ceci devrait permettre de mener une action en continu d'un stade à l'autre de la ré-insertion, et remplacer des législations totalement dépassées dans ce domaine.

Une action de lutte efficace contre la pauvreté exige des moyens.

La querelle entre services privés et publics est une fausse question.

On ne peut pas jeter la pierre aux CPAS, alors qu'ils doivent faire face à un effet boule de neige, une progression logarithmique de leurs charges, qu'il s'agisse des jeunes minimexés, des candidats réfugiés politiques, des interventions en matière de santé etc...

Il ne s'agit pas de savoir si on peut résoudre les problèmes: les moyens manquent pour y faire face, même si certains cherchent de mauvaises excuses pour ne rien faire.

Le Fonds spécial de l'aide sociale est de 330 millions pour 1 million d'habitants dans Bruxelles-capitale.

Avec 500.000 habitants, Anvers reçoit plus de 424 millions du Fonds d'intégration flamand rien que pour la lutte contre la pauvreté.

En guise de conclusion, je voudrais ajouter que nous sommes conscients du fait que nous devons utiliser au mieux les rares moyens dont nous disposons. Je suis persuadé que les exemples que je viens de vous citer prouvent que c'est le cas. Mais nous sommes ouverts à toute suggestion en la matière.

Nous devons également nous poser la question quant aux moyens alloués à la Commission communautaire commune pour sa lutte contre l'exclusion sociale. Ne devrions-nous pas en octroyer plus? Mais les Ministres de l'Aide aux Personnes ne peuvent seuls y remédier.

mogelijkheden geboden worden aan de verschillende projecten, maar eveneens een correcte wedde aan de maatschappelijke assistenten die zich inzetten. De strijd tegen de kansarmoede vereist immers een grote bekwaamheid. Wij zijn er om bezorgd de kennis en ervaring van deze beroepsgroepen te waarderen.

Wij ijveren voor een coherente actie, passend in een globaal geheel en gericht op maatschappelijke integratie.

Samen met het veld wordt thans gewerkt aan een ontwerp van ordonnantie om een gestructureerd geheel te maken van de integratie-activiteit gaande van het nachtasiel, de onthaalhuizen tot het begeleid wonen.

Dit moet toelaten van het ene uiterste tot het andere een geleidelijk proces uit te bouwen. De oude, voorbijgestreefde reglementering wordt vervangen.

Een efficiënte strijd tegen de armoede kost geld.

Het dispuut tussen de private en de openbare diensten is een vals probleem.

Wij mogen geen steen werpen naar de OCMW's, net nu ze geconfronteerd worden met een sneeuwbaaleffect en een logaritmische toename van de lasten voor het bestaansminimum, de kandidaat-politieke vluchtelingen, de kosten voor gezondheidszorg.

Het probleem is dus niet te weten of we het vraagstuk kunnen oplossen. De middelen ontbreken nu eenmaal om er het hoofd aan te bieden. Zelfs al vinden sommigen hierin een gemakkelijk excuus om maar niets te doen.

Voor het miljoen inwoners van Brussel belooft het Bijzonder Fonds voor Maatschappelijk Welzijn 330 miljoen frank.

Enkel vanwege het Vlaams Fonds voor de Integratie van Kansarmen krijgt de stad Antwerpen met zijn 500.000 inwoners reeds ruim 424 miljoen.

Ter afronding voegt de Minister eraan toe dat hij er zich van bewust is dat we de schaarse middelen waarover we beschikken zo goed mogelijk moeten aanwenden. Hij denkt dat de voorbeelden die hij daarnet aanhaalde aantonen dat dit dan ook zo gebeurt. Maar hij staat open voor elke suggestie hierover.

Tenslotte moeten we ons de vraag stellen of we aan de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie niet meer middelen moeten geven voor haar strijd tegen de sociale uitsluiting. Vanwaar deze kredieten moeten komen is een vraag die de Ministers voor Welzijn niet alleen kunnen beantwoorden.

II. Présentation du rapport par le directeur de projet et échange de vues

M. Luc Carton, directeur du projet, fait une présentation du rapport. Il aborde trois éléments :

1. Les conditions de production du rapport :

L'ordonnance du 11 juillet 1991 qui prévoit la production d'un rapport annuel de collecte, traitement et interprétation des données CPAS constitue quasiment une première en Belgique, saluée par les milieux scientifiques.

La mission de recherche attribuée par l'Exécutif à la Fondation Travail Université a considérablement élargi l'objet du rapport. Cette interprétation large était cohérente et souhaitable d'un point de vue scientifique : les problèmes de précarité, pauvreté et exclusion paraissent en effet indissociables.

La mission était clairement de nature expérimentale: elle comportait de multiples inconnues liées à la difficulté d'accès aux sources, au traitement de données hétérogènes, à un cahier des charges très largement ouvert.

Il s'agissait d'une recherche secondaire, qui visait à capter un certain nombre d'informations et de recherches puis de les retraiter. Ceci est, à la fois, frustrant sur le plan scientifique parce qu'il est très difficile d'établir une cohérence et passionnant parce qu'il s'agit de constituer une approche globale des questions sociales de façon à mettre en évidence les mécanismes producteurs de précarité et de pauvreté.

2. Les principaux résultats

2.1. Indicateurs sociaux :

Les indicateurs emploi / logement / revenus mettent notamment en évidence:

- la montée de la paupérisation de la population bruxelloise sur les dix dernières années;
- le surcroît de précarité et de pauvreté enregistré à Bruxelles par rapport au reste du pays (exemple p. 29 du Tome 1 du rapport);
- la tendance à l'accentuation des inégalités dans le temps et dans l'espace;
- le développement marqué d'une dualisation interne à la Région : surreprésentation d'isolés riches et de familles nombreuses pauvres, sous-représentation des familles de taille et de revenus moyens (exemple p. 32 du Tome 1 du rapport);

II. Voorstelling van het verslag door de projectleider en gedachtenwisseling

De heer Luc Carton, projectleider stelt het verslag voor. Hij snijdt drie elementen aan:

1. De omstandigheden waarin van het verslag werd opgesteld :

De ordonnantie van 11 juli 1991, die voorziet in een jaarverslag over het verzamelen, het verwerken en het interpreteren van de OCMW-data, is quasi een première voor België, die in wetenschappelijke kringen wordt toegejuicht.

De onderzoeksopdracht die de Regering aan de Fondation Travail Université heeft toegewezen, heeft het voorwerp van het verslag aanzienlijk uitgebreid. Deze ruime interpretatie was coherent en wenselijk uit wetenschappelijk standpunt: de bestaansonzekerheid, de armoede en de uitsluiting lijken inderdaad niet van elkaar los te koppelen.

De opdracht was duidelijk van experimentele aard: er waren talrijke onbekenden, die samenhangen met de moeilijkheid om de bronnen te raadplegen, met de verwerking van heterogene data, met een heel ruim bestek.

Het betrof een bijkomend onderzoek, dat ertoe strekte een aantal informatiebronnen en onderzoeken op te zoeken en opnieuw te verwerken. Dit is een frustrerende onderneming op wetenschappelijk vlak omdat het heel moeilijk is om coherent te zijn. Het is terzelfdertijd boeiend omdat de sociale vraagstukken algemeen worden aangepakt, zodanig dat duidelijk wordt welke mechanismen aan de bron liggen van onzekerheid en armoede.

2. De voornaamste resultaten

2.1. Sociale indicatoren :

Uit de indicatoren werkgelegenheid / huisvesting / inkomens blijkt onder andere dat:

- de verpaupering van de Brusselse bevolking de jongste 10 jaar is toegenomen;
- de bestaansonzekerheid en de armoede in Brussel groter zijn dan in de rest van het land (voorbeeld op blz. 29 van Deel 1 van het verslag);
- de ongelijkheden hoe langer hoe meer dreigen te verscherpen;
- er in het Gewest een interne dualisering aan de gang is: te veel rijke alleenstaanden en arme kroostrijke gezinnen, te weinig modale gezinnen en modale inkomens (voorbeeld op blz. 32 van Deel 1 van het verslag);

- la féminisation et le rajeunissement dramatique du phénomène de précarité et de pauvreté.

L'étude des différents seuils de pauvreté chiffre à environ 30% la part de la population connaissant la précarité, et à 10% de la population connaissant la pauvreté. Les études nationales supposent toutefois une structure de consommation homogène (exemple p. 85 du Tome 1 du rapport). Ces seuils sous-évaluent l'ampleur du phénomène car la structure de consommation spécifique à Bruxelles (notamment les coûts d'accès au logement) n'y a pas été intégrée. La part de la population qui est locataire y est l'inverse de celle de la Flandre et de la Wallonie.

Par ailleurs, le traitement des données en termes statiques (stock) ne permet pas suffisamment de discerner les processus dynamiques, les trajectoires de vie, par exemple.

2.2. *Eléments d'évaluation des politiques:*

L'approche méthodologique retenue a consisté à cerner les "points d'inflexion" des politiques, dispositifs et pratiques: c'est là que se recomposent une nouvelle légitimité et une nouvelle efficacité de la lutte contre la pauvreté et la précarité.

Nous avons tenté de mettre en relief un certain nombre d'éléments qui nous paraissent s'imposer à la réflexion politique. Les facteurs dominants de précarisation et de paupérisation sont de trois ordres: le logement (le désordre du marché immobilier), l'insertion professionnelle (le désordre du marché de l'emploi) et la question du lien social, de la solitude.

En terme d'orientation des politiques, les propositions visent donc:

- *en matière de logement*: la régulation du marché immobilier et la médiation sociale des relations locatives privées.
- *en matière d'insertion / emploi*: les politiques doivent viser à rapprocher l'insertion de la négociation d'entreprise et à développer les initiatives d'économie sociale et de formation par le travail.
- *en matière d'aide aux personnes et d'aide sociale*: les services devraient être les principaux secteurs d'investissement public à l'avenir. Les demandes en services sont insatisfaites tant du côté des personnes âgées que du côté des personnes malades et des familles.

Il s'agit aussi d'évaluer en quoi les CPAS peuvent, par le biais des contrats d'intégration des bénéficiaires du minimex, décloisonner le champ de l'aide sociale de celui de la sécurité sociale.

- het aantal vrouwen en jongeren die een onzeker bestaan lijden en in armoede leven, steeds toeneemt.

De studie van de verschillende armoededrempels toont aan dat ongeveer 30% van de bevolking in onzekerheid en 10% in armoede leeft. De nationale studies veronderstellen echter een homogene consumptiestructuur (voorbeeld op blz. 85 van Deel 1 van het verslag). Deze drempels onderschatten de omvang van het fenomeen. Er werd geen rekening gehouden met de specifieke Brusselse consumptiestructuur (o.a. de huisvestingskosten). Het aantal huurders ligt in Brussel veel hoger dan in Vlaanderen en in Wallonië.

Bovendien laat de statistische verwerking van de gegevens niet voldoende toe de dynamische processen - het levensverloop bijvoorbeeld - te onderscheiden.

2.2. *Elementen voor de evaluatie van het beleid:*

De methodologische benadering waarvoor werd geopteerd bestond erin de "punten" te vinden die het beleid, de middelen en de acties "ombuigen": aldus ontstaat een nieuwe wettigheid en een nieuwe doeltreffendheid in de strijd tegen de armoede en de bestaansonzekerheid.

Wij hebben gepoogd een aantal elementen op het voorplan te brengen die volgens ons zeker moeten aan bod komen in het kader van een denkoefening over het beleid. Er zijn drie voornaamste oorzaken voor de bestaansonzekerheid en de verpaupering: de huisvesting (de wanorde op de vastgoedmarkt), de professionele inschakeling (de wanorde op de arbeidsmarkt) en het vraagstuk van de sociale band, de eenzaamheid.

Wat de beleidsoriëntatie betreft, beogen de voorstellen dus:

- *inzake huisvesting*: het opstellen van regels voor de vastgoedmarkt en de sociale bemiddeling op het vlak van de privé-huurrelaties.
- *inzake inschakeling/werkgelegenheid*: het beleid moet ertoe strekken de inschakeling en de bedrijfsonderhandeling nader tot elkaar te brengen en initiatieven op het vlak van de sociale economie en van de opleiding door het werk te ontwikkelen.
- *inzake de hulp aan personen en de sociale bijstand*: de dienstverleningssectoren zouden in de toekomst de belangrijkste sectoren voor openbare investeringen moeten zijn. De vraag naar dienstverlening wordt niet bevredigd, noch voor de bejaarden noch voor de zieken en de gezinnen.

Het gaat er ook om te onderzoeken hoe de OCMW's, via integratiecontracten met de personen die het bestaansminimum genieten, een scheidingslijn kunnen trekken tussen sociale bijstand en sociale zekerheid.

*
* *

Les modes d'action et de décision constituent le point le plus important et le plus fragile dans l'état actuel des choses.

Il faut développer les moyens institutionnels des politiques sociales transversales, en particulier les fonctions de coordination de l'information, de la recherche et de la formation. La délégation régionale aux solidarités urbaines ne pourrait-elle constituer le lieu de capitalisation et d'analyse des données sociales ?

Il s'agit aussi de favoriser le décloisonnement des métiers sociaux et culturels.

Il y a un intérêt d'une production en équipe bilingue: les "cultures" politiques et les approches de la pauvreté diffèrent sensiblement au Nord et au Sud du pays.

Le développement d'une dynamique d'investissement et d'action interministérielle pourrait se concrétiser par exemple par le biais du programme "Pauvreté 4" de la commission européenne.

Les suggestions quant aux procédures liées à la conception et à la mise en oeuvre des dispositifs de lutte contre la pauvreté sont de:

- pallier les effets pervers des procédures de ciblage des populations défavorisées : les offres de service doivent être conçues de la façon la plus universelle possible, en étroite coopération avec les populations concernées;
- développer des coopérations multi-latérales entre pouvoirs publics et associations;
- faire remonter du terrain l'information sociale en provenance du travail social vers la conception des politiques et des dispositifs;
- chercher à structurer une négociation collective en matière sociale, au plan régional.

3. Propositions pour l'orientation des futurs rapports annuels

Plusieurs axes sont suggérés :

- Etablir une programmation pluriannuelle des thèmes stratégiques à évaluer: le choix de trois thèmes différents par an pendant cinq ans permettrait une approche beaucoup plus rigoureuse et plus pertinente du point de vue stratégique, tout en couvrant, à moyen terme, tous les enjeux nécessaires.

*
* *

De wijze waarop wordt gewerkt en waarop besluiten worden genomen is op dit ogenblik het belangrijkste, maar ook het meest zwakke aspect.

Men moet de institutionele middelen ontwikkelen voor een transversaal sociaal beleid, in het bijzonder de coördinatie van de informatie, het onderzoek en de opleiding. Zou de gewestelijke afvaardiging voor stedelijke solidariteit niet de plaats kunnen zijn waar de sociale gegevens worden samengebracht en onderzocht ?

Het gaat er ook om het openbreken van de sociale en culturele beroepen te stimuleren.

Het is ook belangrijk te werken in een tweetalig team: de beleidsculturen en de benaderingen van de armoede verschillen aanzienlijk in het Noorden en het Zuiden van het land.

De ontwikkeling van een investeringsdynamiek en van interministeriële werkzaamheden zou bijvoorbeeld kunnen worden geconcretiseerd via het programma "Armoede 4" van de Europese Commissie.

De volgende voorstellen werden gedaan m.b.t. de procedures voor het opstellen en het uitvoeren van maatregelen in de strijd tegen de armoede:

- de negatieve gevolgen van de procedures om de achtergestelde bevolkingsgroepen te bepalen, afzwakken: de dienstverlening moet zo universeel mogelijk worden opgevat, in nauwe samenwerking met de betrokken bevolkingsgroepen ;
- komen tot multilaterale samenwerking tussen de overheid en de verenigingen;
- de sociale informatie die voortspruit uit het sociaal werk laten doorstromen om vorm te geven aan het beleid en de maatregelen;
- op gewestelijk vlak zoeken naar het structureren van een collectieve onderhandeling op sociaal vlak.

3. Voorstellen met betrekking tot de inhoud van de toekomstige jaarverslagen

Meerdere hoofdlijnen worden voorgesteld :

- Een meerjarenprogrammatische opstellen van de te evalueren strategische thema's: gedurende vijf jaar, drie verschillende thema's per jaar kiezen, zou strategisch gezien een striktere en pertinentere aanpak mogelijk maken, waarbij alle noodzakelijk na te streven doeleinden op lange termijn zouden worden bereikt.

- Actualiser chaque année des indicateurs sociaux (revenu, emploi et chômage, coûts d'accès au logement, sans abris, coupes d'énergie, minimex et aide sociale) permettrait d'aboutir à la construction d'un seuil spécifique de pauvreté adapté à la région bruxelloise.

Pour cela, il faut aussi privilégier les analyses en termes de flux (chômage, minimex et logement) en synergie avec des programmes de recherche conduits par d'autres opérateurs (exemple-type: évaluation des programmes du FSE, observatoire des loyers...).

- Développer et coordonner des recherches connexes : recherche-action liée éventuellement à la conception d'un projet bruxellois de lutte contre la pauvreté (Pauvreté 4, Communauté Européenne).

Etude monographique d'un quartier concerné par un dispositif intégré de lutte contre la pauvreté.

- Restructurer le fichier signalétique des CPAS en vue de coordonner et harmoniser les collectes de données exogènes.

Restructurer la collecte de données propres des CPAS pour favoriser les analyses en termes de flux.

Développer une procédure interactive de collecte et traitement des données qualitatives relatives à l'action des CPAS.

Programmer sans tarder des séminaires sur l'aménagement et la gestion du fichier avec l'Administration et les CPAS.

Il paraît donc hautement souhaitable :

- d'engager immédiatement la procédure de mise au point du Fichier signalétique des CPAS. Après l'échéance du début mars 1994, il sera trop tard pour la collecte optimale des données 1993!
- d'engager immédiatement la mission de recherche responsable de la production du rapport annuel 1994, pour maximiser le temps de production du rapport!
- le cas échéant, si la proposition de programmation pluri-annuelle est retenue, procéder rapidement aux arbitrages politiques permettant de définir, par exemple, les trois thèmes stratégiques à évaluer en 1994.

Le rapport annuel devra tenter de transférer progressivement des compétences à l'administration et constituer aussi à moyen terme un observatoire social bruxellois.

Il est fondamental qu'il y ait une coordination, de quelques grandes démarches scientifiques, outre la rédaction du rapport annuel.

- Elk jaar de sociale indicatoren actualiseren (inkomen, werkgelegenheid en werkloosheid, huisvestingskosten, daklozen, energie-onderbrekingen, bestaansminimum en sociale bijstand) zou het mogelijk maken een specifieke armoededrempel te bepalen, aangepast aan het Brussels Gewest.

Te dien einde moet men ook fluctuerende factoren (werkloosheid, bestaansminimum en huisvesting) meer ontleden, naast de door anderen uitgevoerde onderzoeksprogramma's (typevoorbeeld: evaluatie van de programma's van het ESF, Observatorium van de huurprijzen).

- Aanverwante onderzoeken opstellen en coördineren: onderzoek en actie, eventueel gekoppeld aan het opstellen van een Brussels project voor armoedebestrijding (Armoede 4, Europese Gemeenschap).

Monografische studie van een wijk waar maatregelen werden genomen om de armoede te bestrijden.

- De bestanden van de OCMW's herstructureren met het oog op het coördineren en het harmoniseren van het verzamelen van exogene informatie.

Het verzamelen van eigen gegevens van de OCMW's herstructureren om de ontledingen van de fluctuerende factoren te bevorderen.

Een interactieve procedure ontwikkelen voor het verzamelen en het verwerken van de kwalitatieve informatie m.b.t. de werkzaamheden van de OCMW's.

Zonder dralen ten behoeve van het bestuur en de OCMW's studiedagen te organiseren over het aanmaken en het beheren van het bestand.

Het blijkt dus ten zeerste aangewezen :

- onmiddellijk de procedure te starten voor het bijwerken van het bestand van de OCMW's. Na de vervaldag van begin maart 1994 zal het te laat zijn om de gegevens van 1993 op een correcte wijze te verzamelen.
- onmiddellijk beginnen met het onderzoekswerk voor het jaarverslag 1994, ten einde de tijd voor het opstellen van het verslag zo optimaal mogelijk te gebruiken!
- in voorkomend geval, indien het voorstel van meerjaren-programmatie wordt behouden, snel beleidskeuzen maken ten einde bijvoorbeeld drie strategische thema's die in 1994 kunnen worden geëvalueerd af te bakenen.

Het jaarverslag zal moeten pogen geleidelijk aan bevoegdheden aan het bestuur over te dragen en ook op middellange termijn een Brussels sociaal observatorium op te richten.

Het is dus van fundamenteel belang dat er naast het opstellen van het verslag ook een coördinatie bestaat van enkele belangrijke wetenschappelijke stappen.

Il y a notamment une nécessité d'y joindre une démarche d'anthropologie urbaine, recherche beaucoup plus approfondie, conduite à l'échelle d'un quartier sur lequel il y aurait une démarche d'un projet intégré.

Et enfin, une démarche de type recherche-action, c.à.d. d'implication de la recherche en sciences sociales dans la formulation de dispositifs publics de lutte contre la pauvreté s'impose.

*
* *

Un échange de vues a lieu sur la procédure à suivre pour l'examen du rapport.

Un membre propose de procéder en deux étapes: une première au cours de laquelle seraient posées des questions d'éclaircissement, une seconde au cours de laquelle il y aurait un débat politique entre les membres. Il suggère aussi l'éventuelle audition de personnes du terrain. Le débat en séance plénière n'aurait lieu que lorsque la discussion en commission sera terminée.

Après discussion, il est décidé de poser des questions d'éclaircissements à Monsieur Carton avant de passer à une discussion générale. La proposition d'une audition préalable de deux personnes de terrain est rejetée par la commission.

Un membre pose les questions suivantes: Quelles sont les priorités auxquelles il faut s'attacher lors d'un accroissement des moyens des CPAS? Comment entrevoir un décloisonnement des travailleurs sociaux?

Un commissaire s'interroge sur la manière d'obtenir de meilleures données en termes de flux.

Un autre membre désire savoir quelles seraient les suggestions de recherches-actions à mener par rapport au problème d'isolement?

M. Carton répond ensuite aux questions soulevées par les membres. La plupart des questions tournent autour du thème "Que faire?". Elles n'appellent donc pas une réponse ayant une validité scientifique: il s'agit, avant tout, de faire travailler l'intuition politique à travers les travaux qui ont été réalisés.

Sa réponse concerne d'abord la question qui vise à dégager les priorités et les urgences dans les compétences propres de la Commission Communautaire Commune. Selon lui, les compétences des CPAS et des services d'aide aux personnes qui y sont étroitement liés sont notoirement sous-financés. Les besoins immenses sont exprimés par tous les acteurs. Il faut refinancer le fonds de l'aide sociale de façon importante si l'on veut donner une crédibilité minimale aux différents débats politiques au niveau des différentes instances qu'elles

Het is onder andere noodzakelijk de zaken te bekijken vanuit het oogpunt van de stedelijke antropologie, een onderzoek dat diepgaander is en dat wordt uitgevoerd in een wijk met een geïntegreerd project.

En tenslotte moet er ook aan onderzoek en actie worden gedaan, d.w.z. dat bij het opstellen van overheidsmaatregelen op het vlak van de armoedebestrijding, rekening moet worden gehouden met het sociaal wetenschappelijk onderzoek.

*
* *

Er heeft een gedachtenwisseling plaats over de procedure die zal worden gevolgd om het verslag te onderzoeken.

Een lid stelt voor in twee fasen te werken: in een eerste fase zouden verduidelijkende vragen worden gesteld, in een tweede fase zou er een politiek debat plaatsgrijpen tussen de leden. Hij stelt ook eventuele hoorzittingen voor van personen op het terrein. Het debat in de plenaire vergadering zou slechts doorgaan wanneer de bespreking in de Commissie is beëindigd.

Na de bespreking wordt er beslist dat men de heer Carton meer uitleg zal vragen voor men aan een algemene bespreking begint. De Commissie verwerpt het voorstel van een voorafgaandelijke hoorzitting van twee veldwerkers.

Een lid stelt de volgende vragen: welke prioriteiten worden er gelegd wanneer de middelen van de OCMW's verhogen? Hoe kan men de doorstroming bevorderen van de sociale werknemers?

Een commissielid vraagt zich af hoe men de beste gegevens verkrijgt inzake de evolutie.

Een ander lid wenst te weten welke de suggesties zouden zijn voor te voeren onderzoeken en acties ten opzichte van het probleem van de vereenzaming?

De heer Carton antwoordt vervolgens op de vragen die door de leden werden gesteld. De meeste vragen kunnen worden samengevat als "Wat moet er worden gedaan?". Daarop is dus geen wetenschappelijk gefundeerd antwoord te geven. Het gaat er in de eerste plaats om zich bij de werkzaamheden die zijn verricht door de politieke intuïtie te laten leiden.

In zijn antwoord handelt hij in de eerste plaats over het bepalen van de voorrangregels en de dringende maatregelen wat de eigen bevoegdheden van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie betreft. Volgens hem zijn de bevoegdheden van de OCMW's en van de diensten voor hulp aan personen die er nauw verband mee houden onmiskenbaar onvoldoende gefinancierd. Iedereen zegt dat de behoeften zeer groot zijn. Wil men enige geloofwaardigheid hechten aan de politieke debatten die zowel op het niveau van de gewesten en de gemeenschappen als op federaal vlak worden

soient régionales, communautaires ou fédérales. Les débats d'opinion, sociaux et politiques que la problématique de la pauvreté et de la précarité suscite doivent être précédés d'un arbitrage politique sérieux.

Quel ciblage pour ce refinancement ? Le cahier des charges retenu devrait être soumis aux commissions d'avis compétentes. Il met en évidence les points suivants:

1. Les services à la famille, à la petite enfance, les services liés à la prévention primaire - et en particulier les femmes qui sont en première ligne -, sont les cibles à privilégier.
2. C'est l'action des CPAS et des services d'aide aux personnes qui doit être un critère de financement dans la mesure où cette action est ciblée sur les groupes et les quartiers les plus concernés.

La revalorisation des salaires et des conditions de travail des agents des services doivent être pris en compte dans ce refinancement. Aujourd'hui, le paradoxe est qu'il y a à la fois un déficit en services mais aussi une grande difficulté de trouver des travailleurs susceptibles d'entrer dans ces services vu les conditions de travail et de salaire. La formation continuée de ces travailleurs doit être un objectif retenu. Ne faut-il pas envisager également le financement d'un programme de formation professionnelle des travailleurs sans emploi pour leur permettre de trouver un emploi dans ces services?

3. La recherche d'une meilleure articulation entre les services individuels et collectifs s'impose eu égard aux limites des services individuels.
4. L'implication des associations et des groupes "bénéficiaires" de ce programme doit être recherché tant au plan de la conception de ces services, qu'au plan de leur conduite.

Il pose également une autre question: "Les conseils consultatifs sont-ils habilités à représenter tous les opérateurs concernés ou faut-il chercher plus loin, par exemple du côté du "Forum de la lutte contre la pauvreté" ou de la plate-forme "Solidarité en plus, pauvreté en moins" d'autres alliés pour entourer la réalisation de ce programme?"

Au-delà de ces compétences propres de la Commission Communautaire Commune, quel parti peut-on tirer de ce rapport en terme de politique régionale?

Deux grandes priorités sont à considérer pour s'attaquer aux causes du processus de précarisation et de paupérisation en milieu urbain: le chômage et le coût du logement sont les

gehouden, dan moet er voor een aanzienlijke herfinanciering voor het Bijzonder fonds voor maatschappelijke welzijn worden gezorgd. Aan de ideologische, maatschappelijke en politieke discussies waartoe de problematiek van de armoede en de behoefte aanleiding heeft gegeven, moet een ernstige politieke arbitrage voorafgaan.

Wat is de doelgroep voor die herfinanciering? Het bestek dat in aanmerking is genomen zou voor advies moeten worden voorgelegd aan de bevoegde commissies. Daarin worden de volgende punten onderstreept :

1. De dienstverlening aan het gezin, de jongste kinderen, de diensten die met eerstelijnspreventie te maken hebben - en met name de vrouwen die eerst in aanmerking komen - vormen de zaken waaraan voorrang moet worden gegeven.
2. Het optreden van de OCMW's en van de diensten voor hulp aan personen moet als maatstaf worden gehanteerd bij de financiering in zoverre dit optreden gericht is op de groepen en de wijken die het meest in aanmerking komen.

Bij die herfinanciering moet rekening worden gehouden met de herwaardering van de lonen en van de werkomstandigheden van de personeelsleden van de diensten. Thans is het paradoxaal dat er tegelijk te weinig diensten zijn en dat het erg moeilijk is werknemers te vinden die in die diensten kunnen werken, gelet op de werkomstandigheden en de lonen. Die werknemers moeten een bijkomende opleiding krijgen. Moet er ook niet worden gezorgd voor de financiering van een programma van beroepsopleiding voor de werkloze werknemers ten einde hen in staat te stellen werk te vinden in die diensten?

3. Er moet naar een betere verdeling tussen deze diensten worden gezocht gelet op de beperkingen van de individuele dienstverlening.
4. Men behoort ernaar te streven de verenigingen en groepen die voor het programma in aanmerking komen zowel bij de totstandkoming van die diensten als bij de leidinggeving, inspraak te geven.

Hij stelt nog een andere vraag: "Zijn de adviesraden ertoe gemachtigd alle betrokken medewerkers te vertegenwoordigen of moet men verder zoeken, bijvoorbeeld bij het "Forum voor de strijd tegen de armoede" of bij het platform "Meer solidariteit, minder armoede", naar andere bondgenoten om de uitvoering van dit programma te begeleiden?"

Welk gebruik kan men, afgezien van deze eigen bevoegdheden van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, maken van dit verslag wat het gewestelijk beleid betreft?

Er moet met twee grote voorrangregels rekening worden gehouden om de oorzaken van het verpauperingsproces in de steden aan te pakken : de werkloosheid en de woonkosten

facteurs de déstabilisation fondamentaux. Les instances régionales doivent donc être saisies pour agir préventivement sur les mécanismes de prévention de la pauvreté et de la précarisation.

En matière de logement, au-delà des efforts qui ont déjà été entrepris, il s'agit de s'avancer vers la médiation de marché – cf. le concept d'agence immobilière sociale développé par la Wallonie – et à la réforme des ADIL qui pourraient occuper une place centrale dans ce domaine. Il faut, en outre, réguler et encadrer ce marché notamment dans la perspective de la poursuite de la croissance du secteur tertiaire à Bruxelles.

Sinon les effets d'éviction se poursuivront avec leurs effets induits: dualisation et disparition des familles moyennes à revenu moyen.

Du côté de l'emploi et de l'insertion, les deux priorités sont, d'une part, placer la négociation des dispositifs d'insertion au niveau des entreprises et, d'autre part, combler le déficit bruxellois en entreprises de formation par le travail et en entreprises d'économie sociale.

La question de la pauvreté souffre essentiellement d'un déficit d'acteurs. Pour parvenir à s'en saisir de façon structurelle, un point important est de parvenir à mettre les interlocuteurs sociaux sur la balle de la prévention de la pauvreté. La question reste ouverte mais il y aurait lieu de voir comment le Conseil Economique et Social bruxellois peut y avoir un rôle actif en vue de décroiser la question de la pauvreté et de l'aide sociale, d'une part, et la question de la sécurité sociale, d'autre part. En dépit d'un système de sécurité sociale dont tout le monde dit qu'il est remarquable, il y a un phénomène de pauvreté et de précarité de masse. Le retour de ces personnes vers le système de sécurité sociale est un objectif absolument fondamental. Si les interlocuteurs sociaux se mêlent de façon active à ce débat, la région bruxelloise pourra plus activement et de façon plus offensive participer aux arbitrages fédéraux en la matière.

Les autres propositions concernent le rapport 1994 et le rapport pluriannuel pour lesquels des suggestions ont déjà été avancées. Il s'agit d'établir une programmation pluriannuelle des thèmes stratégiques à évaluer. Cette perspective semble rencontrer l'adhésion des membres de la commission et confirme la nécessité d'investiguer un champ plus large que celui prévu de façon stricte par l'ordonnance. Les arbitrages en la matière devraient avoir lieu sans délai pour permettre la réalisation du rapport 1994 suivant le calendrier prévu.

Les thèmes prioritaires, suggérés par le comité d'accompagnement de la recherche, sont:

1. CPAS et aide aux personnes
2. Emploi et insertion
3. Santé publique ou logement.

zijn de voornaamste factoren die een invloed uitoefenen bij de destabilisering. De gewestelijke instanties moeten bijgevolg preventief ingrijpen in de mechanismen ter voorkoming van de armoede en de bestaansonzekerheid.

Wat de woongelegenheid betreft, moet men, naast de inspanningen die reeds zijn geleverd, stappen zetten in de richting van de bemiddeling op de woningmarkt – zie de bureau's voor sociale woningen in Wallonië – en naar een hervorming van de VIHT's die een centrale rol kunnen vervullen op dit vlak. Bovendien moet in die markt regulariserend en begeleidend worden opgetreden in het kader van een voortgezette groei van de tertiaire sector te Brussel.

Zoniet gaat de uitstoting door met de indirecte gevolgen hiervan: een duale samenleving en verdwijning van de middelgrote gezinnen met een middelgroot inkomen.

Wat de werkgelegenheid en de opnemings betreft, bestaan de twee prioriteiten erin de integratiemaatregelen naar de bedrijfsonderhandelingen te verschuiven en het gebrek aan Brusselse ondernemingen die een opleiding geven via het werk en aan ondernemingen die aan sociale economie doen te verhelpen.

In de kwestie van de armoede is er vooral sprake van een tekort aan hoofdrolspelers. Om daar structureel iets aan te doen, is het van belang dat de sociale gesprekspartners worden betrokken bij het voorkomen van de armoede. De vraag blijft open, maar er zou moeten worden bekeken hoe de Brusselse Economische en Sociale Raad daarin een actieve rol kan spelen om het vraagstuk van de armoede en de maatschappelijke hulp in verband te brengen met het vraagstuk van de sociale zekerheid. In weerwil van een sociale zekerheidsregeling waarvan iedereen zegt dat ze voortreffelijk werkt, heerst er heelwat armoede en bestaansonzekerheid. Het hoofddoel bestaat erin ervoor te zorgen dat deze mensen terug kunnen keren in het sociale zekerheidsstelsel. Indien de sociale gesprekspartners zich actief in het debat mengen, kan het Brusselse Gewest actief en offensiever optreden bij de federale arbitrage hierover.

De overige voorstellen hebben betrekking op het verslag van 1994 en het meerjarenverslag waarvoor reeds suggesties zijn gedaan. Het gaat erom voor de te evalueren strategische thema's een meerjarenprogramma op te maken. De leden van de commissie lijken het hiermee eens te zijn en dit bevestigt dat er een ruimer onderzoek moet worden gevoerd dan hetwelk is voorgeschreven door de ordonnantie. De arbitrage hierover zou onverwijld plaats moeten hebben opdat het verslag voor 1994 volgens het voorgeschreven schema in gereedheid zou kunnen worden gebracht.

De prioritaire onderwerpen die door de commissie voor de begeleiding van het onderzoek in overweging worden gegeven, zijn:

1. OCMW en hulp aan personen
2. Werkgelegenheid en integratie
3. Volksgezondheid of woongelegenheid.

Pour les années à venir, les thèmes avancés sont les politiques d'éducation, les politiques relatives aux populations d'origine étrangère et les politiques spécifiques aux femmes et aux jeunes.

Comment tirer profit des données du rapport pour les débats au niveau fédéral ? Les thèmes d'actualité qui méritent un débat sont, par exemple, les contradictions intervenues à l'occasion du plan global : le plan d'embauche des jeunes exclut de son bénéfice les jeunes minimisés, l'allongement à douze mois de la période de travail pour l'obtention d'allocations de chômage qui implique une intervention plus longue de la part des CPAS avant leur accès à la sécurité sociale, les dispositions en matière de taxation des revenus immobiliers qui risquent d'être reportées sur les locataires. La perspective de la péréquation cadastrale qui se profile à l'horizon 1995 est pour Bruxelles un sujet d'intérêt fondamental.

Les priorités sans localisation précise sont le refinancement et le réajustement des compétences de l'enseignement dans les quartiers difficiles. Cela concerne surtout l'enseignement francophone; l'effort en faveur des zones d'éducation prioritaire doit être poursuivi et développé en vue d'éviter le "débarquement" définitif de cette jeunesse.

Un membre pose une question d'éclaircissement à Monsieur CARTON concernant son affirmation : "Il y a un intérêt d'une production en équipe bilingue."

Pour la première fois, La Fondation Travail Université a eu, par le biais de ce travail bicommunautaire, l'occasion d'intégrer dans son équipe, un chercheur néerlandophone, Monsieur Alain MEYNEN, de la VUB. Celui-ci avait effectué précédemment un travail dans le domaine des sciences politiques et relatif aux concepts de bien-être, de la pauvreté et de la précarité dans le champ politique néerlandophone. Il a dès lors élargi le champ de recherche de la FTU autour du concept de la "social-démocratie", de son potentiel de redéploiement, et du concept "kansarmoede", concept qu'il est d'une certaine façon impossible à traduire.

Il a permis de sortir de l'horizon bibliographique francophone fort empreint de culture française. Le transfert en Belgique des concepts de politique française ne vont pas sans poser des problèmes parce que, par exemple, la société française n'entretient pas du tout le même type de rapport entre citoyen et Etat.

Un autre membre demande où il faut placer en priorité l'effort pour l'aide à accorder aux CPAS. Le rapport permet en effet de percevoir l'effet de la politique sur le plus faibles. La récolte des données par le personnel des CPAS est donc de la plus grande importance. Il faut, de façon pointue, pouvoir cibler le lieu d'intervention le plus approprié. Cette question pourrait également être posée de façon écrite au président de la conférence des présidents et des secrétaires de CPAS.

Voor de komende jaren worden als onderwerp naar voren gebracht het onderwijsbeleid, het beleid inzake de bevolking van buitenlandse oorsprong en het beleid dat specifiek gericht is op de vrouw en op de jongeren.

Hoe kan voordeel worden gehaald uit de gegevens van het verslag met het oog op de besprekingen op federaal vlak? De actuele thema's, bijvoorbeeld, de tegenstrijdigheden die naar aanleiding van het globaal plan aan het licht zijn gekomen: van het banenplan voor jongeren zijn de jongeren met een gewaarborgd inkomen uitgesloten, verlenging van de werktijd tot twaalf maanden voor het verkrijgen van werkloosheidsuitkeringen, waardoor het OCMW langer moet betalen alvorens zij onder de toepassing vallen van de sociale zekerheid, de bepalingen inzake belasting op de onroerende inkomens welke kunnen worden afgewenteld op de huurders. De perkwatie van de kadastrale inkomens die in 1995 wordt uitgevoerd is voor Brussel een belangrijk gegeven.

De prioriteiten die niet duidelijk zijn afgebakend zijn de herfinanciering en de herschikking van de bevoegdheden inzake onderwijs in de moeilijke wijken. Dit geldt vooral voor het Franstalig onderwijs. De inspanningen die geleverd worden voor de "zones d'éducation prioritaire" moeten worden voortgezet en uitgebreid ten einde te voorkomen dat deze jongeren definitief "uitstappen".

Een lid stelt de heer CARTON een vraag over zijn stelling: "Het werk in een tweetalig team heeft nut".

Voor het eerst heeft de Fondation Travail Université via dit bicommunautair werk de gelegenheid gehad een Nederlandstalige vorser van de VUB in zijn team op te nemen. Het betreft de heer Alain MEYNEN, die vroeger werk verricht heeft op het gebied van de politieke wetenschappen in verband met het welzijn, de armoede en de bestaansonzekerheid op het Nederlandstalige politieke terrein. Hij heeft het onderzoekswerk van de FTU bijgevolg verruimd rond het denkbeeld van de "sociaal-democratie", de herstructurering en het begrip "kansarmoede", dat vrijwel onmogelijk kan worden vertaald in het Frans.

Hij heeft het mogelijk gemaakt een ruimer gezichtsveld te krijgen dan dat van de Franstalige auteurs die sterk beïnvloed zijn door de Franse cultuur. Denkbeelden uit het Franse beleid kunnen niet zonder meer op de Belgische toestanden worden geënt omdat men, bijvoorbeeld, in de Franse samenleving niet dezelfde betrekkingen tussen de burger en de Staat kent.

Een ander lid vraagt waar de steun voor de OCMW's bij voorrang naartoe behoort te gaan. In het verslag komt immers tot uiting wat de invloed is van het beleid op de zwaksten. De gegevens die door het personeel van de OCMW's worden verzameld zijn dus van zeer groot belang. Er moet duidelijk kunnen worden bepaald waar het best wordt ingegrepen. Deze vraag zou ook schriftelijk kunnen worden gesteld aan de voorzitter van de conferentie van de OCMW-voorzitters en -secretarissen.

La volonté de mettre en avant chaque année quelques axes différents lors de l'élaboration du rapport annuel, nécessite pour le rapport 1994 un débat au sein de la commission sur un axe complémentaire à retenir outre le soutien aux CPAS et l'emploi. Il suggère une étude du groupe des femmes seules avec enfants. N'y-a-t-il pas aussi un lien à faire entre ce rapport et le rapport fédéral sur l'état de la grande pauvreté? Il souligne enfin qu'il est également favorable à la transmission des conclusions de la commission au Conseil Economique et Social bruxellois.

Un autre commissaire souhaite que, lors de la définition des moyens complémentaires à mettre en oeuvre, l'on associe les centres sociaux privés aux CPAS. Il se montre également préoccupé du refinancement de l'enseignement dans les quartiers "difficiles" à l'instar de ce qui a été fait par la communauté flamande. Plusieurs centaines d'enseignants devraient être désignés peut-être en recourant au statut ACS et en tenant compte des réalités institutionnelles de la région. Il se pose aussi la question de la politique sociale à mener vis à vis des immigrés. Faut-il à ce sujet envisager une politique spécifique? L'avis de la commission de concertation avec les bruxellois d'origine étrangère devrait être sollicité à ce sujet.

Le Ministre GOSUIN répond que quatre réunions ont été programmées avec les présidents de CPAS pour améliorer et faciliter le processus de collecte des données en vue de l'élaboration du fichier signalétique. L'aspect institutionnel de la question résulte de l'état actuel du fédéralisme et ne permet pas toujours de trouver des solutions faciles. Par ailleurs, il souligne que les discussions portent en général sur le problème du refinancement. Il conclut en posant la question de la solidarité communale: l'augmentation des moyens du fonds spécial de l'aide sociale constituent un prélèvement supplémentaire sur la dotation aux communes. Ne faut-il pas trouver un financement extérieur à cette enveloppe?

Un autre membre est conforté par l'idée que le fichier signalétique est en cours de simplification et d'adéquation auprès de l'ensemble des CPAS, même si certains se montrent moins pressés que d'autres. Il s'inquiète de savoir comment seront collectées les informations en termes de flux. Quant aux thèmes à choisir pour le rapport 1994, il s'intéresse plus particulièrement aux problèmes de santé qui représentent la partie financièrement la plus lourde – soit près de 30% – dans l'intervention des CPAS. Il s'interroge sur la manière dont se présentera le rapport 1994.

Un commissaire rappelle que, en ce qui concerne le système de sécurité sociale, trop de gens passent à travers les mailles du filet. Le système qui existe lui semble idéal tout en devant être réajusté, peaufiné. Cela ne pourra l'être de

Wil men voor het jaarlijks verslag telkenjare enkele verschillende krachtlijnen naar voren brengen, dan moet er voor het verslag 1994 binnen de commissie worden gesproken over een bijkomende krachtlijn naast de steun aan de OCMW's en de werkgelegenheid. Hij geeft in overweging een studie te wijden aan de groep van de alleenstaande vrouwen met kinderen. Moet er geen verband worden gelegd tussen dit verslag en het verslag van de federale overheid over de schrijnende armoede? Hij wijst er tenslotte op dat hij er voorstander van is dat de conclusies van de commissie worden overgezonden aan de Brusselse Economische en Sociale Raad.

Een ander lid wenst dat, wanneer wordt bepaald welke bijkomende middelen worden ingezet, het tot een samenwerking komt tussen de private centra voor maatschappelijk werk en de OCMW's. Hij heeft ook aandacht voor de herfinanciering van het onderwijs in de "probleem"wijken en neemt de aanpak van de Vlaamse Gemeenschap als voorbeeld. Er zouden enkele honderden leerkrachten moeten worden aangesteld, misschien met een GEKO-statuut en rekening houdend met het institutionele patroon van het gewest. Hij stelt ook de kwestie van het sociale beleid ten aanzien van de migranten aan de orde. Moet er in dat verband aan een bijzonder beleid worden gedacht? Hierover zou de commissie voor het overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong om advies moeten worden gevraagd.

Minister GOSUIN antwoordt dat er vier vergaderingen zijn gepland met de voorzitters van de OCMW's om het verzamelen van de gegevens met het oog op de samenstelling van een signalementsbestand te verbeteren en te vergemakkelijken. Het institutionele aspect van de kwestie vindt zijn oorsprong in de huidige stand van de federalisering en maakt het niet steeds mogelijk eenvoudige oplossingen te vinden. Voorts wijst hij erop dat het onderwerp van de discussies in het algemeen het probleem van de herfinanciering is. Tot besluit stelt hij het vraagstuk van de gemeentelijke solidariteit aan de orde. Bijkomende middelen voor het Bijzonder fonds voor maatschappelijke welzijn zouden kunnen worden geput uit de dotatie aan de gemeenten. Moet er hiervoor geen geld elders worden gezocht?

Het verheugt een lid dat de signalementsbestanden bij de OCMW's worden vereenvoudigd en dat ze op elkaar worden afgestemd, ook al maken sommige centra minder haast dan andere. Hij wil graag weten hoe de gegevens zullen worden verzameld om een beeld te krijgen van de evolutie. In het kader van de keuze van de onderwerpen voor het verslag 1994 heeft hij vooral belangstelling voor de gezondheidsproblemen die financieel het zwaarst – ongeveer 30% – doorwegen in de tegemoetkomingen van de OCMW's. Hij stelt zich vragen over de wijze waarop het verslag 1994 zal worden ingekleed.

Een ander lid herinnert eraan dat, wat het sociale zekerheidsstelsel betreft, duidelijk is gebleken dat er teveel mensen door de mazen van het net glijpen. De bestaande regeling lijkt hem ideaal hoewel een en ander moet worden aangepast

façon adéquate que si l'on a une connaissance optimale des difficultés auxquelles sont confrontés les services sociaux.

Pour le programme pluriannuel, il souhaite que l'on s'oriente en priorité vers les matières qui sont de la compétence de la commission communautaire commune, quitte à faire des recommandations dans les matières régionales, le logement et l'emploi, par exemple. Le premier thème qui recueille son adhésion est l'analyse plus précise des CPAS et de l'aide sociale. Dans un deuxième temps, la problématique de la solitude des femmes abandonnées avec enfants lui semble digne d'intérêt d'autant plus qu'il s'agit du domaine spécifique de la compétence de la commission. De même, la problématique des hôpitaux publics.

Un membre plaide pour que le problème de la pauvreté soit ciblé le mieux possible. Il regrette le caractère par trop livresque de l'étude. Pour les CPAS, il plaide pour une aide accrue en personnel en vue de répondre aux besoins importants qui se posent, ce qui implique une réorientation de certains crédits. Dans le domaine de la santé, beaucoup de personnes échappent effectivement aux mailles du filet. Il s'agit, par exemple, de personnes qui ne sont plus en règle de mutuelle parce qu'elles ne payent plus leur cotisation. Le problème de la santé à Bruxelles devrait être repris parmi les axes à privilégier. Il y a cependant d'autres domaines d'intervention et d'autres actions à mener au niveau de la politique économique. Toutefois, le problème des dettes pourrait être le troisième axe quoique ne rentrant pas directement dans nos compétences.

Un autre membre demande quelques informations complémentaires concernant les tableaux relatifs à l'issue des litiges entre les demandeurs et les CPAS (cf. tableau 15B, page 177 et tableau 16B, page 180). Quarante quatre pour-cent de décisions sont favorables aux demandeurs, et même cinquante six pour-cent de décisions leur sont partiellement favorables. Ne fait-on pas trop confiance aux CPAS alors que, au travers des litiges, il s'avère que très souvent les demandeurs obtiennent gain de cause lors des recours qu'ils entament.

A cet égard, Monsieur CARTON signale qu'il faut pondérer le nombre des litiges par rapport à l'ensemble des dossiers traités par le CPAS.

Un intervenant signale que les femmes seules avec enfant ont, vu leur manque d'argent, des difficultés à fournir un repas complet à leur enfant. Il suggère une collaboration entre les CPAS et les échevins de l'instruction publique pour permettre aux enfants concernés de bénéficier de ce repas chaud à l'école à charge du CPAS.

Monsieur CARTON apporte les réponses complémentaires suivantes. Dans la plupart des pays industrialisés qui

en verfiynd. Daartoe is een uitstekende kennis vereist van de moeilijkheden waarmee de sociale diensten worden geconfronteerd.

Voor het meerjarenprogramma wenst hij dat er bij voorrang aandacht wordt besteed aan de aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie behoren, op gevaar af dat aanbevelingen moeten worden geformuleerd over gewestelijke aangelegenheden zoals de woongelegenheden en de werkgelegenheden bijvoorbeeld. Het eerste onderwerp waarmee hij akkoord gaat is het nadere onderzoek van de OCMW's en van de maatschappelijke hulp. In de tweede plaats verdient het probleem van de eenzaamheid van de verlaten vrouwen met kinderen volgens hem aandacht, temeer daar dit tot de bijzondere bevoegdheid van de commissie behoort. Dit geldt ook voor de openbare ziekenhuizen.

Een lid pleit ervoor dat het probleem van de armoede zo goed mogelijk wordt afgebakend. Hij betreurt dat de studie teveel in boekentaal is geformuleerd. Voor de OCMW's pleit hij voor meer steun in de vorm van personeel ten einde aan de grote behoeften te kunnen voldoen. Dit houdt in dat sommige kredieten moeten worden herschikt. Wat de gezondheidszorg betreft glippen inderdaad vele mensen door de mazen van het net. Het betreft personen die voor het ziekenfonds niet meer in orde zijn omdat zij hun bijdragen niet meer betalen. De gezondheidszorg zou in Brussel een van de krachtlijnen moeten zijn. Er zijn evenwel andere gebieden waar moet worden opgetreden en er moeten andere acties worden gevoerd wat het economisch beleid betreft. Het probleem van de schulden zou evenwel de derde krachtlijn kunnen zijn hoewel deze niet rechtstreeks tot onze bevoegdheden behoort.

Een lid vraagt bijkomende informatie over de tabellen in verband met de regeling van de geschillen tussen de aanvragers en de OCMW's (zie tabel 15B, blz. 177 en tabel 16B, blz. 180). Vierenveertig procent van de gevallen worden in het voordeel van de verzoekers beslecht, en zelfs zesenvijftig procent van de beslissingen zijn ten dele gunstig voor hen. Wordt er niet teveel vertrouwen gegeven aan de OCMW's terwijl uit de geschillen blijkt dat de aanvragers bij een beroep zeer vaak gelijk krijgen.

In dat opzicht meldt de heer CARTON dat men het aantal geschillen moet afwegen tegenover het totale aantal dossiers die door de OCMW's worden behandeld.

Een lid wijst erop dat alleenstaande moeders met kinderen wegens geldgebrek hun kind geen volledige maaltijd kunnen geven. Hij stelt voor dat er een samenwerking tot stand komt tussen de OCMW's en de schepenen voor onderwijs om ervoor te zorgen dat de betrokken kinderen die warme maaltijd op school krijgen ten laste van het OCMW.

De heer CARTON geeft de volgende aanvullende antwoorden. In de meeste geïndustrialiseerde landen die een

ont connu la sociale-démocratie, il y a un attachement extrêmement important d'une grande partie de la population à ce que l'on appelle "l'état social", ou de façon impropre "l'état providence", à la sécurité sociale et à la solidarité. En dépit de cet attachement, on observe que ce régime n'est plus aussi efficace qu'il ne l'était en termes de protection sociale.

Selon lui et de nombreux auteurs, il y a plusieurs paramètres d'analyse de cette contradiction: en effet, le compromis social-démocrate a fonctionné tant que le rapport économie et société était territorialisé, que ce soit au plan régional ou national. Il est clair que cela n'est plus le cas, tout particulièrement dans les économies "passoires" comme la Belgique et dans la ville "patchwork" qu'est Bruxelles exposée plus que les autres régions à la transnationalisation. Quel est l'avenir du compromis social-démocrate quand le territoire lui manque?

Deux types de réponses sont recherchées: la première, c'est qu'on ne peut plus continuer à réparer les dégâts du marché. Il cite trois exemples: dans le domaine de l'économie, les budgets et procédures simples prévues dans le cadre des lois d'expansion économique valaient tant qu'il y avait territorialisation des décisions économiques privées. A VW Bruxelles, lorsque, dix-huit mois après une importante aide des pouvoirs publics à une firme privée, celle-ci procède à un licenciement de 900 personnes, elle illustre le dysfonctionnement d'une social-démocratie épuisée. Cela démontre que les dispositions en matière d'expansion économique doivent être infiniment plus ciblées sur l'emploi. Cela pose la question de la démocratie économique que le compromis social-démocrate avait, d'une certaine façon, laissée de côté. L'implication dans la décision privée doit être recherchée beaucoup plus qu'avant.

Dans le domaine de la santé, la régulation de la redistribution horizontale et verticale de la sécurité sociale en matière de soins de santé, a pu fonctionner tant que la technologisation de la production des soins de santé et, en amont, des industries pharmaceutiques pouvait croître à un rythme équivalent à celui du progrès de la redistribution. Il est clair que la seule manière de sauver la sécurité sociale est d'aller beaucoup plus loin dans le contrôle économique des principaux agents du système de santé.

Dans le domaine du logement, les deux piliers des politiques classiques social-démocrates sont la production de biens publics et la "solvabilisation" de la demande. Même s'il faut poursuivre et restructurer l'efficacité propre à chacun de ces deux piliers, un troisième doit naître. Celui-ci suppose d'impliquer beaucoup plus étroitement les individus. Cela correspond à l'idée de médiation sociale de marché: mettre en relation triangulaire des propriétaires, des locataires et des opérateurs publics, para-publics ou associatifs

socialement-démocratique ont connu, is het grootste gedeelte van de bevolking erg gehecht aan wat de "sociale Staat" wordt genoemd, en wat in de oneigenlijke betekenis de "welvaartsstaat" is, aan de sociale zekerheid en de solidariteit. Desondanks wordt vastgesteld dat deze regeling, wat de sociale bescherming betreft, niet meer even efficiënt is als voorheen.

Volgens hem en vele anderen, worden verscheidene maatstaven gehanteerd bij de analyse van deze tegenstelling. Het sociaal-démocratische compromis functioneerde zolang de verhouding economie samenleving aan een gebied verbonden was, zowel op gewestelijk als op nationaal vlak. Het is duidelijk dat dit niet meer het geval is, vooral in een "zeef" economie zoals in België en in een "patchwork" stad als Brussel, waar men meer dan in andere gewesten met supranationale toestanden te maken krijgt. Welke toekomst is er voor het sociaal-démocratische compromis weggelegd als het rechtsgebied ontbreekt?

Er worden twee soorten antwoorden gezocht: het eerste antwoord is dat men de schade van de markt niet kan blijven herstellen. Hij geeft drie voorbeelden: op economisch vlak waren de begrotingen en de eenvoudige procedures voorgeschreven in het kader van de wetten op de economische expansie deugdelijk zolang de beslissingen op economisch vlak in de privé-sector voor een rechtsgebied golden. Bij VW Brussel worden 900 personen ontslagen, achttien maanden nadat de overheid de firma veel geld had gegeven. Dit illustreert de dysfunctie van een uitgebluste sociaal-démocratie. Dit toont aan dat in de bepalingen over de economische expansie veel meer aandacht moet worden besteed aan de werkgelegenheid. Hiermee wordt het vraagstuk van de democratische economie, dat in het sociaal-démocratische compromis enigszins terzijde was geschoven, aan de orde gesteld. Veel meer dan vroeger moet worden gestreefd naar betrokkenheid bij de besluitvorming in de privé-sector.

Op het gebied van de gezondheidszorg kon de regeling van de horizontale en verticale herverdeling van de sociale zekerheid op het gebied van de gezondheidszorg functioneren zolang de technologische ontwikkeling in de gezondheidszorg en van de farmaceutische industrie gelijke tred kon houden met de evolutie in de herverdeling. Het is duidelijk dat de enige manier om de sociale zekerheid te redden erin bestaat veel verder te gaan in de economische controle van de voornaamste medewerkers van het stelsel van de gezondheidszorg.

Op het gebied van de woongelegenheden zijn de twee pijlers waarop het traditionele sociaal-démocratische beleid rust de produktie van overheidsgoederen en het kredietwaardig maken van de vraag. Zelfs als er voort moet worden gestreefd naar de doelmatigheid van elk van deze twee pijlers en deze moet worden geherstructureerd, moet er nog een derde pijler komen. Dit houdt in dat meer rekening wordt gehouden met de persoon. Dit sluit aan bij de idee van de sociale bemiddeling op de markt: een driehoeksverhouding tot stand

pour casser le rapport de type féodal du propriétaire bailleur au locataire. Cette relation triangulaire est fondamentale mais n'est viable, surtout à Bruxelles, que si des décisions sont prises pour maîtriser la formation de la rente foncière. Le professeur DREZE a d'ailleurs écrit un texte remarquable sur le refinancement de la région bruxelloise à partir de la taxation de la rente foncière.

Pour la deuxième réponse, il reste à compléter cette réflexion par une réflexion sur les territoires transnationaux ou sur l'intégration des politiques au plan européen, mais cela ne constitue pas le sujet du débat.

En ce qui concerne le problème du cloisonnement institutionnel, Monsieur CARTON se dit interpellé par le commentaire qu'aurait tenu en privé un membre du comité d'accompagnement de la recherche: mettant en cause le mode de prise de décision politique en Belgique, et en particulier à Bruxelles. Ce membre aurait indiqué qu'il était peu vraisemblable que l'on avance très vite, très loin, en invoquant par exemple qu'il fallut, plusieurs réunions entre cabinets ministériels pour prendre une décision de répartition d'une cinquantaine de lits MRS.

La multiplication des clivages et la très grande complexité institutionnelle, au terme d'une phase de la fédéralisation qui a été surtout la déconstruction de pouvoirs centraux, doit être aujourd'hui compensée par la mise en place des coopérations. Comment concrétiser cette idée de coopération dans le domaine qui nous occupe? Pour cela, il faut se demander, comme cela figure dans les propositions du rapport, si l'on crée ou si l'on localise dans les institutions existantes, le lieu où faire converger les données sociales, les recherches et études en matière sociale, l'évaluation en matière de politique sociale et, pourquoi pas, certaines impulsions en terme de formation des agents publics dans les matières sociales. Où faire converger tout cela pour qu'il y ait une aide à la décision publique coordonnée dans les matières sociales?

La suggestion de Monsieur Carton visant à la concrétisation du concept de délégation aux solidarités urbaines est restée sans suite jusqu'à présent.

En ce qui concerne la décision en termes politiques, il y a un consensus de tous les acteurs et de tous les opérateurs sur l'hypothèse du refinancement de l'action des CPAS, en particulier en ce qui concerne les services aux personnes. La question est de savoir si ce refinancement se fait en puisant dans la dotation des communes. Dans l'urgence, si l'on veut éviter de reporter le débat aux calendes grecques, c'est ce qu'il y a de mieux à faire.

A plus long terme, le renforcement des solidarités intercommunales est une réponse plus appropriée. Cela passe sans doute par l'encadrement des politiques fiscales communales. Il y a possibilité d'utiliser une augmentation des additionnels au précompte immobilier communal, déjà utili-

brenge tussen de eigenaars, de huurders en de overheid, semi-overheidsinstellingen of verenigingen om de feodale band tussen de eigenaar-verhuurder en de huurder te doorbreken. Deze driehoeksverhouding is van fundamenteel belang maar is, vooral te Brussel, slechts mogelijk als er beslissingen worden genomen om de grondrente in de hand te houden. Professor DREZE heeft overigens een merkwaardige tekst geschreven over de herfinanciering van het Brusselse Gewest op basis van de belasting op de grondrente.

Wat het tweede antwoord betreft, moet deze beschouwing nog worden aangevuld met een beschouwing over de supra-nationale rechtsgebieden of over een geïntegreerd beleid op Europees vlak, doch dit is niet aan de orde.

Wat het probleem van de versnippering van de instellingen betreft, stelt de heer CARTON zich vragen over het commentaar dat een lid van de commissie voor de begeleiding van het onderzoek onder vier ogen gaf waarin hij de politieke besluitvorming in België, en met name te Brussel op de korrel neemt. Dit lid zou gezegd hebben dat het weinig waarschijnlijk is dat men snel en veel vooruitgang boekt. Er waren verscheidene vergaderingen met ministeriële kabinetten nodig om een beslissing te nemen over de verdeling van een vijftigtal bedden in rust- en verzorgingstehuizen.

De toenemende verscheidenheid en de ingewikkelde institutionele toestand die is ontstaan na een federaliseringsfase waarin vooral de centrale overheden werden ontmanteld, moeten vandaag worden gecompenseerd door meer samenwerking. Hoe kan dit concreet worden gerealiseerd in het domein dat ons bezighoudt? Zoals in het verslag wordt voorgesteld, moet men zich afvragen waar, in de bestaande instellingen, de maatschappelijke gegevens, de onderzoeken en de studies, de evaluatie van het maatschappelijk beleid en, waarom niet, sommige initiatieven in verband met de opleiding van ambtenaren in sociale aangelegenheden, kunnen worden gecentraliseerd. Waar kan deze informatie worden samengebracht om nuttig te worden aangewend bij de gecoördineerde openbare besluitvorming inzake sociale aangelegenheden?

Op zijn voorstel om de afvaardiging voor stedelijke solidariteit concreet uit te bouwen werd nog niet ingegaan.

Wat de politieke besluitvorming betreft, is iedereen het erover eens dat er meer middelen moeten gaan naar de OCMW's, in het bijzonder voor de bijstand aan personen. De vraag is, komen deze middelen uit de dotatie aan de gemeenten? In spoedgevallen is dit de beste oplossing, wil men vermijden dat het debat eindeloos wordt uitgesteld.

Op langere termijn is de versterking van de onderlinge solidariteit van de gemeenten de beste oplossing. Die kan er waarschijnlijk slechts komen via een kaderregeling voor het gemeentelijk belastingsbeleid. Men kan, zoals dit reeds gebeurt in Vlaanderen, de aanvullende belasting op de gemeentelijke

sée par la région flamande, en n'oubliant pas les effets pervers cités précédemment qui nécessiteraient un encadrement des décimes additionnels communaux. Leur transfert de la perception du plan communal au plan régional permet une redistribution plus sélective au plan social.

La question des flux trouve sa réponse, sur le plan de la construction des données dans les fichiers signalétiques, dans les annexes techniques du 2ième volume du rapport (page 6 de l'annexe - encadré 4.1.3.1); il s'agit de mieux agencer les items relatifs aux dossiers des minimexés pour pouvoir être sûr de les traiter, en terme de flux, au plan du CPAS. Cette partie est plus simple à traiter. Par contre, lorsqu'il s'agit de reconstruire l'itinéraire des minimexés lorsqu'ils changent de territoire, il faut arriver à mettre en connexion les fichiers des différents CPAS pour arriver à avoir des données consolidées en termes de flux.

Pour les autres indicateurs sociaux, la réponse se trouve dans la note d'orientation du rapport 1994 qui propose de les traiter en termes de flux par la coordination des études et recherches qui ont lieu par ailleurs en matière d'évaluation.

Deux exemples: l'évaluation des dispositifs cofinancé par le Fonds Social Européen et l'observatoire des loyers. De là, l'intérêt de rassembler toutes les études et recherches en matière sociale et d'une programmation concertée des politiques d'études au plan régional.

En ce qui concerne les outils dont il faut disposer pour le rapport 1994, voici quelques éléments de réponse. Il faut évidemment ne pas avoir le fétichisme du papier. L'utilisation d'un tel rapport est étroitement liée à sa production. Le rapport 1993 a été produit dans un laps de temps fort court et couvrait une multiplicité de domaines. Il tombe dès lors comme une brique sur les acteurs qui doivent le recevoir. Peu de personnes ont dès lors pu vraiment saisir le contenu du rapport. Dans les propositions pour 1994, il faut s'orienter vers une démarche d'évaluation beaucoup plus impliquée avec les acteurs, ce que l'on appelle une évaluation endoformatrice. La pratique de l'évaluation est considérée comme un moyen de développement de la capacité d'agir des acteurs. Cela n'est praticable que si on limite chaque rapport annuel à deux ou trois thèmes. Cette méthode permet de négocier ex ante avec quels opérateurs, publics ou privés, la démarche qui va être entreprise. Il sera alors possible de programmer avec les acteurs concernés quelques séminaires sur les grands enjeux et modalités d'action relatifs aux thèmes choisis. La réception d'un rapport produit dans de telles conditions serait fondamentalement différente.

La question de la solitude, évoquée par un autre conseiller, a été située par Monsieur CARTON dans le champ CPAS et aide aux personnes. Cette notion se rapproche de la terminologie française qui parle du "lien social qui se défait". La

onroerende voorheffing optrekken. Hierbij moet dan rekening worden gehouden met de negatieve gevolgen waarnaar reeds vroeger werd verwezen en waarvoor een kaderregeling voor de gemeentelijke opdecimen nodig is. De inning hiervan gebeurt niet meer door de gemeenten maar wel door het Gewest, wat een meer selectieve en sociale herverdeling mogelijk maakt.

Voor het opnemen in het kaartensysteem van de gegevens over de evolutie, staat het antwoord in de technische bijlagen van het tweede deel van het verslag (bladzijde 6 van de bijlage, nummer 4.1.3.1.). De gegevens van de dossiers van de bestaansminimumtrekkers moeten beter worden gerangschikt om zeker te zijn dat de OCMW's de evolutie ervan beter kunnen volgen. Dit aspect is eenvoudig te behandelen. Het tegendeel is waar wanneer het erom gaat de levensloop van deze mensen te reconstrueren, als ze van grondgebied veranderen. Om over zekere gegevens te kunnen beschikken in verband met deze evolutie, moet men ertoe komen de bestanden van alle OCMW's met elkaar te verbinden.

Wat de andere sociale indicatoren betreft, vindt men het antwoord in de beleidsnota van het verslag 1994, waarin wordt voorgesteld deze indicatoren te verwerken langs de coördinatie van de studies en de onderzoeken die terzake worden gevoerd.

Twee voorbeelden: de evaluatie van de maatregelen die mede gefinancierd worden door het Europees Sociaal Fonds en het observatiecentrum voor de huurprijzen. Het is dus interessant om alle studies en onderzoeken die op het sociaal vlak worden uitgevoerd samen te brengen en overleg te plegen om het studiebeleid gewestelijk te programmeren.

Over welke middelen zou men moeten kunnen beschikken voor het verslag 1994? Ziehier een gedeeltelijk antwoord. Men moet natuurlijk niet fetisjistisch gaan doen over papier. Het nut van een dergelijk verslag is nauw verbonden met hoe het werd opgesteld. Het verslag 1993 werd op zeer korte tijd opgesteld en behandelde een ruime waaier van onderwerpen. Het is bijgevolg een kanjer geworden, die moeilijk te verwerken is. De inhoud van het verslag is voor velen ontoegankelijk gebleven. Voor het verslag 1994 moet men de actoren meer bij de evaluatie gaan betrekken, een zogenaamde "endoformatieve" evaluatie maken. Dankzij de techniek van de evaluatie kunnen de veldwerkers doeltreffender optreden. Dit is slechts mogelijk wanneer het jaarverslag telkens tot twee of drie thema's wordt beperkt. Zodoende kan vooraf worden afgesproken met welke overheid of privé-partner zal worden samengewerkt. Dan wordt het eveneens mogelijk om samen met de betrokken veldwerkers een paar studiedagen te organiseren over de inzet en de mogelijke acties in verband met de gekozen thema's. Een verslag dat in dergelijke omstandigheden tot stand komt zal heel anders worden onthaald.

Het probleem van de eenzaamheid, waar een ander raadslid naar verwees, brengt de heer Carton in verband met de OCMW's en de bijstand aan personen. Deze stelling ligt in de buurt van wat men in Frankrijk "le lien social qui se

réponse la plus dynamique que l'on peut y apporter c'est la consolidation et le réagencement des offres de services aux personnes, notamment par les CPAS.

Il y a grosso modo $\pm$ 8.000 allocataires du minimex à Bruxelles, soit 1,3% de la population âgée de plus de 18 ans, la précarité atteint 30% de la population et la pauvreté 10% de la population. La proportion des minimexés représente donc une part relativement limitée de la pauvreté et de la précarité. Il faut donc, insiste Monsieur CARTON, continuer à interpréter le champ d'investigation au sens le plus large possible pour la rédaction des rapports ultérieurs. Sur le plan scientifique, il persiste à suggérer que dans la programmation pluriannuelle tous les thèmes d'intérêt régional doivent être abordés sans être assujettis découpage institutionnel.

Un autre membre insiste pour que, dans le rapport 1994, l'on aborde prioritairement la problématique de la santé.

En ce qui concerne les CPAS, il ne faut pas oublier que chaque CPAS a ses propres modes d'action: il s'agira à l'avenir de mieux structurer les politiques des CPAS pour en faire une typologie. En ce sens, les pratiques de certains CPAS peuvent être qualifiées de réactionnaires parce qu'ils continuent à avoir des tactiques punitives à l'égard des populations aidées. D'autres CPAS ont, par contre, été très loin dans la restructuration des services publics ou ont développé des coopérations remarquables entre service public et services privés.

La mise en place d'une typologie des CPAS pourrait aboutir à une clé de répartition entre CPAS qui oblige un vrai débat politique pour permettre de refinancer ceux qui poursuivront des actions efficaces et légitimes. L'émergence d'un pouvoir régional peut permettre de dépasser des débats qui auparavant se situaient au niveau des communes.

Un autre membre souhaiterait connaître les sentiments de Monsieur CARTON sur l'évolution future de la pauvreté. Il répond que si, à Bruxelles, les trois arbitrages qui ont été évoqués - la régulation du marché immobilier, la fiscalité immobilière, la négociation sociale entre interlocuteurs sociaux bruxellois sur l'insertion dans les entreprises - n'ont pas lieu, et si un tri n'est pas fait dans les politiques des CPAS, la pauvreté ne pourra que continuer à s'accroître.

Un rapporteur fait alors un essai de synthèse des discussions.

Un membre demande si l'administration peut donner un appui aux CPAS pour assurer la collecte des données annuelles? Un observatoire social pourrait-il être concevable? Il indique que beaucoup de choses valables qui ont été faites par le passé ont perdu de leur valeur par une bureaucratisation excessive; même des services privés s'institutionnalisent et se trouvent alors en rupture avec le

défait" heeft genoemd. De beste manier om dit probleem op te vangen is dat de OCMW's het aanbod van de diensten aan personen gaan consolideren en herschikken.

In Brussel moeten ongeveer 8.000 mensen het stellen met het bestaansminimum; dit is 1,3% van de bevolking boven de 18 jaar. Dertig percent van de bevolking leidt een onzeker bestaan en tien percent leeft in armoede. Veel mensen die van het bestaansminimum moeten leven, leven in armoede. De heer Carton dringt er dan ook op aan dat men het onderzoeksveld voor de komende verslagen zo ruim mogelijk zou blijven interpreteren. Op wetenschappelijk vlak blijft hij erop aandringen dat alle thema's van gewestelijk belang zouden worden opgenomen in het meerjarenprogramma, zonder rekening te houden met de institutionele aspecten.

Een ander lid dringt erop aan dat de gezondheidszorg in het verslag 1994 prioritair aan bod zou komen.

Men mag niet vergeten dat elk OCMW eigen actiemiddelen heeft: het beleid dat door de OCMW's wordt gevoerd zal in de toekomst beter moeten worden gestructureerd waardoor ze in categoriën kunnen worden ondergebracht. De praktijken van sommige OCMW's kunnen als reactionair worden aangemerkt omdat ze bestraffend optreden tegenover de geholpen bevolking. Andere OCMW's hebben de herstructurering van de openbare diensten verdoorgedreven of hebben buitengewone samenwerkingsverbanden tot stand gebracht tussen de openbare en de private sector.

Door de OCMW's in categoriën op te delen zou men tot een verdeelsleutel kunnen komen waarbij er een werkelijk politiek debat moet gevoerd worden om degene die doeltreffende en gepaste acties voeren bijkomende middelen te geven.

Een ander lid wenst te weten hoe de heer CARTON denkt over de toekomstige evolutie van de armoede. Hij antwoordt dat indien men er in Brussel niet in slaagt resultaten te boeken wat de regularisering van de vastgoedmarkt, de vastgoedfiscaliteit en de sociale onderhandeling tussen de Brusselse sociale gesprekspartners over de inschakeling in de ondernemingen betreft en de OCMW's er niet in slagen prioriteiten in hun beleid vast te stellen, de armoede alleen maar zal toenemen.

Een rapporteur poogt vervolgens de discussies te synthetiseren.

Een lid vraagt of de overheid de OCMW's kan helpen de jaargegevens te verzamelen. Zou men geen sociaal observatiecentrum kunnen creëren? Hij wijst erop dat vele waardevolle verwezenlijkingen uit het verleden als gevolg van de overdreven bureaucratisering zijn teloor gegaan. Zelfs de privé-instellingen gaan de bureaucratische toer op en verliezen elk contact met de praktijk. Wie zal deze schakelfunctie

terrain. Qui peut assurer cette interface? Il souligne également qu'il ne faut pas tout imputer aux structures nouvelles de l'Etat mais qu'il y a parfois des conflits au sein des gouvernements qui bloquent le processus de décision.

Il insiste pour que l'emploi et l'insertion soient pris en considération pour la fixation des priorités pour le rapport 1994. Dans ce sens, les études en terme de flux pourraient fournir de précieuses données pour mieux comprendre les mécanismes d'évolution de la pauvreté et de la précarité et l'existence d'issues éventuelles.

Il y ajoute également la problématique de la santé, ce qui devrait peut-être amener à revoir la conception même de "maladie sociale". L'année de la famille devrait être l'occasion d'aborder également l'aspect des familles monoparentales.

Le Ministre GOSUIN répond que l'analyse des politiques différenciées des CPAS permettra de mieux allouer les moyens disponibles. Elle servira aussi de guide aux CPAS, souvent incapables de l'effectuer parce que confrontés aux problèmes de l'urgence. Il insiste pour sélectionner un nombre limité de thèmes.

Un commissaire met évidence qu'une partie du chômage est due à des facteurs structurels et que des emplois ont dès lors été définitivement perdus. Certaines études suggèrent les formules de travail à temps partiel involontaire, d'autres choisissent de promouvoir un travail mieux réparti.

La Commission décide de demander l'avis de la commission de concertation avec les bruxellois d'origine étrangère ainsi que celui de Monsieur EYLENBOSCH, en tant que président de la conférence des présidents et des secrétaires de CPAS.

verzekerden? Hij onderstreept ook dat men niet alle problemen aan de nieuwe structuren van de Staat kan toeschrijven, maar dat er binnen de regeringen soms conflicten bestaan die de besluitvorming blokkeren.

Hij dringt erop aan bij het vaststellen van de prioriteiten voor het verslag 1994 rekening te houden met werkgelegenheid en inschakeling. De studies van de fluctuerende factoren zouden kostbare gegevens kunnen opleveren om beter de evolutie-mechanismen van de armoede en de onzekerheid te vatten en eventuele uitwegen te ontdekken.

Hij voegt er ook aan toe dat men het gezondheidsprobleem niet uit het oog mag verliezen. Dit zou er misschien kunnen toe leiden het begrip "sociale ziekte" zelf anders te gaan bekijken. Het jaar van het gezin zou de gelegenheid moeten zijn om ook het aspect van de eenoudergezinnen onder de loep te nemen.

Minister GOSUIN antwoordt dat de ontleding van het verschillend beleid van de OCMW's het mogelijk zal maken de middelen beter toe te kennen. Deze analyse zal ook dienen als gids voor de OCMW's, die deze analyse meestal niet zelf kunnen uitvoeren, omdat ze dringende problemen op te lossen hebben. Hij dringt erop aan een beperkt aantal thema's te selecteren.

Een commissielid zegt dat de werkloosheid deels te wijten is aan structurele factoren en dat een aantal arbeidsplaatsen dan ook definitief is verloren gegaan. Sommige studies pleiten voor formules voor onvrijwillig deeltijds werken, andere voor betere werkverdeling.

De Commissie beslist het advies in te winnen van de commissie voor het overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong, alsmede dit van de h. EYLENBOSCH, voorzitter van de conferentie van de voorzitters en de secretarissen van de OCMW's.

III. Discussion générale

La proposition de recommandation suivante est soumise à la commission par un des rapporteurs. Il signale qu'elle a pour objet d'indiquer aux membres du Collège réuni les souhaits de l'Assemblée réunie pour la rédaction du rapport 1994 relative aux données collectées en 1993. Elle est donc volontairement synthétique.

Elle s'articule autour de quatre points:

1. maintenir pour l'établissement du rapport 94 l'approche globale des phénomènes de pauvreté, mais de choisir année après année des aspects particuliers à approfondir suivant ce qui apparaîtra comme prioritaire pour répondre aux défis de la paupérisation à Bruxelles,
2. améliorer les indicateurs sociaux, ce qui permettra une meilleure appréhension des causes de la paupérisation, de son évolution et des résultats des actions menées. Ces améliorations devraient porter sur:
  - l'établissement d'un seuil de pauvreté en région bruxelloise également en termes de trajectoire sociale et de vécu par les personnes concernées;
  - l'aide logistique aux CPAS pour l'amélioration de la récolte des données prévues par l'ordonnance en proportion du travail complémentaire qui leur est demandé et des actions sociales qui en découleraient;
3. impliquer plus rapidement les partenaires de terrain cités à l'article 4 de l'ordonnance
  - en organisant la table ronde avant l'établissement des conclusions définitives du rapport de synthèse tel que prévu par l'article 3 de l'ordonnance;
  - en les associant à l'élaboration du travail de type monographique;
4. demander aux membres du Collège réuni de retenir comme choix prioritaires, tels qu'indiqué au point 1,
  - un approfondissement des mécanismes de paupérisation ou de réinsertion en ce qui concerne le logement;
  - un approfondissement des mécanismes de paupérisation ou de réinsertion en ce qui concerne l'emploi;
  - un approfondissement des facteurs de santé dans le processus de paupérisation ;
  - une étude des situations vécues par les personnes les plus démunies en ce qui concerne l'accès aux soins de

III. Algemene bespreking

Het volgende voorstel van aanbeveling wordt door een van de rapporteurs aan de Commissie voorgelegd. Hij wijst erop dat het de bedoeling is de leden van het Verenigd College de wensen van de Verenigde Vergadering mee te delen voor het verslag 1994 over de in 1993 verzamelde gegevens. De aanbeveling is dus opzettelijk bondig.

Zij legt de nadruk op vier punten :

1. voor het opstellen van het verslag 1994 de alomvattende aanpak van de armoedeverstrijding behouden, maar elk jaar bijzondere aspecten uitkiezen die grondig moeten worden onderzocht, naar gelang van hetgeen prioritair zal lijken om de verpaupering in Brussel tegen te gaan;
2. de sociale indicatoren verbeteren, om een beter inzicht te krijgen in de oorzaken van de verpaupering, de evolutie ervan en de resultaten van de maatregelen. Deze verbeteringen zouden betrekking moeten hebben op:
  - het opstellen van een armoededrempel, mede rekening houdend met de evolutie en de getuigenissen van de betrokken personen;
  - het verlenen van logistieke steun aan de OCMW's om het verzamelen van de in de ordonnantie bepaalde gegevens te verbeteren, in verhouding tot het bijkomend werk dat hen wordt gevraagd en de sociale acties die daar uit zouden voortvloeien;
3. de in artikel 4 vermelde veldwerkers sneller inschakelen
  - door voor het opstellen van de definitieve conclusies van het syntheseverslag een ronde-tafelconferentie te organiseren, zoals bepaald in artikel 3 van de ordonnantie;
  - door hen te betrekken bij het opstellen van een monografie;
4. de leden van het Verenigd College verzoeken als prioriteiten, zoals in punt 1 bepaald, te kiezen :
  - een grondig onderzoek van de verpauperings- en wederopnemingsmechanismen op het vlak van de huisvesting,
  - een grondig onderzoek van de verpauperings- en wederopnemingsmechanismen op het vlak van de werkgelegenheid,
  - een grondig onderzoek van de gezondheidsfactoren in het verpauperingsproces,
  - een studie van de situaties die de meest kansarme personen hebben beleefd op het vlak van de toegang tot

santé ; les possibilités de suivi médical et les actions de prévention et d'éducation à la santé,

- une étude des situations vécues par les plus démunis en ce qui concerne leur isolement social.

Parmi ces cinq pistes, il y a des choix à faire: tout ne peut évidemment pas être pris en charge dans le nouveau rapport.

La Commission dans ses propositions de priorités a voulu mettre l'accent pour l'élaboration du rapport 1994 portant sur les données recueillies en 1993 d'une part, sur une recherche des causes de la pauvreté ou tout au moins des facteurs structurels qui - d'après le constat du rapport 1993 - aggravent la paupérisation de façon plus marquée à Bruxelles,

d'autre part, sur ce que vivent les personnes en situation de précarité et de pauvreté en vue de détecter ce qui peut représenter un frein ou un appui à la réussite des programmes d'aide et de réinsertion.

Le membre ajoute que, sans que cela ne doive être repris dans les recommandations, la Commission pourrait faire inscrire au rapport son souhait de voir faire appel au même partenaire scientifique pour la partie étude (récolte des données, étude des facteurs structurels) et à un nouveau partenaire plus proche du terrain pour la partie plus monographique.

Un autre membre y ajoute que le rapport sur l'état de la pauvreté est très important. Il se réjouit qu'il y ait une sérieuse discussion à ce sujet. La proposition soumise à la discussion contient tous les points importants de la discussion qui a eu lieu. La commission doit maintenant indiquer de façon sélective les priorités parmi celles indiquées au point 4.

Un autre intervenant trouve lui aussi qu'il faut être plus sélectif dans les choix. Il pense notamment à la réforme des ADIL pour ce qui concerne le logement et au développement de l'économie sociale pour ce qui concerne l'emploi.

Un commissaire souhaite au nom de son groupe que le rapport 1994 approfondisse la connaissance du terrain pour en ramener des données chiffrées reflétant mieux la réalité. Pour cela, il suggère également que la commission entende dans cette perspective, par exemple, la responsable du Job Office de Bruxelles, Madame VAN RANSBEEK.

Par ailleurs, au niveau de l'approche de la pauvreté, confronté au choix entre une approche caritative ou la mise

de gezondheidszorg ; een studie van de mogelijkheden inzake medische follow-up en van de acties met betrekking tot de preventieve gezondheidszorg en het gezondheidsonderwijs,

- een studie van de situaties die de meest kansarme personen hebben beleefd op het vlak van hun sociaal isolement.

De auteur wijst erop dat men uit deze vijf denkpijsten een keuze zal moeten maken : in het nieuwe verslag kan men uiteraard niet met alles rekening houden.

In haar prioriteitsvoorstellen heeft de Commissie voor het verslag 1994 over de gegevens van 1993 enerzijds de nadruk willen leggen op het zoeken naar de oorzaken van de armoede of ten minste de structurele factoren die, volgens het verslag 1993, de verpaupering, vooral in Brussel, in de hand werken.

Anderzijds heeft zij ook de nadruk willen leggen op hetgeen de personen die een onzeker bestaan kennen of die in armoede leven meemaken, ten einde na te gaan wat het slagen van de programma's voor steun en wederopnemings in de weg kan staan.

Hij voegt eraan toe dat, hoewel een en ander niet in de tekst van de aanbevelingen moet worden vermeldt, de Commissie in het verslag van haar werkzaamheden zou kunnen vermelden dat ze wenst dat er voor het studiegedeelte (verzamen van gegevens, studie van de structurele factoren) een beroep wordt gedaan op dezelfde wetenschappelijke partner en dat er voor de monografie een nieuwe partner wordt gezocht die meer ervaring heeft met het veldwerk.

Een lid voegt er aan toe dat het verslag rond de armoede bijzonder belangrijk is. Hij verheugt zich dus dat er een serieuze discussie rond gevoerd is. Het voorstel dat ter bespreking ligt omvat al de belangrijke punten die uit de discussie komen. Nu moet de commissie op een selectieve manier aanwijzen welke de prioriteiten zijn in punt 4.

Ook een ander lid is van mening dat men een meer selectieve keuze moet maken. Hij denkt o.a. aan de hervorming van de VIHT's wat de huisvesting betreft en aan de ontwikkeling van de sociale economie wat de werkgelegenheid betreft.

Een commissielid wenst namens zijn fractie dat, voor het verslag 1994, het terrein grondiger wordt bestudeerd, zodat men over cijfers zal beschikken die een beter beeld geven van de werkelijkheid. Te dien einde stelt het lid voor dat men bijvoorbeeld een hoorzitting houdt met de verantwoordelijke van het Brussels Job Office, mevrouw VAN RANSBEEK.

Bovendien is het een feit dat, wat de aanpak van de armoede betreft, elke beleidsinstantie die moet kiezen tussen

en place de dispositifs permettant aux personnes d'accéder à leurs droits et d'assurer leur vie sociale et familiale dans la dignité et l'autonomie, tout pouvoir politique optera pour la deuxième possibilité. Ceci implique de s'orienter vers le public, en particulier, les CPAS.

Le Ministre GRIJP essaye de préciser davantage les points de la recommandation. L'amélioration des indicateurs sociaux, en y incluant par exemple un seuil de pauvreté, pourrait être suivi d'un échange avec le président de la conférence des présidents et secrétaires de CPAS pour connaître son point de vue à ce sujet. L'appui logistique aux CPAS se fera de façon concrète à partir du 1er janvier 1995 par trente cinq membres du personnel venant de la province qui viendront renforcer le personnel de la Commission Communautaire Commune. Il ne lui semble pas inconcevable que les recommandations visent également les Ministres du Gouvernement de la Région dans leurs compétences par le biais d'études qu'ils pourraient y entreprendre et parallèlement demander aux membres du Collège réuni de faire de même dans des domaines bicommunautaires. Cela d'autant plus que la Région dispose de plus de moyens.

Un conseiller rappelle qu'il ne faut pas oublier la typologie des CPAS pour pouvoir leur apporter une aide en fonction de la pertinence de leurs interventions: notamment, le nombre de dossiers traités et le dynamisme de leurs interventions. Il demande à la commission de ne pas se contredire au sujet de l'audition de personnes de terrain.

Après discussion, la commission décide de n'entendre qu'un seul intervenant, à savoir Monsieur Eylenbosch, et ceci dans le cadre des propositions de recommandations formulées par la commission.

Le Ministre Grijp désire savoir si le seuil de pauvreté que l'on cherche à fixer le sera en termes quantitatifs ou en termes qualitatifs. Le rapport contient déjà pas mal d'informations chiffrées qui pourraient déboucher après concertation avec les CPAS sur la fixation d'un tel seuil. La réponse à la question de savoir combien de personnes sont en-dessous de ces seuils, surtout lorsque les montants se situent au-delà des niveaux d'intervention des CPAS, reste cependant difficile à obtenir.

Un membre souligne que l'établissement d'un seuil est de nature à poser des difficultés. Il convient sans doute de parler de "l'étude d'un seuil de pauvreté". Un autre membre suggère l'utilisation de la terminologie "l'évaluation d'un seuil de pauvreté". La commission retient cette dernière terminologie.

Un membre déclare qu'il faut être prudent et ne pas modifier les paramètres de base du rapport, sans quoi les différents rapports ne seront plus comparables. Il a aussi l'impression que d'aucuns veulent relativiser les résultats de l'étude

een caritatieve aanpak of maatregelen die de personen moeten toelaten hun rechten uit te oefenen en die hen een waardig en zelfstandig sociaal en familiaal leven moeten waarborgen, voor de tweede mogelijkheid zal kiezen. Dit houdt in dat vooral de OCMW's zich naar het publiek moeten richten.

Minister Grijp poogt de punten van de aanbeveling nader te bepalen. Het verbeteren van de sociale indicatoren, door er bijvoorbeeld een armoededrempel in op te nemen, zou kunnen worden gevolgd door een gedachtenwisseling met de voorzitter van de conferentie van de voorzitters en de secretarissen van de OCMW's, ten einde zijn standpunt ter zake te kennen. De logistieke steun aan de OCMW's neemt vanaf 1 januari 1995 concrete vormen aan: vijfendertig leden van het personeel van de provincie zullen de personeelsformatie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie komen versterken. Het lijkt hem niet ondenkbaar dat men in de aanbevelingen ook de ministers van de Hoofdstedelijke Regering vraagt op hun bevoegdheids-terreinen studies te laten uitvoeren en de leden van het Verenigd College vraagt hetzelfde te doen voor bicommunautaire materies, ook al omdat het Gewest over meer middelen beschikt.

Een lid brengt in herinnering dat men de typologie van de OCMW's niet uit het oog mag verliezen indien men hen steun wil verlenen in functie van de doeltreffendheid van hun acties: onder andere het aantal dossiers dat ze hebben behandeld en het dynamisme in hun acties. Hij vraagt dat de Commissie zich niet zou tegenspreken over de hoorzitting van de veldwerkers.

Tenslotte beslist de commissie in het kader van de door de commissie geformuleerde aanbevelingen, na discussie, slechts een persoon te horen, namelijk de heer Eylenbosch.

Minister Grijp wenst te weten of de armoededrempel die men wil bepalen een kwantitatieve of een kwalitatieve drempel zal zijn. Het verslag bevat reeds talrijke cijfergegevens die, na overleg met de OCMW's, zouden kunnen leiden tot het vaststellen van een dergelijke drempel. Het blijft echter moeilijk te bepalen hoeveel personen onder deze drempel vallen, vooral wanneer de bedragen de steunniveaus van de OCMW's overschrijden.

Een lid wijst erop dat het opstellen van een drempel zou kunnen leiden tot een aantal problemen. Het is wellicht raadzaam te spreken van "de studie van een armoededrempel". Een ander lid stelt voor te spreken van "de evaluatie van een armoededrempel". De Commissie keurt deze laatste terminologie goed.

Een lid zegt dat men voorzichtig moet zijn en de basisparameters van het verslag niet wijzigen want anders zullen de verschillende verslagen niet meer vergelijkbaar zijn. Hij heeft ook de indruk dat sommigen de resultaten van de

actuelle en disant qu'ils doivent être évalués une nouvelle fois à la base. Etant échevin des affaires sociales dans une commune bruxelloise depuis des années, il veut souligner que c'est la première fois qu'il a reçu un rapport approfondi sur cette problématique, ce qui en accentue la valeur. Une grande partie des pauvres ne se retrouve pas dans les CPAS et on ne peut donc pas considérer que les présidents des CPAS, et eux seuls, sont "la base". Il pense encore qu'on a consulté bon nombre de personnes qui travaillent à la base car les informations qui servent de fondement à l'étude ont été apportées par des assistants sociaux des CPAS.

Pour ce qui est de priorités à fixer pour les années à venir, il veut mettre l'accent sur les points où l'impact de la région et de la Commission Communautaire Commune est le plus important: le logement et l'isolement social.

Un conseiller souhaite savoir si on ne pourrait pas dès à présent renforcer les CPAS en leur octroyant des ACS. Il souligne que l'étude est fort académique et ne donne pas suffisamment l'image de la situation des gens sur le terrain. Il signale que l'on pourrait recommander au gouvernement de prendre en considération les dimensions de la problématique de l'exclusion dans la fixation des politiques en matière d'emploi et de logement. Ces aspects ne devraient faire l'objet du rapport 1994. Par contre, la situation dans le domaine de la santé constitue une des priorités à considérer pour le nouveau rapport. Quant au choix d'une équipe responsable de recherche, il incombera au Collège réuni de l'effectuer en fonction des priorités retenues.

Un membre souligne que l'on pourrait utiliser la liste des VIPO dressées par les communes pour approcher le seuil de pauvreté.

Un autre membre signale que ces listes ne sont pas toutes tenues avec la même rigueur.

Le Ministre Grijp fait remarquer qu'il est du plus grand intérêt de disposer le plus rapidement possible des données 1993 pour en tirer un certain nombre d'indications et de suggestions qui pourraient servir pour l'élaboration de la politique générale de l'année à venir. La fixation du seuil de pauvreté pourrait se faire ultérieurement. La recommandation pourrait contenir des indications quant à l'affectation à donner au personnel complémentaire qui sera octroyé à l'administration début 1995.

Un commissaire rappelle lui aussi que Monsieur CARTON a insisté sur l'élaboration d'une typologie des politiques des CPAS indispensable pour orienter les interventions futures des pouvoirs publics de façon plus adéquate.

huidige studie willen relativeren door te zeggen dat men de resultaten nog eens moet gaan toetsen aan de basis. Als schepen van sociale zaken in een Brusselse gemeente sinds jaren, wil hij de nadruk op leggen op het feit dat het de eerste keer is dat hij een grondig verslag heeft gekregen over deze problematiek, wat de waarde ervan accentueert. Een groot gedeelte van de kansarmen komt niet bij de OCMW's terecht en dus kan men niet alleen de voorzitters van de OCMW's als "de basis" beschouwen. Hij denkt ook dat heel veel mensen die aan de basis werken werden geraadpleegd want de informatie die aan de basis van de studie liggen werden aangebracht door de maatschappelijke assistenten van de OCMW's.

Wat het vastleggen van de prioriteiten voor de komende jaren betreft, wil hij het accent plaatsen op de punten waar het gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie de grootste impact op hebben: huisvesting en sociaal isolement.

Een raadslid wenst te weten of men vanaf heden de OCMW's niet zou kunnen versterken door hen GEKO's toe te kennen. Hij wijst erop dat het een erg academische studie betreft, die niet voldoende weergeeft met welke situatie de praktijkwerkers worden geconfronteerd. Hij wijst erop dat men de Regering zou kunnen aanbevelen bij het bepalen van het werkgelegenheids- en huisvestingsbeleid rekening te houden met de omvang van het probleem van de uitsluiting. Deze aspecten zouden niet in het verslag 1994 moeten worden opgenomen. De toestand op gezondheidsvlak is daarentegen een van de prioriteiten die voor het nieuwe verslag zouden moeten worden overwogen. Het komt het Verenigd College toe in functie van de vastgestelde prioriteiten een verantwoordelijk onderzoeksteam te kiezen.

Een lid wijst erop dat men om de armoededrempel te bepalen, gebruik zou kunnen maken van de door de gemeenten opgestelde lijst van de weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen.

Een ander lid zegt dat deze lijsten niet altijd even zorgvuldig worden bijgehouden.

Minister Grijp wijst erop dat men er alle belang bij heeft zo spoedig mogelijk over de gegevens 1993 te kunnen beschikken, ten einde er een aantal aanwijzingen en voorstellen uit te halen die nuttig zouden kunnen zijn voor het opstellen van een algemeen beleid voor volgend jaar. Het bepalen van een armoededrempel zou achteraf kunnen geschieden. De aanbeveling zou aanwijzingen kunnen bevatten inzake de taken van bijkomend personeel dat aan het bestuur begin 1995 zal worden toegekend.

Een commissielid brengt in herinnering dat de heer Carton heeft aangedrongen op het opstellen van een typologie van het beleid van de OCMW's. Deze is onontbeerlijk om het toekomstig optreden van de overheid beter te kunnen richten.

IV. Audition de M. Eylenbosch et échange de vues

M. Eylenbosch fait un court exposé introductif.

Il signale dès à présent que des réunions ont eu lieu avec les cabinets des membres du Collège réuni concernés par le problème de la récolte des données par les CPAS. Ces réunions ont permis de réunir les techniciens des CPAS - de 16 CPAS sur 19 - et de faire le point sur l'enregistrement des données de 1993 qui serviront à l'élaboration du rapport 1994.

En ce concerne, le rapport sur les données 1992, il a été largement associé à son élaboration et est donc bien placé pour faire certaines remarques. S'il est vrai que l'on a confié ce rapport à une équipe de scientifiques, il n'en reste pas moins vrai que l'élaboration d'un tel rapport exige une certaine sensibilité de terrain. L'équipe chargée de la recherche, et dont il ne nie pas la qualification, s'est trouvée confrontée à l'immensité des problèmes et à l'impossibilité, dans un temps relativement réduit, de plonger dans la réalité du terrain.

Les chercheurs se sont vus obliger d'établir une bibliographie. Ils ont essayé de réunir un maximum d'informations dans un domaine où il a été beaucoup écrit, où il sera toujours beaucoup écrit, mais où il faut pouvoir distinguer l'étude théorique des constats pratiques. Un certain nombre de documents, dont on n'a pas pu juger de la pertinence sur le terrain, ont été rassemblés. C'était intéressant et cela devait être fait. Mais c'est aussi le défaut d'un premier rapport: vouloir d'abord établir une bibliographie importante, rencontrer un nombre considérable d'intervenants, mais ne pas avoir la possibilité de vérifier sur le terrain la pertinence du travail. Il y a sur le terrain de très fortes différences de sensibilité, cela s'illustre à travers le texte de Marc Renson qui est un homme de terrain. Ce texte a été rédigé à l'occasion de ce rapport et répondait à une situation sur le terrain qu'il connaissait bien et sur laquelle il pouvait s'exprimer.

Il faut maintenant faire le tri, ne pas vouloir tout aborder. Il faut sélectionner un certain nombre de problèmes et les traiter avec tous les intervenants du terrain. Or, c'est toujours difficile de faire des choix. Tous les problèmes sont urgents. Pour pouvoir mener des actions sur le terrain, il faut évidemment aller vite. Il faut aussi tenir compte de l'actualisation des éléments de statistique.

Le deuxième aspect de ce rapport concerne plus particulièrement les CPAS. Ce rapport est un instrument de travail pour les CPAS, mais qui, dans l'état actuel des choses, présente des dangers. Aujourd'hui, il y a une accélération de la pauvreté que personne ne peut nier et les chiffres sur

IV. Hoorzitting met de heer Eylenbosch en gedachtenwisseling

De heer Eylenbosch geeft een korte inleidende uiteenzetting.

Hij deelt mede dat er vergaderingen plaats hebben gehad met de kabinetten van de leden van het Verenigd College die te maken hebben met het probleem van de verzameling van de gegevens door de OCMW's. Die vergaderingen hebben het mogelijk gemaakt de technici van 16 van de 19 de OCMW's bijeen te brengen en de stand van zaken op te maken van het opnemen van de gegevens betreffende 1993 waarvan gebruik zal worden gemaakt voor het verslag van 1994.

Hij heeft een ruime bijdrage geleverd aan het verslag over de gegevens van 1992 en is bijgevolg de aangewezen persoon om enkele opmerkingen te formuleren. De opdracht om dit verslag op te stellen is weliswaar toevertrouwd aan een team van wetenschapslui, doch dit vereist ook enige voeling met de werkelijkheid. Het onderzoeksteam, waarvan de bekwaamheid niet wordt betwist, werd geconfronteerd met vele problemen en kon binnen een vrij beperkt tijdsbestek onmogelijk veldwerk verrichten.

De vorsers waren genoodzaakt een bibliografie samen te stellen. Zij hebben getracht zoveel mogelijk informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp waarover veel geschreven is en waarover altijd veel zal geschreven worden. Er moet echter een onderscheid kunnen worden gemaakt tussen de theoretische studie en het praktijkonderzoek. Er zijn een aantal documenten verzameld die niet konden worden getoetst aan de werkelijkheid. Het was interessant en het moest worden gedaan. Dit is ook het nadeel van een eerste verslag, dat men eerst een aanzienlijke bibliografie wil samenstellen, een groot aantal personen wil ontmoeten, maar niet de mogelijkheid heeft een en ander aan de werkelijkheid te toetsen. De voeling met de praktijk verschilt ook zeer sterk naar gelang van de persoon. Dit komt tot uiting in de tekst die Marc Renson, die zelf een veldwerker is, heeft opgesteld naar aanleiding van dit verslag. Het ging over een situatie die hij goed kende en waarover hij iets te zeggen had.

Nu moet er worden geschift. Men kan niet alle onderwerpen aansnijden. Er behoort een beperkt aantal problemen te worden geselecteerd en deze moeten met de veldwerkers worden doorgepraat. Het valt echter steeds moeilijk om een keuze te maken. Alle problemen vragen dringend om een oplossing. Om concrete maatregelen te kunnen nemen moet men uiteraard vlug tewerk gaan. Er moet tevens rekening worden gehouden met de updating van de statistische gegevens.

Het tweede aspect van dit verslag heeft meer bepaald betrekking op de OCMW's. Dit verslag is een werkdocument voor de OCMW's dat, in de huidige stand van zaken, gevaren oplevert. Niemand kan ontkennen dat de armoede snel veld wint en de cijfers waarop men zich thans baseert zijn vol-

lesquels on se base aujourd'hui sont totalement dépassés. Voici les tableaux au 31 décembre 1993 du nombre de minimexés par commune dans la Région de Bruxelles-Capitale (voir annexes 1 et 2).

Il faut s'interroger très rapidement sur l'évolution que nous constatons aujourd'hui dans la Région de Bruxelles-Capitale. Par conséquent, en traitant les chiffres de 92, on devrait débattre de l'évolution de ces chiffres entre CPAS et scientifiques, de la signification de l'évolution des chiffres, de ce qu'il convient de mettre en place quant à cette évolution. Nous constatons que plus 10 000 personnes bénéficient du minimex à Bruxelles. C'est un accroissement considérable qui n'est pas terminé! C'est cela, le danger de l'examen ponctuel de la situation.

Au mois de février 94, soit en un mois, à Saint-Gilles, il y a eu un accroissement du minimex de 4,2 %. Ce sont des chiffres qui deviennent effrayants et sur lesquels on doit s'interroger.

Il est certain qu'il aurait été nécessaire, non pas de rencontrer un certain nombre de personnes après rédaction des conclusions, mais bien avant, et notamment, les CPAS.

Pour l'établissement du rapport 1994, il y a plusieurs observations. La première, c'est qu'il faut sortir des débats théoriques; il faut se rapprocher du terrain. Deuxièmement, il faut entendre les CPAS dans l'interprétation de ce qui se passe sur le terrain. Troisièmement, il manque dans ce rapport un élément, dont les CPAS ne vont pas contester l'existence, c'est l'action du monde associatif dans le domaine de la pauvreté. Il faut donc rencontrer le monde associatif qui occupe une place importante - qu'on le veuille ou non - dans notre région et dans le débat à propos des plus démunis.

Les chiffres des CPAS sont fiables. Certes, il y a des contestations, comme toujours. Quand on met en place des statistiques, il faut des définitions claires. Celles-ci n'ont peut-être pas toujours été bien comprises et ont donné lieu à des interprétations différentes. Le rapport met en exergue un certain nombre de remarques concernant le fichier signalétique pour lequel il va falloir redéfinir clairement certaines notions.

Il faut évidemment tenir compte de la charge que représente pour les CPAS la recherche et la collecte des informations demandées. Mais il ne faut pas exagérer non plus, parce que de toutes façons à bien se connaître, on ne perd pas de temps.

Il y a des moyens à dégager parce que les CPAS ne sont pas équipés de la même manière au niveau informatique. Aujourd'hui 2 CPAS sur 19 ne sont pas encore informatisés. Il y en a même un qui n'est même pas, lui, capable d'imprimer les données informatiques. C'est dire qu'il reste des problèmes techniques à résoudre. Si l'on veut que ce rap-

port soit achevé. Ziehier de tabellen van het aantal personen met een bestaansminimum per gemeente in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 31 december 1993 (zie bijlagen 1 en 2).

Men moet zich zeer snel bezinnen over de evolutie die thans wordt vastgesteld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Bij de bespreking van de cijfers van 1992, zouden OCMW's en wetenschapslui bijgevolg onder elkaar een discussie moeten voeren over deze cijfers, de betekenis van de evolutie in die cijfers, de maatregelen die in dat verband moeten worden genomen. Vastgesteld wordt dat meer dan 10.000 mensen in Brussel een bestaansminimum krijgen. Het aantal stijgt aanzienlijk en blijft nog stijgen. Daarin schuilt het gevaar van een analyse van de situatie die op een bepaald ogenblik is uitgevoerd.

In Sint-Gillis is het aantal personen met een bestaansminimum in februari 94, dus op een maand tijd, met 4,2 % toegenomen. Dit zijn schrikbarende cijfers waarover men zich moet bezinnen.

Het staat vast dat men lang voor de conclusies, en niet erna, gesprekken had moeten voeren met een aantal personen, en onder meer bij de OCMW's.

Met het oog op het verslag van 1994 zijn een aantal opmerkingen te maken. De eerste is dat men de theoretische beschouwingen terzijde moet schuiven en meer aandacht moet besteden aan de werkelijkheid. In de tweede plaats moet men te rade gaan bij de OCMW's om te vernemen hoe zij de situatie bekijken. In de derde plaats ontbreekt er in dit verslag iets waarvan de OCMW's het bestaan niet zullen ontkennen, namelijk de rol van het verenigingsleven in de strijd tegen de armoede. Er moet dus contact worden opgenomen met de verenigingen die, of men het wil of niet, in ons gewest een belangrijke rol vervullen in de strijd tegen de kansarmoede.

Het cijfermateriaal van de OCMW's is betrouwbaar. Zoals steeds worden sommige zaken echter betwist. Wanneer men met statistieken werkt moet men duidelijke definitieën hanteren. Deze zijn wellicht niet steeds goed begrepen en hebben aanleiding gegeven tot uiteenlopende interpretaties. In het verslag wordt de nadruk gelegd op een aantal opmerkingen over het signalementsbestand waarvoor een aantal begrippen opnieuw duidelijk zullen moeten worden omschreven.

Er moet uiteraard rekening worden gehouden met de last die het onderzoek en het verzamelen van de gevraagde informatie meebrengt. Er moet echter evenmin worden overdreven omdat men geen tijd verliest om zich beter te leren kennen.

Er moeten middelen worden vrijgemaakt omdat de OCMW's niet dezelfde computersystemen hebben. Thans beschikken 2 van de 19 OCMW's nog niet over computers. Er is er zelfs een die de computergegevens niet kan afdrucken. Er moeten dus nog technische problemen worden opgelost. Wil men dat dit verslag binnen de gestelde termijn

port soit réalisé dans les délais demandés, les CPAS doivent fournir un effort et il faut les y aider.

Il insiste aussi sur le fait qu'il faut aujourd'hui aussi faire participer activement les CPAS à la discussion. Les CPAS sont en première ligne, les CPAS doivent être concernés, doivent se concerter. Il faut les aider à le faire et il faut discuter avec eux des politiques à mener.

En ce qui concerne, les rapports à venir, il y a bien sûr la récolte des informations, mais il faut s'interroger sur un certain nombre de priorités. Il ne faut pas se laisser déborder par les problèmes. Il faut les traiter avant qu'ils ne deviennent tout à fait cruciaux... C'est cela le "frémissement": il faut sentir le frémissement dans le domaine social et intervenir.

Un exemple, c'est le problème de l'accès à la santé dans les hôpitaux publics. Ce problème est un problème extrêmement important pour les personnes démunies. Les coûts sont en effet de plus en plus importants; la part à charge du patient est de plus en plus importante, ce qui ne rend pas évident l'accès à la santé. A l'hôpital du CPAS de Saint Gilles, en 1993, 12 % des personnes se sont présentées sans être en ordre de sécurité sociale. Ce pourcentage est en augmentation, cela est effrayant. Quand on dit que, en fait, l'accès à la sécurité sociale est généralisé et que tout le monde est d'une manière ou d'une autre en règle de cotisation sociale, cela est faux. Il se pose donc là un problème important. Un autre aspect du problème, ce sont les coûts, l'accroissement considérable des prises en charge dans ce domaine-là. Les gens n'arrivent plus à payer leurs factures hospitalières. Le CPAS de Saint Gilles engage 28 millions par an pour payer les factures auxquelles les gens ne savent plus faire face. Il s'agit là d'une situation générale.

C'est un problème qu'il faut étudier de plus près aujourd'hui, et pas dans trois ans, quand on aura déstabilisé un certain nombre d'institutions hospitalières et quand les difficultés des CPAS se seront accrues. Il faut rechercher les raisons pour lesquelles autant de personnes ne sont plus en ordre et voir aussi avec les hôpitaux quelles en sont les conséquences médicales.

Un certain nombre de conséquences médicales se situent au niveau des enfants: les services de pédiatrie devraient être interpellés pour savoir dans quel état les enfants arrivent, quelles sont les conséquences sur l'état de santé de l'enfant du fait que les gens n'osent plus aller régulièrement à l'hôpital.

Un autre problème à traiter, c'est le problème du logement. Non pas en tant que slogan "il faut du logement social" ou "il faut construire", mais un problème beaucoup plus aigu qui est le problème de la relation entre propriétaire et locataire, en se disant bien que les plus démunies sont des gens qui n'ont pas des relations normales avec leur propriétaire. Ils manquent d'informations sur leurs droits et sur leurs devoirs.

wordt afgewerkt, dan moeten de OCMW's een inspanning leveren en moeten zij daarbij worden geholpen.

Hij wijst er tevens op aan dat de OCMW's thans ook actief bij de discussies moeten worden betrokken. De OCMW's staan in de eerste gelederen, moeten inspraak krijgen en moeten overleg plegen. Ze moeten steun krijgen om het te doen en er moet met hen overleg worden gepleegd over het te voeren beleid.

Wat de toekomstige verslagen betreft, is er uiteraard de verzameling van informatie, maar moet men zich tevens bezinnen over een aantal prioriteiten. Men mag zich niet laten overrompelen door de problemen. Ze moeten worden opgelost voor ze echt prangend worden.. Dit is de "huivering": men moet een rilling krijgen op sociaal vlak en ingrijpen.

Een voorbeeld is het probleem van de toegang tot de gezondheidszorg in de openbare ziekenhuizen. Dit probleem is uiterst groot voor de kansarmen. De kosten lopen immers steeds hoger op; het gedeelte daarvan dat voor rekening van de patiënt komt wordt steeds groter, waardoor het minder voor de hand ligt dat hij het nog kan betalen. In 1993 waren 12 % van de mensen die zich in in het OCMW-ziekenhuis van Sint-Gillis hebben aangemeld niet in orde met de sociale zekerheid. Dit percentage stijgt en dit is schrikwekkend. Het is onjuist te stellen dat iedereen toegang krijgt tot de sociale zekerheid en op de ene of de andere wijze in orde is met de sociale bijdragen. Er rijst op dit vlak dus een groot probleem. Een ander aspect van het probleem is de kosten, de enorme stijging van die kosten. De mensen slagen er niet meer in hun ziekenhuisfactuur te betalen. Het OCMW van Sint-Gillis legt jaarlijks 28 miljoen vast om de facturen te betalen die de mensen niet meer kunnen betalen. Dit is een algemene toestand.

Dit probleem moet nu nader worden onderzocht, en niet over drie jaar, wanneer een aantal ziekenhuizen aan de grond zullen zitten en de OCMW's nog meer moeilijkheden zullen hebben. Men moet nagaan waarom zoveel personen niet meer in orde zijn en, met de ziekenhuizen, ook bekijken wat de medische gevolgen hiervan zijn.

Een en ander heeft een aantal medische gevolgen voor de kinderen : bij de pediatrie diensten zou navraag moeten worden gedaan naar de toestand waarin de kinderen bij hen worden binnengebracht, wat de gevolgen zijn, voor de gezondheid van het kind, van het feit dat men niet meer regelmatig naar het ziekenhuis durft te gaan.

Een ander probleem dat moet worden opgelost, is dat van de huisvesting. Dit kan niet zozeer met slogans zoals "men moet sociale woningen bouwen" of "er moet worden gebouwd". Er is echter een veel nijpender probleem, nl. de relatie tussen eigenaar en huurder, waarbij men niet uit het oog mag verliezen dat de meest kansarme personen geen normale relaties met hun eigenaar hebben. Ze weten immers niets af van hun rechten en plichten.

Il faut qu'on puisse intervenir avant qu'ils ne signent des baux qui les lient et qui les mettent dans des situations impossibles à résoudre. C'est un travail qui ne doit pas nécessairement être accompli par les CPAS. D'autres organismes ou institutions peuvent s'en charger. Là aussi, il faudrait faire une analyse pour savoir comment on peut informer à temps les personnes pour qu'elles ne se mettent pas elles-mêmes la corde au cou. Il y a aussi, et c'est non négligeable, le coût du logement. Ces gens en difficulté arrivent évidemment dans des situations de non-paiement de loyer, puis d'expulsion. A Saint-Gilles, dans les cas d'expulsion, il y a toujours un travailleur social présent.

Si les expulsions ne sont pas extraordinairement nombreuses, il y a cependant tous les départs avant expulsion avec des dettes de loyer importantes. Nous avons fait une étude où nous constatons que les gens les plus démunis consacrent entre 50 et 60 % de leurs ressources au loyer. Des personnes qui bénéficient du minimex payent des loyers de l'ordre de 15 000 ou 16 000 francs; faute d'intervention à temps, il y a un surendettement par le loyer et un surendettement pour l'énergie également, les deux étant liés. Ces personnes se trouvent dans une situation impossible à résoudre après 3 ou 4 mois avec une intervention obligatoire et très importante du CPAS.

Dans ce domaine, il faudrait d'abord étudier de façon précise, en ce qui concerne les plus démunis, la qualité du logement, le prix du logement, l'endettement provoqué par le logement. Ce sont des notions qu'il faut absolument éclaircir: c'est aussi une direction que pourrait prendre l'étude sur la pauvreté à Bruxelles.

Il y en a encore d'autres problèmes comme l'emploi et l'insertion socio-professionnelle. La difficulté d'insertion socio-professionnelle des gens qui sont au minimex depuis des années ne figure dans aucun discours. Il y a aussi une estimation des démarches à faire avant de pouvoir viser réellement l'insertion professionnelle. Il est dangereux de comparer la situation de gens qui sont minimexés avec celle des personnes qui sont dans le réseau normal, qui ont encore une allocation de chômage... Dangereux, parce que les démarches ne sont pas les mêmes. Remettre au travail des gens qui n'ont jamais travaillé ou qui n'ont pas envie de travailler ou qui en tout cas ne savent pas s'adapter à un rythme de travail, c'est tout à fait différent de la démarche normale.

Il y a aussi le problème des jeunes (des 18-25) qui est extrêmement important et ne se résoud pas facilement. Il faut des techniques particulières, qui nécessitent beaucoup d'intervenants pour remettre ou pour essayer de remettre dans le circuit les jeunes de 18 à 25 ans.

Le travail social aujourd'hui a totalement changé par rapport à il y a dix ans. Il y a dix ans, tous ces problèmes nous

Men moet kunnen optreden alvorens ze huurovereenkomsten, die hen verbinden en hen in onmogelijk op te lossen toestanden doen verzeild raken, ondertekenen. Dit is niet noodzakelijk een taak voor de OCMW's. Andere instellingen kunnen hiervoor zorgen. Ook hier zou men een analyse moeten maken om na te gaan hoe men de personen tijdig kan informeren om te voorkomen dat ze zichzelf de strop om de hals doen. Een ander en niet onbelangrijk probleem zijn de woonkosten. Deze personen in moeilijkheden stevenen uiteraard af op een toestand waarin ze de huur niet meer kunnen betalen en vervolgens uit hun woning worden gezet. Bij uitzetting is er in Sint-Gillis altijd een maatschappelijk werker aanwezig.

Het aantal uitzettingen ligt weliswaar niet uitzonderlijk hoog. Velen vertrekken immers alvorens ze wegens enorme huurschulden worden uitgezet. Wij hebben een studie uitgevoerd waaruit blijkt dat de meest kansarme personen 50 tot 60 % van hun inkomen aan de huur besteden. Personen met het bestaansminimum betalen 15 of 16.000 fr. huur. Treedt men niet tijdig op dan raken zij tot over de oren in de schulden wat huur- en energiekosten - het een hangt samen met het ander - betreft. Deze personen bevinden zich in een toestand die onmogelijk op drie of vier maanden tijd op te lossen is. Reden waarom het OCMW veel geld moet bijpassen.

Op dit vlak zou men in de eerste plaats nader onderzoek moeten wijden aan de meest kansarmen, de kwaliteit van de woongelegenheden, de prijs van de woningen en de schuld die de woonkosten met zich brengen. Dit zijn begrippen die men absoluut moet verduidelijken. Dit is ook een van de richtingen die de studie over de staat van de armoede in Brussel zou kunnen inslaan.

Er zijn nog andere problemen, zoals de werkgelegenheid en de socio-professionele integratie. Over het probleem van de socio-professionele integratie van de personen die sedert jaren van het bestaansminimum leven, wordt in geen enkele toespraak met een woord gerept. Men kan zich ook een idee vormen van de stappen die moeten worden gedaan alvorens men de wederopneming in het arbeidsproces kan nastreven. Het is gevaarlijk de toestand van de personen met het bestaansminimum te vergelijken met die van de personen die in het normale circuit zitten, die nog een werkloosheidsuitkering hebben... Gevaarlijk omdat de aanpak niet dezelfde is. Mensen aan het werk zetten die nooit hebben gewerkt, die geen zin hebben om te werken of die zich hoe dan ook niet aan een normaal werktempo kunnen aanpassen, wijkt volledig af van de normale aanpak.

Nog een ander probleem is dat van de jongeren (18 tot 25-jarigen); het is een uiterst belangrijk en niet makkelijk op te lossen probleem. Hiervoor zijn bijzondere technieken nodig, die veel inbreng vergen om de jongeren tussen 18 en 25 jaar opnieuw in het circuit te brengen of dit te pogen.

Het maatschappelijk werk ziet er vandaag helemaal anders uit dan tien jaar geleden. Tien jaar geleden schonken wij

préoccupaient fort peu. Aujourd'hui, et le monde associatif, et les CPAS sont préoccupés par le problème d'accès au logement pour les personnes les plus démunies, d'accès à l'emploi, d'accès à la santé. Un autre type d'étude est d'essayer de savoir dans quelle mesure l'école peut entreprendre une prévention pour ralentir l'accès des jeunes au minimex, à l'aide sociale par un travail préventif auprès des enfants. Cela n'est pas simple et demande des collaborations avec les milieux scolaires. Des expériences ont lieu dans les ZEP. Il faut développer dans les écoles des moyens de prévention dans le domaine de l'hygiène, qui est lié au problème de santé, ou qui le sera plus tard.

Cet exposé est suivi par un échange de vue avec les membres.

Un membre aimerait obtenir une précision au point de vue de la problématique "santé". La problématique de l'hospitalisation des personnes qui ne sont pas en ordre vis-à-vis de la sécurité sociale pose, selon lui, une question fondamentale. Le système de sécurité sociale offre une protection fondamentale contre la précarité et la paupérisation. Il est remis en question quand les mailles du filet s'élargissent à tel point que ce n'est plus 1 ou 2 %, mais 12 % qui glissent à travers. Ces chiffres sont confirmés par d'autres hôpitaux. Ou bien il faut s'atteler à reserrer ces mailles, ou bien on va se retrouver devant un détricotage complet. Il ne s'agit en outre que de la pointe de l'iceberg probablement, parce que lorsqu'une personne arrive à l'hôpital, c'est que sa santé s'est souvent dégradée depuis tout un temps...

Un membre interroge sur les informations au niveau des soins de première ligne vis-à-vis des médecins qui travaillent avec le CPAS. Ont-ils pu intervenir préalablement? Ou bien eux-mêmes ont-ils dû lâcher prise ou n'ont-ils pas été consultés? Ses familles ou ces personnes ont-elles recours aux cartes médicales, ajoute-t-il.

M. Eylenbosch répond qu'il y a en principe continuité de l'assurance mutuelle. Au niveau des CPAS, normalement, l'assurance devrait être continuée d'un CPAS à l'autre. Nous constatons que ce n'est pas le cas, qu'un certain nombre des CPAS prennent le risque de ne pas assurer la continuité de la cotisation mutuelle, bien que, au niveau légal, nous soyons tenus de l'assurer. Il y a un problème évoqué dans le rapport sur la pauvreté qui est l'extrême mobilité des personnes les plus démunies. Chaque CPAS a sa façon de traiter les problèmes. Nous constatons un nombre croissant de personnes qui ne sont plus en ordre de mutuelle parce qu'elles ont disparu du réseau normal.

Aujourd'hui, les radiations d'office des registres de la population de la commune ne sont pas symptomatiques de la globalité de la situation parce que les communes ne radient pas systématiquement. Il y a un nombre important de personnes dont on ne sait même plus où elles sont, mais qui sont dans le réseau des CPAS: elles ne sont donc absolument

niet zoveel aandacht aan al deze problemen. Vandaag besteden de verenigingen en de OCMW's aandacht aan het probleem van de huisvesting voor de meest kansarmen, de werkgelegenheid en de gezondheidszorg. In een ander soort studie moet men pogen na te gaan in welke mate de school preventief kan optreden opdat de jongeren minder snel onder de regeling van het bestaansminimum komen te vallen en maatschappelijke hulp nodig hebben. Dit is geen eenvoudige opdracht en vraagt samenwerking met de scholen. In de ZEP's worden experimenten gedaan. In de scholen moet meer aan preventie worden gedaan op het vlak van de hygiëne, die samenhangt met het probleem van de gezondheid of er later mee zal samenhangen.

Deze uiteenzetting wordt gevolgd door een gedachtenwisseling met de leden.

Een lid had graag nadere uitleg gekregen over het standpunt betreffende de gezondheidsproblematiek. Het lid is van mening dat de hospitalisering van de personen die niet met de sociale zekerheid in orde zijn een fundamenteel probleem is. Het sociale zekerheidsstelsel biedt een fundamentele bescherming tegen bestaansonzekerheid en verpaupering. Het wordt in vraag gesteld wanneer de mazen van het net zodanig groot worden dat niet langer 1 of 2 %, maar wel 12% er doorheen glipt. Deze cijfers worden door andere ziekenhuizen bevestigd. Ofwel gaat men deze mazen kleiner maken ofwel zal het net totaal uit elkaar vallen. Dit is bovendien wellicht slechts het topje van de ijsberg. Een persoon die in het ziekenhuis wordt binnengebracht heeft dikwijls reeds geruime tijd gezondheidsproblemen.

Een lid vraagt informatie over de eerste-lijnszorg, m.b.t. de artsen die voor de OCMW's werken? Zijn zij voorafgaandelijk kunnen optreden? Of hebben zij zelf de zaken uit handen moeten geven? Of werden zij helemaal niet geraadpleegd? Maken deze gezinnen of deze personen gebruik van de medische kaarten?

De heer Eylenbosch antwoordt dat de verzekering van het ziekenfonds in principe doorloopt. Op het vlak van de OCMW's zou de verzekering normaal bij overgang van het ene OCMW naar het andere moeten doorlopen. Wij stellen echter vast dat dit niet het geval is en dat een aantal OCMW's het risico nemen de ziekteverzekering niet te laten doorlopen ofschoon dit wettelijk verplicht is. In het verslag over de armoede wordt het probleem van de extreme mobiliteit van de meest kansarme personen naar voren gebracht. Elk OCMW pakt de problemen op zijn manier aan. Wij stellen vast dat steeds meer mensen niet langer met het ziekenfonds in orde zijn omdat zij uit het normale circuit zijn verdwenen.

Vandaag zijn ambtshalve schrappingen in de bevolkingsregisters van de gemeenten niet langer kenschetsend voor de toestand in zijn geheel, want de gemeenten schrappen niet systematisch. Van veel mensen weet men zelfs niet meer waar ze zich bevinden, maar ze behoren wel tot het OCMW-netwerk: op administratief vlak zijn ze dus helemaal niet

plus en ordre au niveau population. En fait, elles arrivent à l'hôpital sans qu'on sache qu'elles étaient sur le territoire de la commune. A ce niveau, le désordre social est extrêmement important. A propos de la mobilité, le rapport dit qu'il faudrait pouvoir étudier les flux. Suivre la vie sociale des plus démunis, n'est pas évident. Nous avons tenté, en ce qui concerne Saint Gilles de le faire - le tableau figure d'ailleurs dans le rapport. La fiabilité limitée des chiffres résulte de ce qu'il ne s'agissait que des gens dont nous avions enregistré l'arrivée et le départ dans la commune. Mais savoir ce qu'ils ont fait avant d'arriver à Saint-Gilles, ce qu'ils feront après, est impossible. Quand on dit de quelqu'un qu'il est resté deux ans et demi au minimex, ce n'est certainement pas la réalité. Ce problème devrait être examiné: suivre un certain nombre de cas pour voir l'origine et l'aboutissement de la paupérisation. Actuellement, le Ministère de la Santé publique ne peut pas fournir les éléments nécessaires parce que l'informatisation ne date pas d'assez longtemps. Il ne faut pas oublier que la loi prévoyant le minimex ne date que de 1974.

En ce qui concerne la carte médicale, une étude est en cours dans les 19 CPAS concernant entre autres les produits pharmaceutiques. Les cartes médicales fonctionnent, mais les gens deviennent extrêmement négligeants. Un problème psychologique se manifeste: les gens ont peur de faire appel au médecin. Un certain nombre de médecins ont confirmé cette situation. Dans certains CPAS, on a effectivement enregistré des cas où des généralistes ne viennent plus sur appel de carte médicale parce qu'il y a des problèmes de paiement. Dans tous les problèmes que nous envisageons ici, il ne faut pas oublier les difficultés financières des CPAS, le fait qu'ils ne payent pas et qu'ils ne savent pas payer régulièrement les pharmaciens, les kinés, etc... Ce qui fait qu'il y a des réticences à encore vouloir faire face aux demandes des cartes médicales et des cartes médico-pharmaceutiques. Ce ne sont pas ces problèmes qui justifient aujourd'hui l'arrivée tardive des patients dans les services d'accueil des hôpitaux. Les gens viennent quand il est trop tard parce qu'ils ont hésité un certain temps. Il y a des gens qui disent: "Il faut de toute manière donner 5 000 francs d'entrée à l'hôpital. Je ne les ai pas. Donc, j'attends...". Quand il s'agit d'adultes, c'est leur responsabilité mais quand des enfants sont concernés, c'est angoissant. Il y a donc un effort d'information dans ce domaine à faire, et, au niveau des CPAS, des mesures complémentaires à prendre pour éviter ce type d'incident.

Un membre demande si les données des deux tableaux sont inclus l'un dans l'autre ou s'ils doivent être additionnés.

Monsieur Eylembosch répond qu'il ne faut pas additionner les tableaux parce que les candidats régugés politiques qui reçoivent une aide du CPAS sont repris dans les "équivalents minimex".

Une deuxième question de ce membre concerne le nombre de personnes qui résident clandestinement dans les com-

meur in orde. In feite komen zij naar het ziekenhuis hoewel men niet wist dat ze zich op het grondgebied van de gemeente bevonden. Hier is de sociale wanorde bijgevolg erg groot. Inzake mobiliteit zou, volgens het verslag, de evolutie moeten worden bestudeerd. De sociale toestand van de kansarmen volgen ligt niet voor de hand. Voor Sint-Gillis werd een poging daartoe ondernomen, de tabel is trouwens bij het verslag gevoegd. De cijfers zijn weinig betrouwbaar omdat het slechts over die mensen gaat waarvan we weten wanneer ze in de gemeente aankwamen en wanneer ze de gemeente hebben verlaten. Maar wat ze gedaan hebben voor ze te Sint-Gillis aankwamen en wat ze daarna doen, kan men onmogelijk weten. Als wordt gezegd dat iemand gedurende twee en een half jaar het bestaansminimum heeft genoten, is dit zeker niet juist. Om dit probleem te onderzoeken zouden enkele gevallen moeten worden gevolgd zodat men de verarming ziet ontstaan en bemerkt wat het resultaat ervan is. Voor het ogenblik kan het Ministerie van Volksgezondheid de nodige elementen niet geven omdat de informatisering nog niet lang genoeg bestaat. Vergeet niet dat de wet die in een bestaansminimum voorziet slechts van 1974 is.

Wat de medische kaart betreft is er een onderzoek aan de gang in de 19 OCMW's, onder meer naar het gebruik van geneesmiddelen. Het stelsel van de medische kaarten werkt goed, maar de mensen worden erg slordig. Er is een psychologisch probleem: de mensen hebben schrik om een beroep te doen op een geneesheer. Meer dan een geneesheer heeft deze toestand bevestigd. Men heeft in sommige OCMW's inderdaad gevallen genoteerd waar de huisartsen niet meer opdagen wanneer ze worden gevraagd voor patiënten die een medische kaart hebben, omdat er betalingsproblemen zijn. Bij alle problemen die hier worden onderzocht mogen de financiële moeilijkheden van de OCMW's niet worden vergeten; ze betalen niet en ze kunnen de apothekers, de kinesitherapeuten, enz... niet regelmatig betalen. Daardoor worden de vragen van patiënten met medische en medisch-pharmaceutische kaarten slechts schoorvoetend beantwoord. Toch is het daarom niet dat de patiënten te laat naar het ziekenhuis stappen. De mensen komen wanneer het te laat is omdat ze een tijdje gearzeld hebben. Er zijn mensen die zeggen: "Bij opname in een ziekenhuis moet in ieder geval 5000 F worden betaald. Ik heb ze niet. Dus wacht ik ...". Wanneer het volwassenen zijn, zijn ze zelf verantwoordelijk, maar wanneer het om kinderen gaat is dit beangstigend. Bijgevolg moet er ter zake meer worden voorgelicht en op het niveau van het OCMW moeten aanvullende maatregelen worden genomen om dit soort incidenten te vermijden.

Een lid vraagt of de twee tabellen moeten worden opgeteld.

De heer Eylembosch antwoordt dat de tabellen niet moeten worden opgeteld omdat de kandidaat politiek-vluchtelingen die een tegemoetkoming krijgen van het OCMW opgenomen zijn in de tabel "gelijkgestelden bestaansminimum".

Een tweede vraag gaat over het aantal mensen die clandestien in de gemeente verblijven. Ze zijn niet meer inge-

munes. Ils ne sont pas inscrits. Ils ne sont plus en ordre au niveau des documents. Et il y en a encore d'autres... A-t-on une idée de la manière dont les choses évoluent ?

Dans sa réponse, Monsieur Eylenbosch souligne qu'on n'a pas beaucoup d'idées sur le problème de l'évolution des clandestins. Il n'y a pas de quantification du nombre de clandestins. On sait qu'ils sont nombreux et originaires des pays de l'Est, ce sont essentiellement des Polonais, peut-être aussi quelques Yougoslaves. Les Roumains demandent plus facilement l'asile politique que les Polonais.

Les responsables des asiles de nuit signalent une forte proportion de gens venant des pays de l'est, qui parfois débarquent d'un autocar. Ils sont accueillis étant donné l'accueil y est inconditionnel. Ils sont rejoints par des personnes en provenance du Petit Château. Actuellement, ces deux catégories assurent un taux d'occupation important dans ces lieux d'hébergement.

Un autre membre souligne que son groupe estime que l'auteur du rapport a bien rempli la mission qui lui était impartie. Il formule une remarque concernant l'étude décrite par Monsieur Eylenbosch comme trop peu "sensible" aux réalités du terrain. Une première étude est une étude qui part des idées pour arriver aux faits. Une seconde étude sera faite en partant des faits pour rejoindre les idées. Il trouve cette première étude bien faite du point de vue "observatoire général". Elle a permis de nous exposer d'une façon très claire l'ensemble de la problématique.

Nous avons les chiffres des minimex au 31 décembre 1993. Il serait intéressant de connaître l'évolution entre 1991, 1992 et 1993.

Comment travailler avec le milieu scolaire, les pouvoirs organisateurs et également, la Ligue des Familles qui a évidemment un rôle important? Bien souvent, on constate que ni les parents, ni le milieu scolaire ne prennent en charge l'éducation des enfants. Finalement, c'est le CPAS qui doit faire tout. Le membre revient également sur le problème des exclusions et sur la priorité des priorités pour 1994.

Le Ministre GOSUIN donne les chiffres de l'évolution (tableau p.149): 6827 bénéficiaires de minimex en 1990, 7045 en 1991, 7953 en 1992, 10483 en 1993. Les comparaisons d'année en année donnent les résultats suivants: entre 91 et 90, il y a une croissance 3%, entre 92 et 91, 13% et 93 et 92, 32 % et entre 93 et 90, une croissance de 53,5%. Il ne faut toutefois pas oublier de tenir compte de phénomènes de changement d'âge de la majorité, ni du passage d'un certain nombre de chômeurs vers le minimex.

En ce qui concerne le problème du milieu, Monsieur Eylenbosch confirme qu'il y a certainement des choses à faire entre la commune, le CPAS et un certain nombre

schreven en niet meer in orde met hun papieren. Daarnaast zijn er nog anderen. Hoe evolueert dat aantal nu? Is dat iets dat men niet kan weten, of zegt u toch: "ik heb een idee over de evolutie?"

De heer Eylenbosch beklemtoont dat men slechts weinig afweet van de evolutie van de klandestienen. Men heeft geen idee van hun aantal. Men weet dat ze talrijk zijn en uit de Oostbloklanden komen, het zijn vooral Polen, soms ook enkele Joegoslaven. De Roemenen vragen gemakkelijker politiek asiel dan de Polen.

De beheerders van de nachtsielen wijzen erop dat een groot gedeelte van de mensen uit de Oostbloklanden komt en soms met een autobus worden gebracht. Ze worden aangenomen aangezien er geen voorwaarden zijn voor de opvang. Daar komen mensen bij die van het Klein Kasteeltje komen. De nachtverblijven worden vandaag grotendeels door deze categorieën bezet.

Een ander lid zegt namens zijn fractie dat de auteur van het verslag zich goed heeft gekweten van de opdracht die hem werd toegewezen. Hij reageert op de opmerking van de heer Eylenbosch die vindt dat de studie te weinig rekening houdt met de werkelijkheid. Een eerste studie gaat van de ideeën naar de feiten. Een tweede studie zal van de feiten naar de ideeën gaan. Hij vindt dat deze eerste studie als "algemene waarneming" goed is. Ze gaf ons een duidelijk inzicht in deze problematiek.

Het aantal mensen dat op 31 december 1993 het bestaansminimum kreeg is bekend. Het zou interessant zijn om de evolutie te kennen in 1991, 1992 en 1993.

Hoe kan men samenwerken met de school, de overheid en ook met de Bond voor Grote en Jonge Gezinnen die uiteraard een belangrijke rol speelt? Dikwijls wordt vastgesteld dat noch de ouders, noch de school instaan voor de opvoeding van de kinderen. Ten slotte moet het OCMW voor alles instaan. Het lid verwijst ook naar het probleem van de uitsluitingen en naar de onderwerpen die in 1994 absoluut prioritair moeten zijn.

Minister GOSUIN deelt de cijfers van de evolutie mede (tabel blz. 149): 6827 personen genieten het bestaansminimum in 1990, 7045 in 1991, 7953 in 1992, 10483 in 1993. De vergelijking van jaar tot jaar levert de volgende resultaten op: tussen 91 en 90 is er een stijging van 3 %, tussen 92 en 91, 13 %, tussen 93 en 92, 32 %; en tussen 93 en 90, een stijging van 53,5 %. Er moet echter wel rekening worden gehouden met de verlaging van de meerderjarigheid en ook met het feit dat een aantal werklozen onder de regeling van het bestaansminimum komen te vallen.

Inzake milieu, bevestigt de heer Eylenbosch dat er bepaalde zaken kunnen worden geregeld tussen de gemeente, het OCMW en sommige instellingen. Voor hem is het

d'institutions. Il a l'habitude de dire que la prévention commence à la crèche. La question est de savoir comment aborder le milieu scolaire vu les difficultés que nous connaissons. Le CPAS de Saint Gilles a pris en charge par exemple les congés et les vacances scolaires et le mercredi après-midi. C'est une équipe du centre d'éducation en milieu ouvert du CPAS qui anime ces après-midi, la Maison des Enfants s'occupe des loisirs des jeunes et de leur insertion dans des structures de loisirs organisés. Tout ceci se fait aussi en collaboration avec la Ligue des Familles.

L'expulsion est une situation douloureuse et difficile. Ce problème est complexe et exige une grande prudence: le CPAS est présent à toute expulsion et une enquête sociale est faite. Cela ne se justifie pas dans tous les cas. Mais il faut souvent, dans les conditions actuelles de logement, procéder à un placement en maison d'accueil. Le centre d'accueil d'urgence ARIANE en assume un certain nombre de même que l'ILOT et d'autres centres. Le problème est de réduire au maximum la durée de l'hébergement et de ne pas s'installer dans l'indifférence. Ce rôle est dévolu au CPAS.

Le choix dans les priorités est l'information: insuffisante et difficile d'accès pour les personnes, vu l'analphabétisation et la perte de l'alphabétisation. Mais aussi le logement, les conditions de location, la relation avec les propriétaires, les endroits où trouver les informations... ce qui représente 30 à 45% des dossiers. Et aussi la santé, la mise en place de coordinations ... notamment entre l'associatif et le public, les contrôles des dossiers individuels.

Quelle est la proportion de familles monoparentales et les problèmes que posent ces familles? Les données concernant les personnes âgées prises en charge peuvent-elles être obtenues auprès des services spécifiques des hôpitaux publics, demande un autre membre?

L'accroissement des familles monoparentales est évident. Sur 1320 dossiers à Saint Gilles, il y a 207 dossiers - dont une dizaine de pères - de familles monoparentales. Les problèmes que nous rencontrons: la disproportion entre le coût du logement et les revenus, les problèmes scolaires, difficultés de recherche d'emploi ou de formation liés à la garde des enfants. La crèche de l'ORBEM est pleine en permanence!

Plus aucun dossier d'aide sociale n'est simple, aujourd'hui un problème en cache un autre, il n'y a plus un seul problème mais une dizaine avec souvent un aspect psychologique. Le Ministre GOSUIN précise que cette situation est décrite dans le rapport (page 149, tome I).

A propos du problème des personnes âgées, un chiffre a été mis en évidence: 11% des personnes âgées ont moins de 19000 francs de revenus et 28% moins de 25 000 francs, cette notion échappe aux CPAS parce que ces personnes

clairement: prévention begint al in de crèche. Maar gezien de moeilijkheden die er bestaan is de vraag hoe men de scholen aanpakt. Het OCMW van Sint-Gillis zorgt bijvoorbeeld voor de opvang tijdens het schoolverlof en op woensdagnamiddag. Een ploeg van het open opvoedingscentrum van het OCMW organiseert activiteiten op woensdagnamiddagen, het Huis van de Kinderen zorgt er voor dat de jongeren hun vrije tijd zinvol benutten en dat ze toegang krijgen tot de georganiseerde ontspanningsstructuren. Dit gebeurt ook allemaal in samenwerking met de Bond voor Grote en Jonge Gezin-
nen.

De uitzetting is een pijnlijke en moeilijke zaak. Het is een ingewikkeld probleem dat een grote voorzichtigheid vergt. Het OCMW is aanwezig bij elke uitzetting en er wordt een sociaal onderzoek gedaan. Dit is niet in alle gevallen verantwoord. Rekening houdend met de huidige omstandigheden inzake huisvesting moet er soms worden overgegaan tot plaatsing in een onthaalhuis. Het opvangcentrum Ariane, l'ILOT en andere centra staan daar voor in. Het probleem is de duur van de opvang zoveel mogelijk te beperken en niet onverschillig te worden. Dit is de taak van het OCMW.

Voorlichting is de prioriteit: gezien de analfabetisering en het verlies van de alfabetisering is het systeem onvoldoende en moeilijk toegankelijk voor sommige personen. Problemen met de huisvesting, de huurvoorwaarden, de relatie met de eigenaar, de plaatsen waar men informatie kan vinden... zorgen voor 30 tot 45% van de dossiers. Ook de gezondheid, het inrichten van samenwerkingsverbanden, met name tussen het verenigingsleven en het publiek, de controle van individuele dossiers... komen aan bod.

Een ander lid vraagt hoeveel eenoudergezinnen er zijn en welke problemen ze stellen. Zijn de gegevens inzake de bejaarden beschikbaar bij de specifieke diensten van de openbare ziekenhuizen?

De stijging van het aantal eenoudergezinnen is evident. Op 1320 dossiers te Sint-Gillis zijn er 207 eenoudergezinnen, waaronder een tiental vaders. De problemen die het vaakst opduiken zijn: de wanverhouding tussen de kostprijs van de woning en de inkomsten, de school, de moeilijkheden om werk te vinden of een opleiding te krijgen en de opvang van de kinderen. De crèche van de RVA is permanent vol!

Geen enkel dossier van sociale dienstverlening is nog eenvoudig, vandaag verbergt het ene probleem het andere. Het gaat niet meer over één probleem, maar over een tiental problemen die dikwijls een psychologisch aspect hebben. Minister Gosuin zegt dat deze toestand in het verslag wordt uiteengezet (bladzijde 149 van deel I).

Wat de bejaarden betreft, werden een aantal cijfers bekendgemaakt: 11% van de bejaarden heeft minder dan 19 000 frank inkomsten en 28% minder dan 25 000 frank. De OCMW's zijn daar niet van op de hoogte omdat deze

bénéficient du minimum garanti pour personnes âgées et ne sont donc pas reprises dans les statistiques des minimex. Celles-ci n'apparaissent dès lors que quand elles sont en difficulté de logement. Dans le domaine de la santé, ces personnes ont une tendance à assimiler trop facilement leur situation à celle des autres. Elles sont donc mal informées sur le droit et l'accès aux soins de santé. Par souci de dignité, les personnes âgées se manifestent peu. Cela a pu être constaté lorsque des coupures ont eu lieu au moment de la crise de l'énergie: peu d'entre elles se sont manifestées, qu'avaient-elles donc sacrifié pour pouvoir payer leurs factures d'énergie ? Cette question reste sans réponse.

Monsieur GOSUIN indique que les données relatives aux différentes classes d'âges bénéficiaires, notamment les personnes âgées, se trouvent également dans le rapport (p. 154). Le nombre de jeunes bénéficiaires a varié le plus: il y a une augmentation de plus 50 % (soit 766 unités) entre 1992 et 1993 alors que total des bénéficiaires n'a augmenté que de 32%.

Un conseiller demande si les rapports annuels que rédigent les CPAS à l'intention du conseil communal ont une valeur suffisante pour les intégrer au rapport global, ne fût-ce que sous forme de synthèse? Les divergences entre les CPAS sont-elles importantes? Il se demande si on a des informations sur ceux qui ne viennent pas dans les CPAS.

Certains hopitaux refusent-ils d'assurer l'accueil? Que faire pour aider les gens qui, vu la complexité de la législation, ne connaissent pas leurs droits? Les CPAS ont-ils assez de moyens pour assurer leurs différentes missions? Quelle incidence la procédure du "tiers-payant" a-t-elle sur l'accès aux soins de santé? A-t-on une idée de l'incidence de la loi Wathélet relative aux loyers sur le nombre de personnes qui ont dû quitter leur logement? L'ordonnance sur le minimum garanti d'électricité offre-t-elle des garanties suffisantes? Les priorités ne devraient-elles pas être la santé au niveau de la recherche et le logement au niveau de l'action?

Un autre membre se demande si l'interprétation des chiffres collectés pour le rapport 1994 se fera par quelqu'un dont on a l'assurance qu'il pourra les traduire en données facilement lisibles et y apporter le commentaire approprié. Monsieur Eylenbosch connaît-il quelqu'un capable d'assurer ce travail?

La thématique de la santé des enfants au niveau des écoles a évolué. Une aide en nursing ne peut-elle assurer ce rôle à l'école ? Cette action devrait être complétée par une action dans le milieu familial.

Un conseiller souligne qu'on a trop tendance à négliger la prévention au sein des écoles qui dépend trop de la bonne

personnes het gewaarborgd minimum voor bejaarden genieten en bijgevolg niet in de statistieken over het bestaansminimum voorkomen. Zij komen slechts te voorschijn wanneer ze moeilijkheden hebben met de huisvesting. Inzake gezondheid hebben deze mensen te gemakkelijk de neiging hun toestand met deze van anderen te vergelijken. Bijgevolg zijn ze slecht ingelicht, bijvoorbeeld over het recht op en de toegang tot gezondheidszorg. Uit waardigheid laten de bejaarden slechts weinig van zich horen. Dit kon worden vastgesteld naar aanleiding van afsluitingen van de energiebevoorrading die werden uitgevoerd tijdens de energiecrisis: weinig mensen hebben zich bekend gemaakt, wat hebben ze dan wel moeten opofferen om hun energiefacturen te kunnen betalen? Deze vraag blijft onbeantwoord.

Minister GOSUIN wijst erop dat de gegevens inzake de verschillende leeftijdscategoriën van begunstigen, met name de bejaarden, ook in het verslag zijn opgenomen (blz. 154). Het aantal jonge begunstigen is het meest veranderd: er is een toename met meer dan 50 % (of 766 eenheden) tussen 1992 en 1993 terwijl het totaal aantal begunstigen slechts met 32% is gestegen.

Een raadslid vraagt of de jaarverslagen die de OCMW's voor de gemeenteraad opstellen voldoende waarde hebben om in het globaal verslag te worden opgenomen, al was het onder de vorm van een synthese. Bestaan er belangrijke verschillen tussen de OCMW's? Hij vraagt zich af of men informatie heeft over degenen die zich niet tot de OCMW's richten.

Wordt de toegang in sommige ziekenhuizen geweigerd? Wat gebeurt er om de mensen te helpen die in de doolhof van de wetgeving hun rechten niet kennen? Beschikken de OCMW's over voldoende middelen om hun verschillende opdrachten te vervullen? Welke weerslag heeft de procedure van de "derde betaler" op de toegang tot de gezondheidszorg? Heeft men een idee over de gevolgen van de wet Wathélet op de huurprijzen voor de personen die hun woning hebben moeten verlaten? Biedt de ordonnantie met betrekking tot het recht op een minimumlevering van elektriciteit voldoende waarborgen? Moet er geen voorrang worden gegeven aan het onderzoek op het vlak van de gezondheid en aan de actie op het gebied van de woning?

Een lid vraagt of men er zeker van is dat de cijfers van het verslag 1994 zullen geïnterpreteerd worden door iemand die ze zal kunnen omzetten in gemakkelijk leesbare gegevens met de nodige uitleg? Kent de heer Eylenbosch een bekwame persoon voor dit werk?

Het thema van de gezondheid van de kinderen op schoolniveau is geëvolueerd. Kan een hulpverpleegster deze rol op school op zich nemen? Deze actie zou moeten worden aangevuld met een actie in het gezin.

Een lid beklemtoont dat men te dikwijls geneigd is de preventie in de scholen, die te sterk afhangt van de goede

volonté politique locale ou d'organismes extérieurs comme le Lions ou le Rotary. Les programmes de prévention existent. Il y a des spécialistes qui s'occupent de ces problèmes. Il existe des cours comme "Clés pour l'adolescence". Toute cela demande cependant une bonne coordination entre les intervenants. Il est temps d'investir dans de tels moyens.

Un commissaire souhaite savoir combien de travailleurs sociaux ont été engagés à Saint Gilles. Comment réagissent-ils à la complexification des problèmes? Sont-ils soutenus au niveau psychologique dans leurs missions éprouvantes?

Monsieur Eylenbosch rappelle que l'aide sociale n'est traitée qu'en urgence. Le temps de réflexion nécessaire fait alors défaut. Au CPAS de Saint Gilles, quinze travailleurs sociaux s'occupent de l'aide matérielle et seize travailleurs font de la prévention. Chacun de ces quinze travailleurs gère en permanence près de deux cent dossiers. Le stress ne cesse de grandir. Des dispositifs d'accompagnement de ces travailleurs ont été mis en place: outre les psychologues qui assurent la guidance, un travailleur s'occupe exclusivement de l'accompagnement et de la formation. Se pose également la question de la place d'un juriste dans une telle équipe, vu la complexité croissante de la législation telle qu'elle a été soulignée par un membre. Cela peut aller de pair avec la mise en place d'un réseau d'information qui permette aux CPAS de disposer d'un accès permanent aux données.

Les 19 CPAS ne remplissent pas tous leur rapport annuel de la même façon. Le traitement des données suppose qu'un chercheur disposant des qualifications requises puisse prendre la distance nécessaire pour en faire une interprétation correcte. Les différences d'interprétation des questions, au moment de la récolte des données, peuvent être fortement réduites par le biais de contacts entre CPAS.

L'identification de la population prise en charge par les services sociaux privés est difficile: il n'y a pas que des personnes qui ne sont pas prises en charge par les CPAS. Il serait intéressant de posséder des données à ce sujet.

En ce qui concerne l'accueil par les hôpitaux, il y a eu des incidents mais ceux-ci ont été causés par la lassitude. Pour les travailleurs du secteur, avec les salaires qui sont payés, l'exercice de ces fonctions n'est pas une sinécure. Les problèmes spécifiques dans l'accueil des mères à l'hôpital Saint Pierre résultent à la fois du fait qu'il dispose d'un service de maternité, du milieu où se trouve l'hôpital et de la réputation dont il jouit.

Le nombre de logements disponibles a augmenté mais sans toutefois s'accompagner d'une baisse des loyers. Le travail dans les crèches constitue l'étape essentielle dans un processus de prévention: il faut commencer par la base. Il faut combler les lacunes de la formation, notamment par une guidance budgétaire.

wil van de plaatselijke politici of externe instellingen zoals de Lions of de Rotary, te verwaarlozen. Er bestaan preventieprogramma's. Er zijn specialisten die zich met deze problemen bezighouden. Er worden lessen georganiseerd zoals "Clés pour l'adolescence". Dit alles vergt echter een goede coördinatie. Het is tijd dat er in dergelijke middelen wordt geïnvesteerd.

Een lid wenst te weten hoeveel maatschappelijk werkers te Sint-Gillis werden aangeworven. Hoe reageren ze op de steeds ingewikkelder wordende situatie? Worden ze in hun beproevende opdracht psychologisch gesteund?

De heer Eylenbosch herinnert eraan dat de maatschappelijke hulp steeds in dringende omstandigheden wordt verleend. Dan ontbreekt de nodige bedenktijd. In het OCMW van Sint-Gillis houden vijftien maatschappelijk werkers zich bezig met de materiële steun en zestien werknemers doen aan preventie. Elk van deze vijftien werknemers is permanent bezig met tweehonderd dossiers. De stress blijft stijgen. Er werd in begeleiding voor deze werknemers voorzien: naast psychologen die de leiding verzekeren, houdt een werknemer zich uitsluitend bezig met de begeleiding en de vorming. De wetgeving wordt steeds meer ingewikkeld, zoals door een lid werd beklemtoond. Zou er dan geen jurist moeten worden opgenomen in een dergelijke ploeg? Dit kan trouwens samengaan met het opstaren van een informatienet waardoor de OCMW's steeds toegang tot de gegevens zouden hebben.

De 19 OCMW's stellen hun jaarverslag niet allemaal op dezelfde wijze op. Voor de verwerking van de gegeven is een vorser nodig met de vereiste bekwaamheid om voldoende afstand te nemen en een juiste interpretatie te geven. Het verschil in interpretatie van de problemen op het ogenblik van de verzameling van de gegevens kan sterk worden beperkt door de onderlinge contacten tussen de OCMW's.

Het is moeilijk om de bevolking te identificeren die ten laste wordt genomen door de private sociale diensten: er komt meer bij kijken als bij personen die niet ten laste worden genomen door de OCMW's. Het zou interessant zijn om de gegevens ter zake te hebben.

Wat het onthaal in de ziekenhuizen betreft, waren er incidenten, maar die hielden meestal verband met een zekere "jobmoeheid". Met de wedde die ze krijgen is het voor de werknemers uit de sector niet gemakkelijk om hun taak gemotiveerd te blijven waarnemen. De specifieke problemen met het onthaal van de moeders in het Sint-Pietersziekenhuis hebben een drievoudige oorzaak het bestaan van een kraamafdeling, de omgeving waar het ziekenhuis is gevestigd en de reputatie van het ziekenhuis.

Het aantal beschikbare woningen is verhoogd, maar de huurprijzen zijn echter niet terzelfdertijd gedaald. Het werk in de crèches is een belangrijke stap bij de preventie: men moet aan de basis beginnen. De tekortkomingen bij de opleiding moeten worden aangevuld, met name door een budgettaire begeleiding.

La présidente constate qu'un des points de convergence dans l'établissement des priorités est l'accès aux soins de santé.

Le rapporteur fait une synthèse des éléments importants qu'il a retenu comme modifications à apporter à la recommandation.

Il attire l'attention de la commission sur le problème du calendrier de la rédaction du rapport étant entendu que les indications ne pourront être communiquées qu'à la suite du débat qui aura lieu au sein de notre Assemblée. Il convient de prévoir que le rapport pourra être déposé qu'en fin décembre 1994, soit trois mois plus tard que prévu dans l'ordonnance.

Ce délai est nécessaire pour confronter les acteurs du terrain, les CPAS et les autres services sociaux avec les résultats de la recherche avant l'élaboration du rapport final.

Le Ministre GOSUIN insiste pour que cela soit clairement précisé au rapport. En effet, cette exigence ne figure pas dans l'ordonnance mais résulte clairement de la volonté des membres de la commission à la lumière des enseignements de l'élaboration du premier rapport.

De voorzitter stelt vast dat iedereen het erover eens is de toegang tot de gezondheidszorg prioritair te behandelen.

De rapporteur maakt een synthese van de belangrijke wijzigingen die moeten worden aangebracht aan de aanbeveling.

Hij vestigt de aandacht van de commissie op het probleem van het tijdschema voor het opstellen van het verslag aangezien de gegevens slechts zullen kunnen worden medegedeeld nadat het debat werd gevoerd in onze Assemblée. Het verslag zou tegen einde december 1994 kunnen worden ingediend, dit betekent drie maanden later dan er in de ordonnantie is bepaald.

Deze termijn is nodig om de veldwerkers de OCMW's en de andere maatschappelijke diensten te confronteren met de resultaten van het onderzoek, alvorens het eindverslag op te stellen.

Minister GOSUIN vraagt met nadruk dat dit in het verslag wordt vermeld. Deze eis staat inderdaad niet in de ordonnantie maar vloeit duidelijk voort uit de wil van de leden van de commissie nadat ze kennis hebben genomen van het eerste verslag.

V. Avis du Groupe de travail n° 1 de la Commission de Concertation avec les Bruxellois d'origine étrangère

Le rapport "Etat de la pauvreté dans la Région de Bruxelles-Capitale" a été transmis à la Commission de concertation avec les Bruxellois d'origine étrangère par la Présidente de la Commission des affaires sociales de l'Assemblée réunie de la Commission communautaire commune le 4 mars 1994 en application du chapitre Ier, point 7, lettre (a), 2 de la résolution créant la Commission de concertation.

La Commission de concertation a décidé de rendre un avis sur ce rapport en vertu de cette même disposition¹.

Le Groupe de travail n° 1 :

- constate que, conformément à l'ordonnance du 11 juillet 1991 visant à l'élaboration d'un rapport annuel sur l'état de la pauvreté dans la Région de Bruxelles-Capitale, le rapport sur l'état de la pauvreté est principalement consacré aux statistiques établies par les CPAS sur la base des chiffres relatifs au minimex et au chômage et sur les actions des CPAS visant à enrayer l'exclusion sociale;
- relève cependant qu'un chapitre de ce rapport est consacré au "rapport entre politique des immigrés et lutte contre la pauvreté dans la Région de Bruxelles-Capitale";
- considère que les difficultés rencontrées par une partie des populations d'origine étrangère en région bruxelloise ne peuvent en aucun cas être totalement confondues avec celles que rencontre la population belge paupérisée;

¹ Le Groupe de travail n° 1 s'est réuni le jeudi 10 mars à 12 h 30 et le lundi 14 mars à 18 h 00.

Présents :

Membres des assemblées bruxelloises :

MM. Marc HERMANS, Serge MOUREAUX.

Mme Magdeleine WILLAME-BOONEN.

M. Robert DELATHOUWER.

Membres d'origine étrangère :

MM. Ilungu BUYANI, Michele OTTATI.

Autres membres de la Commission :

M. André DROUART.

Mme Angela BEAUFAYS-HERRERO, MM. Mohamed CHATER, Ahmed EL KTIBI, Hung Lan NGUYEN.

Assistent à la réunion :

- Un membre du Cabinet de M. GOSUIN, membre du Collège réuni.

- Une membre du Cabinet de M. GRIJP, membre du Collège réuni.

- Mme Catherine BASTYNS et M. Alain MEYNEN, deux des auteurs du rapport.

Excusés :

Mme Simonne CREYF, M. Michiel VANDENBUSSCHE.

V. Advies van werkgroep 1 van de Commissie voor het Overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong

Op 4 maart 1994 heeft de Voorzitter van de Commissie voor de Sociale Zaken van de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie met toepassing van hoofdstuk I, cijfer 7, letter (a), 2 van de resolutie houdende de oprichting van de overlegcommissie het verslag over de "staat van de armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" aan de Commissie voor het Overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong voorgelegd.

De Overlegcommissie heeft besloten krachtens dezelfde bepaling advies over dit verslag uit te brengen.¹

Werkgroep 1:

- stelt vast dat, conform de ordonnantie van 11 juli 1991 ter opstelling van een jaarverslag over de armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het verslag over de staat van de armoede in hoofdzaak de statistieken bevat die door de OCMW's werden opgesteld op basis van de cijfers betreffende het bestaansminimum, de werkloosheid en de acties van de OCMW's ter bestrijding van de sociale uitsluiting;
- merkt echter op dat een hoofdstuk van dit verslag betrekking heeft op het verband tussen het migrantenbeleid en de strijd tegen de armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- is van mening dat de moeilijkheden waarmee een deel van de bevolkingsgroepen van buitenlandse oorsprong in het Brussels Gewest wordt geconfronteerd, in geen geval volledig mogen worden vermengd met deze waarmee de verpauperde Belgische bevolking geconfronteerd wordt;

¹ Werkgroep 1 is samengekomen op donderdag 10 maart om 12 u 30 en op maandag 14 maart om 18 u 00.

Aanwezig:

Leden van de Brusselse Raden:

De heren HERMANS, Serge MOUREAUX.

Mevr. Magdeleine WILLAME-BOONEN.

De heer Robert DELATHOUWER.

Leden van buitenlandse oorsprong :

De heren Ilungu BUYANI, Michele OTTATI.

Andere leden van de Commissie :

De heer André DROUART.

Mevr. Angela BEAUFAYS-HERRERO, de heren Mohamed CHATER, Ahmed EL KTIBI, Hung Lan NGUYEN.

Wonen de vergadering bij :

- Een lid van het Cabinet van de heer GOSUIN, lid van het Verenigd College.

- Een lid van het Cabinet van de heer GRIJP, lid van het Verenigd College.

- Mevr. Catherine BASTYNS en de heer Alain MEYNEN, twee van de opstellers van het verslag.

Verontschuldigd :

Mevr. Simonne CREYF, de heer Michiel VANDENBUSSCHE.

- estime notamment que les difficultés d'accès aux biens et services (logement, administration, soins de santé,...) propres aux personnes d'origine étrangère sont des vecteurs de paupérisation;
- estime que les solutions à mettre en oeuvre doivent donc tenir compte de ces spécificités;
- juge dès lors nécessaire que l'Assemblée réunie modifie l'ordonnance visant à l'élaboration d'un rapport annuel sur l'état de la pauvreté dans la Région de Bruxelles-Capitale, afin que les statistiques et constats que transmet le Collège tiennent compte des situations propres aux personnes d'origine étrangère, ce qui permettra à la Commission communautaire commune de mener une politique plus adéquate en cette matière.

*
* *

La commission prend connaissance de l'avis émis par le Groupe de travail de la Commission de Concertation avec les Bruxellois d'origine étrangère.

Un commissaire se demande s'il est possible d'identifier, dans les statistiques, quel est la part de public immigré étant donné que de plus en plus d'enfants ont la nationalité belge. Cela ne manquera pas de poser les problèmes.

Monsieur CHATER, rapporteur du groupe de travail, signale que le mode de collecte actuel des données ne permet pas faire cette différenciation.

Une autre approche pour obtenir les renseignements, interroger le même membre, est-elle possible?

Le Ministre Gosuin répond qu'il sera possible d'obtenir l'information par une approche qui se basera plus sur les filières et les circuits que suivent les personnes parce qu'elle tiendra compte de leur passé et de leur histoire.

La présidente suggère que, pour l'examen des rapports suivants, la commission des affaires sociales et la commission de concertation coordonnent leurs travaux.

Un autre conseiller, ayant participé aux travaux du groupe de concertation, explique que les populations d'origine étrangère rencontrent des difficultés spécifiques au niveau du logement, du travail et de l'accès aux documents administratifs. Le groupe de travail souhaitait dès lors qu'il en soit tenu compte pour la rédaction du prochain rapport.

Monsieur CHATER ajoute qu'il faut comprendre le terme "statistiques" comme le traitement secondaire de données existantes.

- is onder andere van oordeel dat de problemen betreffende de toegang tot de goederen en diensten (huisvesting, bestuur, gezondheidszorg,...), eigen aan de personen van buitenlandse oorsprong, dragers van de verpaupering zijn;
- is van mening dat de oplossingen dus met deze specifieke eigenschappen rekening moeten houden;
- is bijgevolg van oordeel dat de Verenigde Vergadering de ordonnantie ter opstelling van een jaarverslag over de staat van de armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet wijzigen, zodat de statistieken en vaststellingen die het College voorlegt rekening houden met de eigen situatie van de personen van buitenlandse oorsprong, wat de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie zal toelaten ter zake een adequater beleid te voeren.

*
* *

De Commissie neemt kennis van het advies van de Werkgroep van de Commissie voor het Overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong.

Een commissielid vraagt zich af of men in de statistieken nog kan bepalen hoe groot de migrantengroep is, gelet op het feit dat alsmear meer kinderen de Belgische nationaliteit hebben. Dit zal zeker tot problemen leiden.

De h. CHATER, rapporteur van de werkgroep, zegt dat de manier waarop de gegevens nu worden verzameld niet toelaat dit onderscheid te maken.

Hetzelfde lid vraagt of er een andere aanpak mogelijk is om de gegevens te verkrijgen?

De Minister Gosuin antwoordt dat het mogelijk zal zijn de gegevens te verkrijgen via een aanpak die meer gebaseerd zal zijn op de circuits die de personen volgen omdat deze aanpak rekening zal houden met hun verleden en hun achtergrond.

De Voorzitter stelt voor dat, voor het onderzoek van de volgende verslagen, de Commissie voor de Sociale Zaken en de Overlegcommissie hun werkzaamheden coördineren.

Een ander raadslid dat aan de werkzaamheden van de Overlegcommissie heeft deelgenomen, legt uit dat de bevolkingsgroepen van buitenlandse oorsprong met heel wat specifieke problemen worden geconfronteerd op het vlak van de huisvesting, de werkgelegenheid, de toegang tot de administratieve documenten en dat de werkgroep dan ook de wens heeft geuit dat hiermee bij het opstellen van het volgend verslag rekening wordt gehouden.

De h. CHATER voegt eraan toe dat het woord "statistieken" moet worden begrepen als de secundaire verwerking van bestaande gegevens.

VI. Recommandations de la Commission des Affaires sociales

Les membres de la Commission des Affaires sociales,

ayant pris connaissance du Rapport sur l'état de la Pauvreté dans la Région de Bruxelles-Capitale déposé sur le Bureau de l'Assemblée tel que prévu par l'ordonnance votée le 11 juillet 1991,

après avoir entendu les interventions de Messieurs Didier GOSUIN et Ruffin GRIJP, membres du Collège réuni,

après avoir entendu l'auteur principal du dit Rapport,

après avoir entendu Monsieur Eylenbosch en tant que président de la conférence des Présidents de CPAS Bruxellois,

après avoir sollicité l'avis de la Commission mixte de concertation avec les Bruxellois d'origine étrangère,

après avoir débattu des conclusions du rapport et des suites à y donner,

présentent les recommandations suivantes à l'Assemblée et proposent qu'après présentation par les rapporteurs du travail de la commission et débat éventuel, l'Assemblée les approuve.

A. Au sujet du rapport 1994 sur l'état de la pauvreté la Commission recommande :

- 1) de maintenir l'approche globale des phénomènes de pauvreté et de choisir, année après année, des aspects particuliers à approfondir pour répondre aux défis de la paupérisation à Bruxelles,
- 2) d'améliorer les indicateurs sociaux, ce qui permettra une meilleure appréhension des causes de la paupérisation, de son évolution et des résultats des actions menées. Ces améliorations devraient porter sur :
  - l'aide logistique à apporter aux CPAS pour perfectionner, coordonner et harmoniser la récolte des données prévues par l'ordonnance en proportion du travail complémentaire qui leur est demandé et des actions sociales qui en découleraient,
  - l'actualisation des indicateurs sociaux bruxellois afin de tenir compte de la situation spécifique de la Région,
  - l'analyse des phénomènes de pauvreté également en terme de processus sociaux et trajectoires de vie (paupérisation-réinsertion),

VI. Aanbevelingen van de Commissie voor de Sociale Zaken

De leden van de Commissie voor de Sociale Zaken

na kennis te hebben genomen van het Verslag over de Staat van de Armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ingediend bij de Vergadering, zoals bepaald in de ordonnantie van 11 juli 1991,

na de uiteenzettingen van de heren Gosuin en Grijp, leden van het Verenigd College, te hebben gehoord,

na de voornaamste steller van het vernoemde Verslag te hebben gehoord,

na de heer Eylenbosch, voorzitter van de conferentie van de voorzitters van de Brusselse OCMW's, te hebben gehoord,

na het advies van de gemengde commissie voor het overleg met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong te hebben gevraagd,

na de conclusies van het verslag en de gevolgen die eraan moeten worden gegeven te hebben besproken,

legt aan de Vergadering de volgende aanbevelingen voor en stelt voor dat de Vergadering deze, na voorstelling door de rapporteurs van de werkzaamheden van de Commissie en na een eventueel debat, goedkeurt.

A. Betreffende het verslag 1994 over de staat van de armoede beveelt de Commissie aan :

- 1) de alomvattende aanpak van de armoedeverrijnselen te behouden en elk jaar bijzondere aspecten uit te kiezen die grondig moeten worden onderzocht in de strijd tegen de verpaupering in Brussel ;
- 2) de sociale indicatoren te verbeteren, om een beter inzicht te krijgen in de oorzaken van de verpaupering, de evolutie ervan en de resultaten van de maatregelen. Deze verbeteringen zouden betrekking moeten hebben op :
  - de te verlenen logistieke steun aan de OCMW's om het verzamelen van de in de ordonnantie bepaalde gegevens te perfectioneren, te coördineren en te harmoniseren, in verhouding tot het bijkomend werk dat hen wordt gevraagd en de sociale acties die daar uit zouden voortvloeiën;
  - de actualisering van de Brusselse sociale indicatoren, ten einde rekening te houden met de specifieke situatie in het Gewest;
  - de ontleding van de armoedeverrijnselen, ook op het vlak van sociale processen en levensloop (verpaupering en integratie);

- l'établissement du rapport en synergie avec des programmes de recherche conduits par d'autres opérateurs,

3) d'impliquer plus rapidement les partenaires de terrain cités à l'article 4

- en organisant également une table ronde avant l'établissement des conclusions définitives du rapport de synthèse tel que prévu par l'article 3 de l'ordonnance,

- en les associant à l'élaboration d'un travail de type monographique pour mieux approcher les réalités vécues par les personnes démunies,

- en assurant une meilleure connaissance des initiatives de terrain et des coopérations entre les acteurs publics et privés,

4) de demander aux Ministres du Collège Réuni de retenir comme choix prioritaires, tels qu'indiqué au point 1,

- l'étude des situations vécues par les personnes les plus démunies en ce qui concerne l'accès aux soins de santé et leurs possibilités de suivi médical ainsi que l'étude des mesures à prendre pour assurer le maintien ou le retour dans le système de protection et de solidarité de la Sécurité Sociale,

- l'étude plus approfondie des facteurs d'insécurité dans le domaine du logement et des réponses à y apporter,

- l'étude des processus d'exclusion et de réinsertion dans le marché du travail des catégories de personnes préconisées,

- l'étude des situations d'isolement en tant que facteur aggravant la précarité.

B. Parmi les actions prioritaires à mener afin d'éviter l'aggravation des phénomènes de pauvreté et d'y remédier, la commission insiste sur :

1) l'augmentation des moyens humains et matériels des CPAS pour élaborer, réaliser, coordonner et évaluer leurs actions d'aide et de réinsertion des personnes en situation de précarité et de pauvreté et d'exclusion sociale,

2) l'amélioration de l'information notamment en matière de logement et l'organisation de médiations sociales dans les relations locataires-proprétaires et ce conjointement avec une politique de régulation du marché immobilier,

- het opstellen van het verslag in synergie met de onderzoeksprogramma's die door anderen worden uitgevoerd;

3) de in artikel 4 vermelde veldwerkers sneller in te schakelen

- door voor het opstellen van de definitieve conclusies van het syntheseverslag eveneens een ronde-tafelconferentie te organiseren, zoals bepaald in artikel 3 van de ordonnantie;

- door hen te betrekken bij het opstellen van een monografie, ten einde de toestand waarin de kansarme personen leven beter te kunnen vatten;

- door een betere kennis van de toestanden op het terrein en een betere samenwerking tussen de overheids- en de privé-actoren te waarborgen;

4) de leden van het Verenigd College te verzoeken als prioriteiten, zoals in punt 1 bepaald, te kiezen :

- de studie van de situaties die de meest kansarme personen hebben beleefd op het vlak van de toegang tot de gezondheidszorg en hun mogelijkheden inzake medische follow-up en van de maatregelen die moeten worden genomen ter waarborging van het behoud in of de terugkeer naar het beschermings- en solidariteitsstelsel van de sociale zekerheid;

- de grondigere studie van de factoren die leiden tot onzekerheid op het vlak van de huisvesting en van de aanpak ervan;

- de studie van de processen die leiden tot uitsluiting en tot wederopneming op de arbeidsmarkt van de categorieën van personen die in een bestaansonzekere situatie verkeren ;

- een studie van de sociale isolomentsituaties als factoren die de bestaansonzekerheid doen toenemen.

B. Wat de prioritaire maatregelen betreft die moeten worden genomen om te voorkomen dat de armoede toeneemt en om daar iets aan te doen, dringt de Commissie erop aan dat :

1) de OCMW's meer personeel en meer middelen krijgen om hun hulpacties en acties met het oog op de wederopneming van personen die een onzeker bestaan kennen en in armoede leven en sociaal worden uitgesloten op te zetten, te coördineren en te evalueren;

2) de voorlichting over onder andere de woongelegenheid wordt verbeterd, er aan sociale bemiddeling wordt gedaan bij de contacten tussen huurders en eigenaars om de vastgoedmarkt te regelen en er tegelijkertijd ter zake een beleid wordt gevoerd,

3) la participation des associations et des personnes concernées tant dans la conception et la conduite des programmes d'aide et de lutte contre la pauvreté.

*
* *

La Commission dans ces propositions de priorité a voulu mettre l'accent d'une part, sur la recherche des causes de la pauvreté ou tout au moins des facteurs structurels qui d'après le rapport 92, aggravent la paupérisation de façon plus marquée à Bruxelles,

et d'autre part, sur ce que vivent les personnes en situation de précarité et de pauvreté en vue de détecter ce qui peut représenter un frein ou un appui à la réussite des programmes d'aide et de réinsertion.

Après discussion, la proposition de recommandations est adoptée moyennant quelques modifications à l'unanimité des membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 10 membres lors de la réunion du 16 mars 1994.

Les rapporteurs,

Jan BEGHIN,
Paul GALAND

La Présidente,

Sylvie FOUCART

3) de verenigingen en de personen in kwestie worden betrokken bij de totstandkoming en de begeleiding van de hulpprogramma's en programma's ter bestrijding van de armoede.

*
* *

In deze prioriteitsvoorstellen heeft de Commissie voor het verslag 1994 over de gegevens van 1993 enerzijds de nadruk willen leggen op het zoeken naar de oorzaken van de armoede of ten minste de structurele factoren die, volgens het verslag 1992, de verpaupering, vooral in Brussel, in de hand werken.

Anderzijds heeft zij ook de nadruk willen leggen op hetgeen de personen die een onzeker bestaan kennen of die in armoede leven meemaken, ten einde na te gaan wat het slagen van de programma's voor steun en wederopneming in de weg kan staan.

Na bespreking wordt het voorstel van aanbevelingen, mits enkele wijzigingen, goedgekeurd bij eenparigheid van de aanwezige leden.

Dit verslag werd op de vergadering van 16 maart 1994 goedgekeurd bij eenparigheid van de 10 aanwezige leden.

De rapporteurs,

Jan BÉGHIN
Paul GALAND

De Voorzitter,

Sylvie FOUCART

ANNEXE 1

**Nombre de bénéficiaires du minimex (complets et partiels) et
équivalents au 31 décembre 1993**

-
**Aantal personen die het bestaansminimum genieten (volledig en gedeeltelijk) en
die een inkomen genieten dat gelijkgesteld is met het bestaansminimum**

	Nombre de personnes bénéficiaires du minimex			
	Aantal personen die het bestaansminimum genieten			
	Entre 18 et 25 ans - Tussen 18 en 25 jaar	Entre 26 et 45 ans - Tussen 26 en 45 jaar	46 ans et plus - 46 jaar en meer	Total - Totaal
Anderlecht	160	305	215	680
Auderghem / Oudergem	30	62	50	142
Berchem	28	50	31	109
Bruxelles / Brussel	580	1365	1105	3050
Etterbeek	181	355	175	711
Evere	24	122	16	162
Forest / Vorst	54	94	68	216
Ganshoren	9	12	15	36
Ixelles / Elsene	252	505	259	1016
Jette	60	149	84	293
Koekelberg	25	40	46	111
Molenbeek	173	325	230	728
Saint-Gilles / Sint-Gillis	266	464	309	1039
Saint-Josse / Sint-Joost	69	173	157	399
Schaerbeek / Schaarbeek	257	339	531	1127
Uccle / Ukkel	58	111	202	371
Watermael / Watermaal	22	34	26	82
Woluwe-St.-Lambert / St.-Lamb.-Wol.	43	65	36	144
Woluwe-St.-Pierre / St.-Pieters-Woluwe	18	25	24	67

	Nombre de personnes titulaires d'un équivalent minimex			
	Aantal personen die een inkomen genieten dat gelijkgesteld is met het bestaansminimum			
	Entre 18 et 25 ans - Tussen 18 en 25 jaar	Entre 26 et 45 ans - Tussen 26 en 45 jaar	46 ans et plus - 46 jaar en meer	Total - Totaal
Anderlecht	19	79	44	142
Auderghem / Oudergem	13	27	10	50
Berchem	13	52	6	71
Bruxelles / Brussel	524	1491	697	2712
Etterbeek	51	178	17	246
Evere	52	158	5	215
Forest / Vorst	20	61	19	100
Ganshoren	2	6	0	8
Ixelles / Elsene	302	775	116	1193
Jette	65	131	32	228
Koekelberg	22	65	9	96
Molenbeek	264	511	261	1036
Saint-Gilles / Sint-Gillis	78	138	44	260
Saint-Josse / Sint-Joost	65	363	55	483
Schaerbeek / Schaarbeek	110	105	47	262
Uccle / Ukkel	12	40	378	430
Watermael / Watermaal	20	11	6	37
Woluwe-St.-Lambert / St.-Lamb.-Wol.	60	144	5	209
Woluwe-St.-Pierre / St.-Pieters-Woluwe	10	14	5	29

ANNEXE 2

CRP - RPR a charge des CPAS Bruxelles au 31 décembre 1993

KPV - EPV ten laste van de Brusselse OCMW's op 31 december 1993

C.P.A.S. de - O.C.M.W. van	C.R.P. - K.P.V.					R.P.R. - E.P.V.		
	Nmbre de dossiers - Aantal dossiers	Nmbre Equiv. Minimex - Aantal gelijkgest. bestaansm.	Nmbre de personnes - Aantal personen	Déplacés Annexe 3 - Verplaatst. Bijlage 3	Uniquement soins - Enkel verzorging	Nmbre de dossiers - Aantal dossiers	Nmbre Minimex - Aantal bestaan- minimum	Nmbre de personnes - Aantal personen
	Anderlecht	4	4	11	-	-	11	10
Auderghem / Oudergem	26	23	42	3	1	10	10	16
Berchem	58	57	98	13	1	16	16	29
Bruxelles / Brussel	243	243	462	173	-	308	308	857
Etterbeek	112	112	236	32	-	223	223	535
Evere	195	195	514	41	-	30	30	92
Forest / Vorst	11	11	30	-	-	8	5	15
Ganshoren	9	8	22	6	2	2	2	10
Ixelles / Elsene	981	981	1.660	107	-	180	175	304
Jette	228	228	440	19	4	98	98	206
Koekelberg	106	84	158	45	-	10	10	22
Molenbeek	525	432	1.082	209	-	71	60	146
St.-Gilles / St.-Gillis	27	27	63	9	3	34	34	66
St.-Josse / St.-Joost	282	270	514	9	3	117	90	302
Schaerbeek / Schaarbeek	199	152	405	88	34	24	24	41
Uccle / Ukkel	75	-	130	9	-	111	111	129
Watermael / Watermaal	19	17	23	4	-	7	7	10
W.-St.-Lambert / St.-Lambrechts-Wol.	107	107	196	5	-	20	20	38
W.-St.-Pierre / St.-Pieters-Woluwe	30	26	39	10	2	15	8	40

CRP = Candidats Réfugiés Politiques
RPR = Réfugiés Politiques Reconnus

KPV = Kandidaat Politiek-Vluchtelingen
EPV = Erkende Politieke Vluchtelingen

